ښوونه

چې ورزده کړو

Download from:aghalibrary.cm

ليکوال : مولوي عبدالهادي حماد
مدرس وناظم جامعه اسلاميه اشرفيه

د تعليم الاسلام ويب پاڼې د لارې د انټرنيټ مينه والو ته پر ليکه کيږي:
www.taleemulislam-radio.com

بسم الله الرحمن الرحيم

دکتاب ځانګړتیاوي

دکتاب نوم	ښوونه چې ورزده کړوه
دلیکوال نوم	مولوي عبدالهادي حماد
چاپ کال	۱۳۸۹ هـ ش
کمپیوټري چاري	لیکوال
دچاپ شمېر	زر ټوکه

■

شمېره	موضوع	صفحه
۱	مقدمه	۱
۲	اورېدل په پوهولو راپوهولو کې رغنده رول لري	۲
۳	داورېدلو اړونده کوم څه اړین دي؟	۴
۴	دماشومانو داورېدلو دمهارت لپاره اړین توکي	۱۱
۵	داستاذ دږغ پرته دنورو ږغونو په اورېدلو سره دډېرو کوچنيو شاګردانو زده کړه	۱۴
۶	داستاذ دږغ پرته دنورو ږغونو په اورېدلو سره دمتوسطو شاګردانو زده کړه	۱۶
۷	دژبې دوهم مهارت خبري کول	۱۸
۸	داستاذ په وړاندې دشاګرد په خبرو کولو کې پرتې ستونزې	۱۹
۹	دشاګردانو دخبروکولو دستونزو دحل لاري چاري	۲۰
۱۰	دګډوډو یا توړې خبرو لاملونه	۲۲
۱۱	دګډوډو خبرو داصلاح لاري چاري	۲۳
۱۲	ځان تېټ معلومېدل يوه رواني ناروغي ده	۲۴
۱۳	درواني ناروغۍ لاملونه او درملنه	۲۴
۱۴	دماشوم سپکاوی او توهين	۲۵

■

شمېره	موضوع	صفحه
۱۵	علاج يې	۲۷
۱۶	پر اولادونو باندې زيات تېرېدل	۲۸
۱۷	داولادونو ترمنځ توپير کول داولاد دروانې ناروغۍ لامل دئ	۳۰
۱۸	څوک چې دخبرو کولو جرئت نه لري څنګه يې بې جرئتي له منځه ځي؟	۳۲
۱۹	دسام پرېوتلو يا کم جرئتۍ لاملونه	۳۳
۲۰	دشرم پديده	۳۴
۲۱	دشرم دپديدې علاج	۳۵
۲۲	دويرې پديده	۴۰
۲۳	دويرې دپديدې لاملونه	۴۱
۲۴	دزياتې ويرې علاج	۴۲
۲۵	دچابکو خبرو علاج	۴۵
۲۶	څوک چې پر يوه موضوع باندې تفصيل نه سي ورکولای علاج به يې څه وي؟	۴۶
۲۷	دلوستلو مهارت	۴۷
۲۸	دلوستلو ګټې	۴۷
۲۹	شاګرد څنګه دلوستلو يا مطالعې سره اشنا	۴۸

■

شمېره	موضوع	صفحه
	کېدلای سي؟	
۳۰	دښه لوستونکي صفتونه او ځانګړتیاوي	۵۰
۳۱	دتېز لوستلو غوره لار	۵۱
۳۲	په لوستلو کي دتېزوالي او کرار والي اندازه معلومول	۵۲
۳۳	دلوست بدعادتونه	۵۵
۳۴	دمطالعې اصول	۵۷
۳۵	دیوه شاګرد روزنه څه ته وایي؟	۵۹
۳۶	دتربیت یا روزني برخي	٦۰
۳۷	دښوونکي مشخصات	٦۵
۳۸	دښوونکي شخصیت	٦۵
۳۹	داستاذ ظاهري وضع	٦۵
۴۰	په بیان کي تسلط او کافي استعداد	٦٦
۴۱	دشاګردانو پېژندنه	٦٦
۴۲	درسي امادګي	۷۷
۴۳	علمي افاقي امادګي	٦۷
۴۴	علمي مسلکي امادګي	٦۷
۴۵	دکار او وظیفې امادګي	٦۷

■

شمېره	موضوع	صفحه
۴۶	پوهه	٦٨
۴۷	تجربه	٦٨
۴۸	ابتکار او روش	٦٨
۴۹	دڅرګندي برنامي درلودل	٦٨
۵۰	ښه مطالعه لرل	٦٩
۵۱	مثبت عکس العمل	٧٠
۵۲	صحیح قضاوت	٧١
۵۳	په درس ځای کي داستاذ لومړی حضور	٧٢
۵۴	دشاګردانو توجه ځانته جلبول او دټولګۍ کنترول	٧۴
۵۵	که داستاذ خبري سلاست نه لري باید څه وکړي؟	٧٨
۵٦	په صنف کي دبې انضباطۍ مخه څنګه نیول کېدلای سي؟	٨٣
۵٧	دتوري یا سپیني تختې څخه استفاده کول	٨٦
۵٨	شاګردانو ته عملي درس ورکول	٨٨
۵٩	دشاګردانو سره داستاذ رویه باید څنګه وي؟	٩٠
٦٠	شاګردانو ته کورنی کار ورکول او دهغه کتل	٩۴

[redacted]

شمېره	موضوع	صفحه
٦١	دشاګردانو ددرس ارزيابي	۹۷
٦٢	ورځني ارزيابي	۹۷
٦٣	اونيزه ارزيابي	۹۸
٦۴	مياشتنۍ ارزيابي	۹۹
٦۵	دارزيابۍ ګټې	۹۹
٦٦	په درس کي نغښتې ارزيابي	۱۰۰
٦٧	دښه استاذ صفتونه	۱۰۳
٦٨	په ټولنه کي داستاذ صفات	۱۰۳
٦٩	دننه په صنف کي داستاذ صفات	۱۰۴
٧٠	داستاذ مسلکي صفات	۱۰۴
٧١	تدريس څه ته وايي؟	۱۰۹
٧٢	دتدريس خصوصيات	۱۱۳

بسم الله الرحمن الرحيم

ان الحمد لله نحمده ونصلي ونسلم علي رسوله الكريم وعلي آله واصحابه حماة الدين المتين وعلي كل من تابعهم باحسان الي يوم الدين

وبعد ! درنو لوستونکو ! څښتن تعالي جل جلاله بشريت په ټولو مخلوقاتو کي په خپل خاص مرحمت او لورينه نازولی دئ او پرټولو مخلوقاتو باندي يې غوره والی ورکړی لامل يې دادئ چي الله جل جلاله وانسانانو ته دعلم او پوهي ستر وياړ ور په برخه کړی کومه ورځ چي دانسانانو دلومړی بابا يعني ادم عليه السلام دزيږد ورځ وه الله جل جلاله ملائکو ته امر وکړ، چي ادم عليه السلام ته سجده وکړي ځکه ادم عليه السلام دژوندانه دچارو په سرته رسولو علم درلودی ملائکو نه درلودی همدا دعلم ځانګړتيا وه چي ملائکي وادم عليه السلام ته سجده کولو امر سوې داچي علم دانسانانو لپاره ستر وياړ دئ نو انسانانو ته ددې وياړ دساتني او ددې وياړ څخه دګټي اخستني لوی مسؤليت دئ مطلب داچي انسانان اړ دي څو خپله علم زده کړي او نورو ته يې ورزده کړي خو علم زده کول په بېلابېلو طريقو باندي کېدلای سي چي په هغو کي سختي، اسانه، ميانه او داسي نوري لاري سته زما په اند چي څومره چي زده کړه مهمه ده په همغه دانداره دورزده کړي مهارت زده کول هم مهم دئ الحمد لله موږ ته الله جل جلاله داسلام سپېڅلي دين راکړی دئ په دې وياړمن دين کي دزده کړي او ورزده کړي لپاره ډېر ګټمن هدايات او لارښووني سته ورسره ترڅنګ دالله جل جلاله په مرسته دبشريت دتاريخ په اوږدو کي په ځانګړي ډول په دې وروستيو پېړيو کي ددې کار لپاره خورا زياتي تجربې رامنځته سوې له همدې امله به په دې رساله کي هغه مباحث او

موضوعات رانقل کړو چي دورزده کړي مهارت پکښي زیاتیږي او په اسانۍ سره یو استاذکولای سي چي خپل شاګرد ښه پوه کړي او په پایله کي دغه استاذ ته دښه استاذ نوم ورکړل سي او ددې کار په کولو سره استاذ ددنیا او اخرت دګټو څخه برخمن سي.

اوریدل په پوهولو راپوهولو کي رغنده رول لري

څرګنده خبره ده چي زده کړه او ورزده کړه دژبي یا لسان په مټ ترسره کیدای داچي ژبه په زده کړه کي زیات رول لري همدا وجه ده چي یو نامتو عالم لیکي : دژبي اهمیت نسبت تر هغه ټولو حالاتو او اسبابو زیات دئ چي له ۲۰۰۰ کلونو څخه دبشر په واسطه کشف سوي او منځته راغلي دي بیا دټولني دودي ، سوکالۍ او پر مختیا لپاره په کار لوېدلي دي ـ ځکه ژبه دپوهولو راپوهولو مهمه وسیله ده او دبشر دورځني ژوندانه جز ګڼل کیږي ځکه که هر څومره اسباب او وسائل منځته راسي خو بیا هم دکاراخستني لپاره پوهولو راپوهولو ته ا ړتیا لري دساري په ډول که څه هم دټولني دپرمختیا لپاره طیاره جوړه سوې ده داچي زده کړي ته اړتیا لري نو بېله پوهولو یا راپوهولو دټولني ګټي نسي ځني تر ګوتو کېدای حتما به هغه څوک چي ددې کار ابتکار یې کړی دی دزده کړي لپاره به زده کړیان لري او دژبي په وسیله به یې پوهوي. یعني وړاندي تردې چي موږ په کوم مطلب په اسانۍ سره پوه سو باید دپوهاوي او دموخي دڅرګندتیا لپاره باید ژبه وکاروو بلکي هر کله چي موږ دیوې موضوع دڅرګندتیا هڅه وکړو دژبي په وسیله یې کولای سو. له همدې امله موږ

نسو ویلای چي ژبه دانسانانو دنوو اختراع سوو داسبابو له ډلي څخه ده بلکې ژبه دبشریت دتاریخ همزولې ده، دانسانانو ترڅنګ حیوانان هم ددې وسیلې څخه کار اخلي ، په خپل خاص ږغونو سره یو له بله پوهوي دساري په ډول که یو حیوان وغواړي چي خپل مالک په خپله لوږه یاتنده وفهموي نو یو خاص ږغ راباسي دهغه ږغ په مټ خپل مالک پوهوي چي زه وږی یا تږي یم .

ژبه دکار ، خبرو ،لوستلو ، لیکلو ، اورېدلو او فکر کولو لپاره په کاریږي لنډه داچي ژبه هغه مهمه وسیله ده چي دټولو مهارتونو مجموعه ورته ویلای سو او زموږ دژوند ټول مشکلات دهمدې وسیلې په مټ حلېدای سي. داچي دژبي په مټ زموږ ټول مشکلات حلیږي نو زده کړه هم ددې ژبي په مټ راتلای سي ځکه دمشکلاتو حل تر ډېره بریده په زده کړه پوري اړه لري نو دهر څه وړاندي باید دژبي مهارتونه زده سي چي په ژبه کي کوم مهارتونه شتون لري او څنګه ددې مهارتونو څخه ګټه پورته کېدای سي . ددې مهارتونو په اړه دژب پوهانو نظر دادئ چي دژبي درې مهارتونه دي اورېدل ، خبري کول او پوهېدل . داچي ددې مهارتونو څخه څنګه باید ګټه پورته سي نو یو په بل پسي به یې تربحث لاندي ونیسو چي لومړی یې اورېدل دي ځکه طبعا دبشریت دلومړۍ مرحلې څخه دغه مهارت ترنورو مخکي دئ.

داورېدلو اړونده کوم څه اړین دي؟

کله چې یو ښوونکی دشروع څخه په ماشوم باندې یو څه زده کوي نو ماشوم یې داورېدلو په مټ زده کوي ، ماشوم هغه څه زده کوي چې دی یې واوري بیا په پوه سې سره ددې چې ماشومان په فامیلونو کې اوسیږي ، دخپلو کورنیو دغړو څخه اوازونه اوري نودښوونکې په هغه اواز پوهیږي چې ده په خپل فامیل کې اورېدلی وي حاصل داچې اورېدل چې دپوهولو او راپوهولوستره وسیله ده ـ دژبې لومړی جز دئ. ددغه خبرو په نظر کې نیولو سره اړینه ده چې تر ټولو وړاندې دژبې ددغه جز یعني اورېدلو مهارت سمون او صلاح لپاره کار وسي، شننه پرې وسي ، بحث پرې وسي بالاخره دغه مهارت داصلاح تربریده ورسیږي. حقیقت دادئ چې ماشوم په فطرتي لحاظ باندې داسې یو مخلوق دئ چې دطبیعت له مخې ډېر دقیق او پلټونکی دئ له همدې امله هر ماشوم غوږ نیسي ، اوازونه اوري ورورسته بیا زیار باسي څو په خپل ځان کې ددغه اوازونو دتقلید منبع فعاله کړي. دماشوم دغه کار هغه وخت راپیلیږي چې ماشوم مدرسې یا ښونځۍ ته شامل سوی نه وي بلکې تر دغه شمولیت څو کاله وړاندې په ماشوم کې دغه کار په طبعي ډول راپارول کیږي. دبشر دغه طبعي فعالیت چې دڅښتن تعالی ﷻ په فضل او مرحمت په بشریت کې ایښودل سوی دئ ـ باید درناوی یې وسي ، سالمه استفاده ځني وسي او دماشوم لپاره باید دوالدینو یا استاذ لخوا دغه فعالیت داسې پرمخ بوتلل سي چې ډېر معقول وي او په ازادانه ډول باندې وي څو ماشوم دخپل ستر نعمت یعني ژوند ټولې چارې په معقول ډول باندې پر مخ بوزي. البته کله چې ماشوم تر دغه لومړۍ مرحلې تیریږي دوهمې مرحلې یعني دمدرسې یا مکتب محیط ته ځي دغه محیط دماشوم لپاره دوهمه مرحله ده او

دماشوم په دغه وخت کي دژبي وانکشاف ته اړتیا دلومړۍ مرحلې په پرتله زیاته وي. بدبختانه زموږ په دې ویر لړلي هیواد کي دماشوم لومړۍ مرحلې ته هیڅ پام نه کیږي بلکي ددې پرځای چي په ماشوم باندي داسي ږغونه واورېدل سي چي دده په ګټه تمام سي ـ داسي ږغونه په اورېدل کیږي چي دماشوم لپاره تل پاتي بدبختي وي . دساري په ډول موږ مخکي وویل چي ماشوم دمدرسې تر شمولیت مخکي په ځان کي طبیعتا دانفعال یا په ږغونو کي دتقلید قوه لري ، هر ږغ چي ورته واورېدل سي هغه زده کوي بیا یې تقلید کوي . زموږ په ټولنه کي ماشومانو ته ددې پرځای چي دادب خبري په واورېدل سي یا تلاوت ، اسلامي ږغونه ، یا دمعقول ژوندانه لپاره دځینو اساساتو ږغونه په واورېدل سي ـ ماشومانو ته ښکنځل اورېدل کیږي ، بې ادبه ږغونه په اورېدل کیږي چي ماشومان یې زده کوي ځکه په ماشوم کي پر دغه مهال باندي په طبعي ډول دغه قوه سته چي څه واوري بیا یې زده کړي په نتیجه کي ددغه ماشوم ټول ژوند دسترو مشکلاتو سره مخ سي او دا جفا به مور او پلار ورسره کړې وي دماشوم دغه حق به یې په ظالمانه ډول سره تر پښو لاندي کړی وي . خدای دي وکړي چي دموضوع څخه ډېر لیري ولاړ نسو یوه خبره ماته په ذهن کي راځي چي دماشوم دژوند سره تړاو لري هغه داچي په ډېرو کورونو کي یو کار رواج دئ هغه داچي ماشوم هغه وخت لا چي شرعا اوقانونا دمدرسې په تګ مکلف نه وي ، ددغه ماشوم دتهدید هیڅ جواز نه وي یعني دیوه کلنۍ څخه تر اوه کلنۍ وړاندي دمور ، پلار او دکورنیو دنورو غړو لخوا وېرول کیږي ، ځیني میندي ماشومانو ته دبلاوو انځور په خوله ښیي ، ځیني بیا ماشومانو ته وایي چي چوپ سه سپي یا پیشو راځي تا

خوري ، ځيني ميندي يا پلرونه يې وهي . حال داچې داسي کړنه دماشوم سره ستره جفا ده ځکه دماشوم دغه مرحله هغه نازکه مرحله ده چې هرڅه دی واوري هغه ته په خپل ذهن کي ځای ورکوي ، دماشوم ددماغ نازک عواطف او نازکي رشتې دداسي فشار په وړاندي هيڅ مقاومت نه سي کولای په پايله کي دغه ماشوم دژوند ترپايه يا په روحي ناروغي باندي اخته وي ، يا ټول عمر زيات بيريږي ، يا دزده کړي پر مهال باندي زياته هيره لري ، يادژوند تر پايه ډېر غبي وي او داسي نوري ستونزي ورته پيښيږي ان تردې چې ددې وېره هم سته چې ځيني ماشومان دي بيخي لېونيان سي . داروا پوهني يو عالم وايي چې په ماشوم کي تر عادي ويري زياته وېره دڅو لاملونو څخه منځته راځي : کله داسي وي چې مور خپل ماشوم دنااشنا مخلوقاتو او تيارو څخه ووېروي ، کله داسي وي چې دماشوم مور تل په پرېشانيو او زياتو فکرونو وهلو کي بوخته وي ، کله داسي وي چې دماشوم انطوايي روزنه وسي يعني ماشوم په داسي ځای کي وروزل سي چې هلته بيخي هيڅوک نه وي يا بل عبارت ماشوم يوازي په څلورو دېوالو کي لوی سي او کله داسي وي چې دمور له خوا ماشوم ته زياتي خيالي کيسې او نکلونه وسي چې له امله يې دماشوم په زړه کي تل پاتي وېره پيدا سي په هر صورت دماشوم سره په لومړی مرحله کي مور او پلار داسي ناوړه کړني ترسره کړي نو دا به په اصل کي دماشوم سره ستره جفا وي. همدا ډول که دا موضوع داسلامي او مذهبي اړخه وڅېړو دشک پرته دماشوم دغه مرحلې ته په اسلام کي زياته توجه سوې ده ځکه په اسلام کي ديتيم لپاره دښه کفالت کول دجنت زيری دئ ځکه رسول الله ﷺ فرمايي :

4892 - حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ زُرَارَةَ أَخْبَرَنَا عَبْدُ الْعَزِيزِ بْنُ أَبِي حَازِمٍ عَنْ أَبِيهِ عَنْ سَهْلٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى وَفَرَّجَ بَيْنَهُمَا شَيْئًا[1]

ژباړه : رسول الله ﷺ فرمايي : زه او هغه څوک چي دماشوم ښه کفالت کوي په جنت کي به داسي يو لکه دمنځ او شهادت دوې ګوتي چي سره لازمي دي يعني ديتيم ښه کفالت کونکی به زما سره په جنت کي داسي لازم وي لکه دمنځ او شهادت ګوتي چي سره لازمي دي. ديتيم دښه کفالت کولو امر له دې امله سوی دئ چي يتيم ماشوم ښه ارام او هوسا ژوند وکړي او درواني ناروغيو څخه وژغورل سي. له همدې امله دماشوم دغه مرحلې ته چي دمدرسې ترشموليت وړاندي مرحله ده زياته توجه وسي. کله چي ماشوم دوهمي مرحلې ته راوستل سي يعني دمدرسې يا مکتب محيط ته راسي نو لکه مخکي چي مو وويل ماشوم په دغه مرحله کي دانفعال يا تقليد دقوې انکشاف ته ډېره اړتيا لري . کوم ښوونکی چي ماشوم ته ددغه مرحلې په پيل کي څه ورزده کوي نو بايد په ماشوم باندي زيات اوربېدل وکړي ، خپلي خبري په بيا ، بيا ورته تکرار کړي څو ماشوم زيات اوربېدل وکړي ، دزياتو اوربېدلو په نتيجه کي ماشوم کولای سي چي په يوڅه پوه سي او يوه نوي زده کړه لاسته راوړي . بدبختانه دځينو استاذانو دتغافل له امله يا دنه معلوماتو له امله ماشومانو ته زيات اوربېدل نه کوي کله چي يوې ټولګۍ ته ودرېږي نو يوځلي چي يې څه شاګردانو ته وويل پر هغه باندي بسنه وکړي شاګردان خالي لاس پاته سي

---

[1] بخاري ج : ١٦ص : ٣٥٧

بیا دغه استاذ په دلیل کي داخبره کوي چي ماشومان غوږ نه نیسي. دغه دلیل پرځای باندي نه دئ ځکه هر انسان په ځانګړي ډول ماشوم په فطرتي لحاظ داسي جوړ دئ چي فقط پنځه دقیقي یوې خاصي موضوع ته نسي متوجه کېدای حتما یې فکر بلي خوا ته ځي کوم انسان چي لوی وي هغه له دې امله چي عقل او پوره فکر لري خپله توجه او خپل پام راګرځوي ، ماشوم چي کامل فکر نه لري نو داستاذ لخوا به اورېدل ورته تکرارېږي. که اورېدل ورته تکرار نه سي نو ګویا ماشوم هیڅ نه دي اورېدلي کله چي څو یو شي وا نه وري نه پوهه به چیري لاسته راوړي . ځیني استاذانو ددې پرځای چي ماشومانو ته اورېدل تکرار کړي دتهدید په مټ دشاګردانو توجه ساتي ، دتهدید په مټ یې ددې څخه راګرځوي چي خپل پام بلي خوا ته بوزي په داسي صورت کي هم ماشوم داسي زده کړه نه سي کولای چي دده په ذهن کي نقش سي او دی یې په مفهوم باندي پوه سي بلکي ماشوم داسي زده کړه کوي لکه توتکۍ چي خبري کوي مګر په مفهوم یې نه پوهیږي . ماشوم به داستاذ څخه هغه څه یاد کړي چي استاذ ورته ویلي وي مګر په مفهوم به یې نه پوهیږي دساري په ډول که یو استاذ په دغه بڼه یعني دتهدید په صورت کي ماشوم ته دیوه عدد څخه تر لسو پوري حساب وریاد کړي بیا ورته ووایي چي دصفر سره چي دیوه عدد څنګته ولیکې نو لس ځني جوړیږي . ماشوم داستاذ دغه خبره یاد کړي چي دیوه عدد څنګته چي صفر ولیکل سي لس ځني جوړیږي خو کله چي استاذ ورته ووایي چي ونیسه دغه عملیه اجرا کړه ماشوم یې نسي کولای ، که فرضا استاذ یو مثال ورته ولیکي نو دماشوم به هغه مثال زده سي بل مثال بیا نه سي جوړولای. که دغه ناوړه پروسه دوام

پیدا کړي نو کېدای سي چي ماشوم ته دي یو بل ناورین هم پیښ سي هغه داچي که تاسو په ځینو مشورو او مجلسو کي لیدلي وي پر یوه موضوع باندي دمجلس غړي نظرونه ورکوي په دغه نظرو کي ډېر عمیق او ښایسته نظرونه پیدا سي خو ځیني غړي بیا داسي وي چي هیڅ نظر نه لري که وپوښتل سي نو دی وایي چي زه هم داسي وایم لکه دغه بل ملګری چي وایي یا یو څه ووایي په کټ مټ ډول داسي خبري وکړي چي دمجلس یوه بل غړي کړي وي خپل نظر نه لري نو که استاذ په تهدیدي ډول سره دماشومانو پام ثابت ساتي نو کېدای سي چي ماشوم به دڅوند تر پایه پوري دنظر لرلو څخه بې برخي سي. بله خبره داده چي لکه په پیل کي چي مو وویل : دماشومانو لومړی مرحله په کور کي وي په کور کي چي ماشوم دفامیل دغړو څخه کوم ږغونه اورېدلي وي په همغه ږغونو باندي ماشومان پوهیږي که چیري ماشوم ته نابلده ږغ واورېدل سي ماشوم نه پوهیږي له همدې امله استاذ باید ماشوم ته په داسي الفاظو اورېدل وکړي چي ماشوم په هغه پوه سي که نابلده ږغ وي نو ماشوم هیڅ زده کړه نسي کولای دمثال په ډول که څوک موږ ته یو درسي پروګرام چي یو علمي موضوع پکښي څېړل سوي وي ـ جوړ کي البته دا پروګرام په انګلیسي ژبه وي ، نوموږ په انګلیسي ژبه نه پوهیږو نه سو کولای چي په دې پروګرام کي چي هر ډول عملي موضوع وي هغه زده کړو مطلب داچي تر څو چي موږ په هغه ژبه ونه پوهیږو داورېدلو ، ویلو او پوهېدلو دایره دویونکي او اورېدونکي په منځ کي نه تکمیلیږي نو لازم دی چي پوهېدل موجود وي تر څو چي دغه دایره پوره او تکمیل سي . تاسو ته معلومه ده چي موږ تل داورېدلو څخه یو هدف لرو ، اورېدل له دې امله کوو چي څه

زده کړو یا معلومات حاصل کړو تر څو په هدایاتو وپوهیږو او دهغه څخه یو څه مقصد لاسته راوړو دساري په ډول موږ رادیو اورو ددې رادیو څخه بېلابېلي خپروني اورو که موږ په دغه خپرونو پوه نه سو مقصد نه سو ځني اخیستلای ، همدا ډول دخپل شاوخوا دخلګو دژوند او اشنا کېدلو لپاره دپوهي ضرورت داورېدلو په پرده کي پټ دئ نو ځکه زموږ ډېر وخت په اورېدلو کي تیرېږي. له همدې امله هر ښوونکی دي دې ته پوره پاملرنه وکړي کله چي شاګردانو ته څه وایي دې ته پوره توجه وکړي چي څنګه ویل کوي؟ ایا په دې ویلو سره شاګردان پوهیږي که یا؟ ایا دده اورېدل وشاګردانو ته په کومه کچه دي یعني شاګردانو ته دغه اورېدل بسنه کوي که یا؟ که استاذ په دې وتوانیږي چي داورېدلو ، ویلو او پوهېدلو دائره بشپړه کړي نو حتما به یې خپل مقصد ترګوتو کړی وي چي دشاګردانو پوهېدل دي او شاګردانو به هم خپل مقصد ترګوتو کړی وي چي ځانونه پوهول دي . په دې صورت کي به بیخي هغه ستونزه له منځه تللې وي چي وایي ماشومانو ته درس ویل کیږي خو کومه پایله نه لري بلکي شاګردان بې زده کړي پاته او استاذ یو کامل استاذ نه دئ .

دماشومانو داورېدلو دمهارت لپاره اړین ټوکي

په زياتو مدرسو او مکاتبو کې موږ وينو چې استاذ خپلو شاګردانو ته ډېر څه وايي او شاګردان لږ څه زده کوي يا په بل عبارت استاذ شاګردانو ته ډېر څه وايي خو دټولو پوهول ورته ګران کار وي ددې ستونزې دحل لپاره استاذ بايد شاګردانو ته داسې څه ووايي چې دشاګردانو ذهن ته نژدې وي او دشاګردانو ذهن ددغه شيانو پر درک باندې برلاسی ولري يعنې داسې مطالب په داسې الفاظو وي چې دشاګردانو مقصد ته څېرمه او نژدې وي په دې لحاظ استاذ ته اړينه ده چې لاندې شيان په لازمي توګه په نظر کې ونيسي :

1. ښوونکی بايد شاګردانو ته داسې څه ووايي چې داورېدلو ارزښت ولري مطلب داچې هغه څه شاګردانو ته ووايي چې په درس پورې اړه لري ، په داسې الفاظو يې ووايي چې شاګردان په پوه سي ، دبې ځايه او نامناسبه خبرو څخه لاس پر سر سي.

2. ښوونکی بايد خپلو شاګردانو ته منظمې يو په بل پسې پر خپل مقصد باندې خبرې وکړي دتيت او پاشل سوو مقاصد څخه لاس واخلي يوازې بايد استاذ شاګردانو ته دموضوع او دده دمضمون اړونده خبرې وکړي اودموضوع دتشريح لپاره د داسې تکتيک څخه کار واخلي چې هغه موضوعات مخکې ورته وايي چې وروسته موضوع پرې موقوفه وي دمثال په ډول که يو استاذ غواړي چې خپلو شاګردانو ته دضرب عمليه ورزده کړي نو په کار ده چې لومړی مضروب او مضروب فيه ورته وښيي بيا دضرب علامه وروښيي ، بيا دعدد ليکلو مواقع وروښيي په څلورم قدم کې دضرب دعمليې حل وروښيي ، که استاذ لومړی شيان ورته ونه ښيي دستي دضرب دعمليې حل ورته

وښيي او په خپلو الفاظو کي دمضروب او مضروب فيه نومونه يادوي ، شاګردان به هيڅ نه پوهيږي چي دا څه وايي او دا کوم شيان دي چي استاذ يې نومونه اخلي. له همدې امله استاذ بايد خپلو شاګردانو ته ددرس لپاره ورځنی پلان ولري او دپلان له مخي خپل درس پر مخ بوزي.

3. استاذ بايد دخپلو شاګردانو دتشويق او غوږ نيولو لپاره دداسي تکتيک څخه کار واخلي چي هم شاګردان درس ته دلچسپه سي او هم ددرس په مطلب باندي ډېر ښه پوه سي دمثال په ډول شاګردانو ته ددرس اړونده يو لنډګۍ او جالبه قصه وکړل سي په دې قصه باندي شاګردان تشويق کړل سي په ښه غور غوږ ورته ونيسي البته داقصه به په داسي ډول وي چي ددرس سره تړلې وي او ددرس څرګندتيا هم پکښي وي.

4. استاذ بايد شاګردانو ته داسي ووايي چي دپوهېدلو ارزښت ولري يعني استاذ بايد شاګردانو ته داسي څه ورزده کړي چي شاګردانو ته زيات اړين وي او دشاګرد ورته اړتيا وي دهغه څه دزده کولو څخه ډډه وکړي چي دشاګرد بيخي اړتيا ورته نه وي يا خو اړتيا ورته وي مګر اوس اړتيا نه ورته لري.

5. استاذ شاګردانو ته بايد په لوړ او واضح اواز خبري وکړي چي شاګردان يې واوري البته داواز دلوړوالي کچه به په هغه پيمانه وي چي دشاګردانو ورته اړتيا وي او ددومري لوړ اواز څخه به هم ډډه کوي چي دشاګردانو دسردرد لامل ګرځي.

6. استاذ به خپلو شاګردانو ته پوره او درستي کلمې

استعمالوي چي دشاګردانو دښه فهم سبب وګرځي.

7. استاذ باید شاګردانو ته په معتدله لهجه خبري وکړي یعني داچي خپلي خبري به چابکي نه کوي چي شاګردان یې درک نه کړي او نه به یې داسي کرار کوي چي دشاګردانو دخستګۍ سبب وګرځي.

8. استاذ به دشاګردانو په وړاندي دورین تندي څخه کار اخلي ځکه که استاذ په ترش تندي او دقهر پر مهال شاګردانو ته درس وایي نو شاګردان سالمه استفاده نه سي کولای ځکه دشاګرد په زړه کي وېره او وهم وي فکر یې په هم دغه وېره بوخت وي هغه څه ته نه فارغه کیږي کوم چي استاذ یې درسوي.

9. استاذ باید شاګردانو ته محیطي جوړښت په نظر کي ونیسي یعني په داسي ځای کي درس ورته وایي چي ددباندي له خوا غالمغال وانه ورېدل سي او نه داسي ځای وي چي خالي فضا وي یوه اوبل طرفته تګ راتګ وي یا داسي نور شیان وي چي دشاګردانو فکر ور اوړي.

10. ددرس ځای فضا باید معتدله وساتل سي نه داچي ډېره سخته ګرمي او نه داچي ډېر سخت یخ وي چي له امله یې دشاګردانو پام ددرس څخه دخپل جسمي ارام لوري ته اوړي.

11. په کوم ځای کي چي استاذ شاګردانو ته درس وایي داسي یو ځای به وي چي دټولو شاګردانو لپاره پکښي ځای وي یعني که په درس ځای کي دچوکیو نظام وي باید ټولو شاګردانو ته دناستي لپاره چوکیاني موجودي وي که ځني شاګردان دناستي لپاره چوکیاني نه

لري نو دغه شاګردان چي چوکۍ نه لري ناارامه به وي درس ته هيڅ نه سي متوجه کېدای او هغه شاګردان چي چوکياني لري دهغو بيا په دوی کي فکر بنديږي په پايله کي به شاګردان دزده کړي پرځای خالي لاس پاته وي.

12. کله چي استاذ په ټولګۍ کي درس وايي نو استاذ به پر يوه ځای باندي نه دريږي بلکي دشاګردانو دتوجه دجلبولو لپاره به دټولګۍ يو سر او بل سر ته ځي ځکه مخکي موږ وويل چي ماشوم ددې توانايي نه لري چي تر ډېر مهاله دي داستاذ درس ته متوجه سي حتما يې فکر او نظر بل لوري ته ځي که استاذ ددوی دجلب او ددوی دفکر او نظر دثبات لپاره دټولګۍ يو سر او بل سرته ولاړ سي شاګردان پوهيږي چي استاذ موږ ته متوجه دئ زموږ څخه توجه غواړي نو که يې فکر بل لوري ته تللي وي داستاذ په ورتګ سره يې فکر بېرته راګرځي.

داستاذ دړغ پر ته دنوروړغونو په اورېدلو سره دډيرو کوچنيو شاګردانو زده کړه:

مخکي موږ وويل چي استاذ به خپلي خبري شاګردانو ته اوروي شاګردان به دده دخبرو داورېدلو څخه زده کړه کوي او ددې کار لپاره مو ځيني اړين شيان هم وښودل اوس راځو دې خبري ته چي شاګردان دمدرسې يامکتب په محيط کي دنورو شيانو او نورو خلګو ږغونه هم اوري دهغو څخه هم څه زده کولای سي؟ جواب دادئ : چي دا کار داستاذ مهارت ته اړتيا لري که استاذ ددې کار لپاره خپل مهارت په کار واچوي

حتما به شاګردان دنورو برغونو څخه هم زده کړه وکړي بلکي دابتدايي شاګردانو لپاره ډېره اړينه ده چي ددې اورېدلو څخه زده کړه وکړي علاوه پردې داستاذ لپاره دا کار يوه غوره وسيله ده چي دشاګردانو ذهنونو ته انکشاف ورکړي او په ډېره اسانه طريقه سره خپلو کوچنيانو ماشومانو ته زده کړه ورکړي البته په دې کار کي به استاذ خپل ميتود په کار اچوي دمثال په ډول که يو استاذ غواړي چي ددې لاري څخه خپلو شاګردانو ته زده کړه ورکړي نو يوه بېلګه يې داده چي استاذ خپل شاګردان دمدرسې انګړ ته راوباسي بيا ورته ووايي چي سترګي پټې کړئ کله چي ماشومانو سترګي پټې کړې نو استاذ ترې وپوښتي چي ايا تاسو دکوم شي برغونه اورئ؟ شاګردان به حتما مختلف جوابونه ورکوي ځيني به وايي چي دموټر برغ مو واورېدی ، ځيني به وايي چي دبايسکل برغ مو واورېدی ، ځيني به چي دسړي برغ مو وازرېدئ او داسي نور تردې کار وروسته بيا شاګردان را ولاړ کړي دکومو شيانو نومونه چي دوی ياد کړه هغوی به پر تخته ورته رسم کړي يا به يې په خپله انځور ورته تعريف کړي تردې وروسته به دهغو شيانو دنومونو ليکل پيل کړي چي دکومو تورو څخه جوړ دي او تردې وروسته به دهغو شيانو پر نومونو باندي جملې ورته جوړول پيل کړي . کېدلای سي چي استاذ دخپل مهارت په مټ داسي نوري تګلاري هم په کار واچوي په هر صورت که استاذ دداسي کارونو څخه استفاده وکړي يعني په شاګردانو عملي ډول کار وکړي نو دشاګردانو ذهنونه به ديوې خوا انکشاف وکړي دبلي خوا به زده کړه په ډېره اسانۍ سره وکړي ځکه مخکنی مثال چي موږ بيان کړی چي لومړی استاذ دشاګردانو څخه دبرغو پوښتنه وکړه شاګردانو جواب ورکړ، حتما په دغه شاګردانو کي

داسي څوک سته چي دده ملګرو دکومو شیانو نوم واخیستی هغه به یې تر دغه مهاله بیخي لیدلی نه وي او یا به یې نوم اورېدلی نه وي، بیا چي استاذ دهغه شي رسم ورته ولیکی هغه ماشوم چي دغه شی یې تر دغه مهاله نه وولیدلی ددې فکر ورسره پیدا سو چي داسي شي حتما سته زه یې باید ووینم په ده کي دپلټني ماده پیاوړې سوه او هغه شاګرد چي لیدلی یې وي دهغه سره دافکر پیدا کیږي چي دیو شي لپاره انځور هم کېدای سي نو چي دجسم لپاره یې انځور کېدای سي نو نوم یې هم حتما لیکل کېدای سي داچي نوم یې لیکل کېدای سي نو باید څنګه ولیکل سي؟ هر وخت چي استاذ دهغه شي دنوم په لیکلو پیل کوي شاګرد ډېر ښه ورته متوجه کیږي او ډېر ژر یې زده کوي.

داستاذ دږغ پرته دنورو ږغونو په اورېدلو سره دمتوسطو شاګردانو زده کړه

کله چي شاګردان یوڅه وده وکړي تر یوځایه یې زده کړي کړي وي او دپخوا په پرتله یې دذهن انکشاف سوی وي مثلا که شاګرد دریم ټولګی ته رسېدلی وي په دغه کي وخت باید استاذ یو بل ډول مهارت په کار واچوي څو شاګردان په تشویقي او تکتیکي ډول زده کړه راجلب کړي ددې لپاره استاذ اړ دئ چي دخپلو شاګردانو دښې زده کړي لپاره مختلف مهارتونه او تکیتکونه په کار واچوي موږ به یې دلته یو مثال ووایو استاذ به ددې څخه کار اخلي بیا به په دې لاره ددغه مثال په ډول نور مهارتونه هم په کار اچوي .دمثال په ډول شاګردانو ته په دغه وخت په نسبي ډول یو څه ګران مضامین ویل کیږي مثلا په ریاضي کي جمع ، تفریق او

داسي نور ورته ويل کيږي نو استاذ به خپلو شاګردانو ته ووايي چې ما تاسو ته يو څه ويلي دي تاسو زده کړي دي؟ دشاګردانو جواب به حتما داوي: بلي استاذه! موږ هغه څه زده کړي دي چې تا راته ويلي دي. بيا به استاذ ورته ووايي : ددې لپاره چې ماته ستاسو زده کړه معلومه سي زه ستاسو څخه پلټنه کوم تاسو پر دوو ګروپونو وېشم پنځه پوښتني دهر ګروپ څخه کوم دهر ګروپ غړي چې جواب راکړی لس نمرې ورکوم که يې نيمګړی جواب راکړی پنځه نمرې ورکوم هر ګروپ چې ډيري نمرې واخيستې هغه ګټونکی ګروپ دئ او جائزه به ورکول کيږي. استاذ چې ددې خبري يادونه شاګردانو ته وکړه شاګردان په دې کار سره خورا زيات خوشاله کيږي نو استاذ به خپل شاګردان پر دوو ګرپونو وويشي يوه ګروپ ته به مثلا دضرب نوم ورکړي او بل ګروپ ته به دتفريق نوم ورکړي . دهر ګروپ چې هر څو غړي دي وهر غړي ته به دعدد نوم ورکړي مثلا احمد ته به د ۱۰ عدد نوم ورکړي محمود ته به د۱۲ عدد نوم ورکړي بيا به ددوی څخه پوښتني پيل کړي لومړی به دګروپ نوم اخلي بيا به په هغه ګروپ کي دکوم کس څخه چې استاذ پوښتنه کوي نو دهغه نوم به نه يادوي بلکي هغه نوم به يې يادوي چې په عدد سره يې ورکړی دئ استاذ چې پوښتني بشپړي کړې ټولو ته يې نمرې ورکړې بيا به دشاګردانو څخه وپوښتي چې په تاسو کي څوک ګټونکی او دجائزې مستحق دئ . دشاګردانو څخه هر ګروپ ادعا کوي موږ ګټونکی يو بيا به استاذ محاسبه ورسره پيل کړي چې دضرب په ګروپ کي درو کسانو پوره او يوه کس نيمګړی جواب راکړی ، دتفريق په ګروپ کي دوو کسانو پوره او دروو کسانو نيمګړي جوابونه راکړه تاسو دغه نمرې سره

جمعه کړی چي دکوم ګروپ نمرې زیاتیږي ، وروسته به په شاګردانو په عملي ډول کار وکړي دې کار ته خورا ډېر دوی متوجه وي په جمعه او ضرب باندي دخپل مطلوب دحصول لپاره ډېر ښه ځان پوه کوي په دې ځای ک یشاګردانو داستاذ دږغ پرته دنورو ټولګیوالو ږغونه واورېدل کوم څه چي به دده ټولګۍ وال ووېل که به دده پخوا زده وه ښه به یې په مغزو کي کنښېناستل او که به یې زده نه وه دټولګۍ والو دخولې څخه یې زده کړه همدا ډول دوی پوه سوه چي ضرب دڅه لپاره په کارېږي او جمع دڅه لپاره په کارېږي او داسي نوري ډېري ګټې پکښې سته له همدې امله استاذ که دا یا دې ته ورته نور کارونه ترسره کړي نو دشاګردانو په زده کړه کي به یې ډېري لاسته راوړني کړي وي.

دژبې دوهم مهارت خبري کول

دژبې لپاره دوهم مهارت خبري کول دي مخکي موږ ووېل چي ماشوم لومړی اورېدل کوي ، داورېدلو په مټ یو څه زده کوي بیا یې وایي تر هغه مهاله چي ماشوم څه نه وي اورېدلې دویلو توانایي هم نه لري ځکه تاسو لیدلي دي چي ډېر ماشومان دژوند دپیل څخه ګونګیان وي دائکه چي په غوږو نه اوري یعني کاڼه وي ، څه یې نه وي اورېدلي نو څه ویلای هم نه سي ، ددغه ماشوم ګونګتوب یوازي دنه اورېدلو له امله دئ په هرصورت راځو خپلي اصلي موخي ته چي خبري کول دي ، خبري کول دژوندانه یوه ستره وسیله ده په همدې لحاظ دشاګرد سره دخبرو په زده کړه کي باید دوس تربریده همکاري وسي . کله چي ماشوم ټولګۍ ته راسي نو هغه

ډول خبري کوي چي ده په کور کي اورېدلي وي ، مناسبي او کاملي خبري نه سي کولای ، یاځیني داسي خبري کوي چي تلفظ يې صحیح نه کوي .استاذ ته په کار ده چي دخپلو ټولو شاګردانو سره په تکلم کي په پوره مهارت همکاري وکړي او دشاګردان په مخ دتکلم په ډګر کي پرتې ستونزي له منځه یوسي دا په هغه صورت کي چي استاذ دځان سره لاندي سوالونه وکړي او بیا يې جوابونه پیدا کړي هغه داچي استاذ دځان سره فکر وکړي چي زه ډول ، ډول درس شاګردانو ته وایم په درس کي باید ددوی تکلم اصلاح کړم.

داستاذ په وړاندي دشاګرد په خبرو کولو کي پرتې ستونزي

که یو شاګرد دځینو اړینو شیانو تلفظ صحیح نه سي کولای مثلا ډوډۍ په دودۍ بولي استاذ ته به حتما ددې فکر وي چي زه به ددغه ماشوم تلفظ څنګه اصلاح کوم.

ځیني شاګردان دبلي ژبي ویونکی وي خبري په ګونګه او ګډوډه لهجه کوي نو داستاذ سره به دافکر وي چي زه به يې دخبرو ګونګوالی او ګډوډي څنګه لمنځه وړم.

ځیني شاګردان پوهیږي جرائت نه لري چي څه وايي څنګه به ددغه شاګرد کم همتي استاذ له منځه وړي.

ځیني شاګردان توړیان وي چابکي خبري کوي څوک مفهوم نسي ځني اخستلای استاذ به څنګه ددغه شاګرد تکلم اصلاح کوي.

ځیني شاګردان دپورتنیو ستونزو څخه یوه هم نه لري مګرکله چي

خبري کوي پر ټاکلي موضوع تفصیل نه سي کولای . کله چي استاذ دغه پوښتني دځان سره وکړې نو دحل لاره به یې لټوي که دغه استاذ لاندي هدایات په نظر کي ونیسي نو پورتنۍ ټولي ستونزي به یې حل وي :

دشاګردانو دخبروکولو دستونزو دحل لاري چاري

لومړی : نوو تجربو ثابته کړې ده چي استاذ څومره چي په شاګردانو ډېر عملي کارکوي په همغه پیمانه یې درس ښه پایلي لرونکي وي نو که یو ماشوم دځیني الفاظو صحیح تلفظ نه سي کولای په کار ده چي استاذ ددغه میتود څخه کار واخلي یعني عملا په ماشوم باندي خپلي غلطۍ معلومي کړي داچي ماشوم دیو لفظ تلفظ غلط کوي اصلا ماشوم نه پوهیږي چي زه تلفظ غلط کوم که یا؟ کله چی دی پوه سي چي زما تلفظ غلط دئ حتما په ماشوم کي دپلټني ماده پیاوړې ده دصحیح تلفظ لټه یې کوي په پایله کي خپل تلفظ صحیح کوي دمثال په ډول که یو ماشوم ډوډۍ ته دودۍ وایي نو استاذ دي په ټولګۍ کي دوه داسي هلکان ولاړ کړي چي ډوډۍ ته په دودۍ وایي او پنځه دي داسي هلکان ولاړ کړي چي دډوډۍ تلفظ صحیح کوي بیا به لومړۍ ځل دهغه شاګرد څخه پوښتنه وکړي چي ډوډۍ ته په دودۍ وایي چي ته ډوډۍ تلفظ کړه ماشوم چي خپل تلفظ وکړی نو دده تلفظ خو صحیح نه دئ بلکي ډال په دال وایي بیا به دهغه شاګرد څخه پوښتنه وکړي چي دډوډۍ تلفظ صحیح کوي هغه شاګرد چي صحیح تلفظ وکړی بیا به دټولګۍ دنورو شاګردانو څخه

پوښتنه وکړي چې په دوی دوو کې دکوم یوه تلفظ صحیح دئ شاګردان حتما هغه شاګردته ګوته نیسي چې تلفظ یې صحیح کړی دئ یعني ډوډۍ یې په ډوډۍ یاده کړې . هغه شاګرد چې ډوډۍ ته یې په دودۍ ویلي دي نور شاګردان ده ته ګوته نیسي چې دده تلفظ غلط دئ په دې حالت کې دستي دهغه شاګرد سره دپرېشانۍ فکر پیدا کیږي چې تلفظ یې غلط دئ او په دې لټه کې به سي چې زما تلفظ نو ولې او څنګه غلط دئ دخپلي غلطۍ په نقطه پسې به ګرځي ځکه دی خو دفکر څښتن نه دئ چې دخپل او دبل دتلفظ عمیق توپیر وکړي ځکه که ده کولای سوای نو بیا یې تلفظ هم غلط نه کاوه. په دې کار کې به هم استاذ همکاري ورسره کوي چې ده ته په عملي ډول وښیي چې ستا غلطي په څشي کې ده هغه په دې ډول چې استاذ خو په شروع کې لا دوه داسي کسان ولاړ کړي وه چې ډوډۍ ته یې په دودۍ ویل. استاذ به لومړۍ هغه اول شاګرد ته متوجه سي چې تلفظ صحیح نه کوي او ورته وبه وایي چې ته پوه سوې چې تلفظ صحیح نه کوې ؟ هغه به ورته وایي : بلي استاذه ! استاذ به ورته ووایي چې ته غوږ ونیسه! ستا په څېر یوبل شاګرد هم سته چې تلفظ صحیح نه کوي بیا به هغه بل شاګرد ته ووایي چې ته تلفظ صحیح نه کوې ته دډوډۍ تلفظ وکړه هغه ماشوم به ډوډۍ ته په دودۍ ووایي بیا به استاذ په بل داسي شاګرد دډوډۍ تلفظ وکړي چې تلفظ صحیح کولای سي ورپسي به نو هغه اول شاګرد ته چې تلفظ یې صحیح نه سوای کولای ووایي : وګوره په دغه دوو شاګردان کې یوه داسي تلفظ وکړی لکه ته چې یې کوې او هغه بل شاګرد صحیح تلفظ وکړی شاګردان چې کله دغه دواړه ږغونه واوري چې یو صحیح دئ او بل غلط دئ نو یو دبله یې سره پرتله کوي او خپله

نیمګړتیا ځني راباسي بیا به استاذ دهغه بل شاګرد داصلاح لپاره هم داسي کار وکړي چي هغه تلفظ صحیح نه کوي . دا دکوچنیو شاګردانو دتلفظ داصلاح لپاره یو مثال وو دې ته ورته به استاذ نور هم داسي مهارتونه او عملیې په کار اچوي څو وکولای سي چي دشاګردانو تلفظ اصلاح کړي.

دوهم : که داستاذ سره داسي شاګردان شتون ولري چي دبلي ژبي ویونکي وي مثلا یو شاګرد دفارسي ژبي ویونکی دئ په پښتو کي پوره مهارت نه لري بلکي په پښتو باندي نیمګړي او ګډوډي خبري کوي او دلته په ټولګی کي په پښتو ژبه درس ویل کیږي په دې حالت کي هم استاذ ته په کار ده چي دخپل شاګرد تکلم اصلاح کړي هغه په دې ډول چي استاذ به لومړی ددغه شاګرد دګډوډو خبرو اصلي لامل په نښه کړي ځکه ددې ستونزي لپاره یو دلاندي لاملونو څخه کېدای سي :

دګډوډو یا توړی خبرو لاملونه

الف : کله داسي وي چي شاګرد په فطرتي ډول باندي توړی وي ګونګي جملې وایي .

ب : کله داسي وي چي دشاګرد سره دلغاتو ذخیره کمه وي نه څه ویلای سي او نه جملې سره تړلای سي .

ج : کله داسي وي چي شاګرد ته ځان کم معلومیږي او ځان تر نورو کښته ورته معلومیږي .

دګډوډو خبرو داصلاح لاري چاري

که شاګرد په فطرتي ډول باندي توړی وي دحل لپاره یې په څلورمه شمېره کي انشاء الله حل ښییو.

که دشاګرد سره دلغاتو ذخیره کمه وه نو استاذ به په خپل پوره مهارت سره ددغه شاګرد دلغاتونو زخیره بډایه کړي دمثال په ډول استاذ به ودغه شاګرد ته یوه خیالي قصه جوړوي چي زیات لغاتونه پکښي کار سوي وي لکه چي استاذ شاګرد ته ووایي : یوه ورځ یو سړی په سفر تلی دځان سره یې کوزه ، قلم ، کتابچه ، کتاب ، داوبو څیښلو لوښی ، کالي ، صابون ، لونګوټه ، خولۍ ، مسواک ، هنداره ، تسبیح ، ساعت ، ډوډۍ ، دیګ ، قاچوغه ، مالګه ، غوړي ، دارو، پیاز .... واخیستل پر موټر سایکل سپور سو پر لاري باندي یو بل سړی په مخه ورغلی چي انار ، انګور .... میوې ورسره وي...........استاذ چي دا قصه شاګرد ته کوي نو دهر لغت په اړه به پوښتنه ځني کوي چي ته دا پېژني؟ دشاګرد څخه به جواب غواړي وروسته به بیا استاذ دهغه لغت په اړه پوره تعریف او معلومات ورکوي په صبا به بیا دهغو لغاتو په اړه پوښتني ځني کوي څو ورځي چي استاذ دخپل دغه شاګرد سره داسي وکړي دشاګرد دلغاتو زخیره پیاوړي کیږي او دتکلم ستونزي یې حلیږي. که استاذ دې ته ورته نور مهارتونه په کار واچوي ګټه به یې نوره هم زیاته وي.

ځان ټیټ معلومېدل یوه رواني ناروغي ده

دريم : که یو شاګرد ته په ټولګي کي ځان ټيټ معلوميږي دايوه ډېره بده پديده ده چي زيات وخت ماشومان په ډېر ويرجن حالت اخته کوي ، ناروا او بدو کارونو ته يې هڅوي دا ناروغي نه يوازي په هغه شاګردانو کي پيدا کيږي چي په ټولګي کي دبلي ژبي ويونکي وي بلکي دا ناروغي په عمومي ډول په ټولو ماشومانو کي پيدا کېداى سي دا چي دا موضوع ډېره مهمه موضوع ده يو څه به يې په تفصيل سره وڅېړو لومړى به ددې ناروغۍ لاملونه وښيو څو خلګ ځانونه ځني وژغوري ور پسې به يې داسلامي اړخه علاج وڅېړو .

درواني ناروغۍ لاملونه او درملنه

دغه ناروغي يعني داچي ماشوم ته ځان ټيټ معلوميږي ددې څو لاملونه کېداى سي چي دلاندنيو لاملونو څخه عبارت دي :

1. دماشوم سپکاوى او توهين.
2. دمور او پلار لخوا پر ماشوم باندي ډېر ټېرېدل.
3. دمور او پلار له خوا داولادونو ترمنځ توپير.
4. بدني ناروغي .
5. يتيم توب.
6. مسکنت.
7. دوطن بېلوالى.
8. دژبي او توکم بېلوالى.

پورته چي يې نومونه واخيستل سوه په زياتو ځايونو کي دماشوم ددغه

رواني ناروغۍ چي ځان ټيټ ورته معلوميږي لاملونه دي چي په پايله کي ماشوم ته دغه رواني ناروغي پيښيږي داچي علاج به يې څه وي نو لومړی به پر دغه لاملونو يو څه په تفصيل سره وږغيږو څو ښه څرګند سي بيا به يې علاج په نښه کړو.

دماشوم سپکاوی او توهين

لومړی : دماشوم سپکاوی او توهين دې ته وايي چي کله ماشوم غلا وکړي نو ددې پرځای چي ماشوم فکرا دغلا څخه منعه سي او دا عادت دده څخه په داسي فکر پاته سي چي دا يو ناوړه کار دئ او دی يې دزړه له کومي بد وګڼي ـ دکور دغړو له خوا ده ته غل ويل کيږي کله چي دکورنۍ يو کس ده ته ناره کوي نو ورته وايي : اې غله ! يا کله چي دماشوم څخه ديوه کار غوښتنه کيږي هغه دناوسۍ يا ناروغۍ په وجهه نه کوي نو دکور غړي يې په په سپين سترګي ونوموي او ده ته په سپين سترګي باندي ږغ کوي . يا ځيني وخت ماشوم ډېر ښوري حال داچي دغه ښوريدل خپله په ځان کي يوه رواني ناروغي ده نو ددې پرځای چي درملنه يې وکړي دکور غړي ورته وايي : اې ښورانده ، لوچکه ! کله داسي وي چي ماشوم په هر شي کار لري مثلا که يو موټر په لاس ورکړل سي دی يې دستي خلاصوي ، په کور کي چي نوی شي پيدا سي دی حتما ګوتي په وهي ځان ته يې معلوموي ، که پلار ساعت ور رانيسي نو دی يې داغسي نه پريږدي خلاصوي يې لنډه داچي هر شي خرابوي داسي ماشوم ته دکور خلګ ټوله په کرکه ګوري او همغرضه ورته وايي ټول غړي شيان ځني ساتي حال داچي دماشوم دغه کار دده په توان نه دئ بلکي دده دغه کار دده پر ذهانت

باندي دلالت کوي ځکه په هر ماشوم کي چي دتجسس ماده پیاوړې وي
که ښه وروزل سي نو په ټولنه کي دیوه مبتکر او نظرلرونکي کس په توګه
وړاندي کېدلای سي . کوم ماشوم چي ارام وي هیڅ نه ښوري ، په هیڅ
شي کار نه لري زموږ خلګ دغه ماشوم خوښوي حال داچي دغه ماشوم
ناروغه دئ که نه نو دده دغه وخت ددې دئ چي دی تجسس وکړي ارام
نه کښیني. که دکورنۍ له خوا ماشوم په دغه ناوړه اوازونو او نومونو باندي
نومول کیږي په ځانګړي ډول دنورو نابلده خلګو په مخ کي په دغه نومونو
یادیږي ماشوم دډیري بدبختی احساس کوي ځکه انسان داروا پوهانو له
نظره داوبو په څېر دئ لکه اوبه چي فطرتا په خپل منځ کي تداخل نه مني
انسان هم هیڅکله فطرتا فشار نه سي زغملای تر څو چي په خپله خوښه
یو کار ته اماده سوی نه وي نو په فشار باندي هیڅ کار نه کوي که فرضا
فشار پر راسي نو دی بله چاره نه لري پرته له دې چي په وجود کي یې
رواني ناروغي پیدا سي لکه اوبه چي سره کښېکاږي نو په هرڅومره کلک
شي کي چي وي ماتوي یې . دکورنۍ دغه ماشوم چي دکور دغړو یعني مور
، پلار خوندو او داسي نورو له خوا په سپکه ورته کتل کیږي اودخلګو په
مخ کي شرمیږي چي ده ته په غله ، لوچک ، ښورانده او داسي نورو نومونو
باندي وویل سي نو دمقابلې توان خو دی نه لري او نه دکورنۍ غړي دده په
وینا ددې خبرو څخه منعه کیږي نو بله هیڅ لاره پاته نسي دده په جود
کي یوډول نفس تنګي ، بدبختي ، ناارامي پیدا سي چي له امله یې په دغه
ناروغي اخته سي چي ځان ټیټ ورته ښکاري کله چي په دې ناروغي
باندي اخته سو بیا دی ددې توان نه لري چي چاته دي ورسي او دهغه
څخه دي دکومک غوښتنه وکړي ځکه خو ده ته ځان ټیټ معلومیږي او

په دې باور وي چې څوک زما خبره نه مني، نه چاته دمزدورۍ ویلای سي ، نه چاته ویلای سي چې درس راته ووایه په پایله کي ځانته دخلګو څخه دلیري والي خوا خوښوي بالاخره غلاوو ، نارواوو او هغه لارو ته مخه کړي چې دده زړه یو ډول نه یوډول ارام په کوي.

علاج یې :

که دداسي ماشوم سره مخ سي چې په داسي ناروغي اخته وي ښکاره خبره ده چې دغه ماشوم درس نه سي زده کولای ځکه دی روحا ناارامه دئ کله چې یې درس زده نه کړی نو استاذ هم خپل مطلوب ته نه ورسېدئ ، ددغه ماشوم ژوند ژغورل داستاذ حق دئ پکار ده چې استاذ دداسي ماشوم درملنه وکړي البته درملنه یې داسي نه کیږي لکه جسمي ناروغي چې دیوډول درملو په خوړلو سره یې درملنه کیږي بلکي ددې ماشوم ددرملني لپاره به استاذ لومړی دماشوم اولیاء راغواړي ددغه ماشوم ناروغي به ورته بیانوي بیا به ورته وایي چې ستاسو دکورنۍ دغه غړی ستاسو په نه پاملرنه او ستاسو په روحي تعذیب ناروغه سوی دئ نو اکیداً باید تاسو دغه ماشوم نور ونه زوروی په کومو نومونو چې یې تاسو یادوی او یایې دپردیو خلګو په مخ کي توهینوئ لاس ځني واخلی بلکي دغه ماشوم ته وښیاست چې ته په کورنۍ او ټولنه کي مقام لري ، مور او پلار ته محترم یې ، قریبانو ته محترم یې او داسي نور بلکي استاذ به دشاګرد اولیاؤ ته توصیه وکړي چې په هره طریقه باندي دده زړه ارام کوي باید تاسو هغسي ورسره وکړی تردې وروسته به استاذ دخپل شاګرد علاج په عقلي

او اسلامي طريقو سره وکړي هغه داچي لومړی به ده ته وښيي چي په ټولنه کي کوم مشران ، دعزت څښتنان ، واکمنان ، علماء او داسي ددرنښت وړ خلګ راغلي هغه ټوله تاغوندي ماشومان وه ستا او ددوی هیڅ توپیر نسته ته هم کېدلای سي چي یو وخت عالم سي ، واکمن سي او یا دکومي بلي لویي رتبې څښتن سي نو ته به تل جرئت کوي هیڅکله به ځان ته په ټیټه سترګه نه ګوري بلکي ته خپل ځانته ټاکلی مقام لري ستا نور ټولګی وال هیڅ درنښت پرتا نه لري. ددې ترڅنګ به استاذ په اسلامي طريقو سره هم دده درملنه وکړي کوم عزت چي الله جل جلاله وبشريت ته ورکړی دئ هغه به ورته ابلاغ کړي کوم اياتونه ، حديثونه او دعلماؤ ويناوي چي دبشريت دبهتر والي لپاره راغلي دي هغه به ورته ابلاغ کړي څو شاګرد په دې وپوهيږي چي زه هم يو څوک يم هسي ماته ځان ټيټ ښکاره سوی دئ لنډه داچي استاذ به داسي کړنه په تکراري ډول ترسره کړي او دا کار يوازي داستاذ مسؤليت نه دئ بلکي دشاګرد کورنۍ هم دده په درملنه کي رغنده رول لري.

پر اولادونو باندي زيات ټپر بدل

دوهم : کله داسي وي چي مور او پلار پر خپل اولاد باندي ډېر ټپريږي يوازي يې نه پريږدي کله چي يې محضي دسترګو نهام سي دستي يې پلټنه کوي ، دنورو نابلده خلګو سره يې نه پريږدي دا کار زيات وخت په هغه مور او پلار کي رامنځته کيږي چي زيات وخت يې اولادونه نه وي سوي کله چي يو اولاد پيدا کړي نو په دغه پيمانه پر ټپريږي او يا نارينه

اولاد نه لري کله چي يې پيدا کړي نو بيخي ډېر ورته متوجه وي ، تل زامنو ته هيڅ اجازه نه ورکوي چي يو ځای ولاړ سي ، تل داحتياط وصيتونه ورته کوي، ژر ، ژر يې پوښتنه کوي ، ځيني ميندي او پلرونه خو لا داسي وي چي دکلي دټولو خلګو سره يې داولادو پر سر جنګ کړی وي او تل داخبره کوي چي زما دسپين ږيري ، يا دسپين سر زوی او يا وايي چي زما داغه يو يادوه زامن دي نو ځکه ډېر پر ټپريږم هسي نه چي يو څه ورته پېښه سي. دمور او پلار دغه کار دماشوم سره مينه نه بلکي دښمني ده ځکه که ماشوم په دغه ډول عادت سي او بيا دمور او پلار څخه بيل سي دستي دبدبختۍ احساس کوي دخپل ځان لپاره بله هيڅ دفاع نه وي نو په پايله کي ځان ټيټ ورته معلوميږي که ماشوم داسي سوی وي نو استاذ بايد لومړی مور او پلار دتقدير په مسئله پوه کړي ځکه هرڅه چي دالله جل جلاله په تقدير کي ليکلي وي هغسي کيږي نه دمور او پلار په داسي ټپربډلو سره ماشوم راګرځي او نه په بله طريقه سره راګرځي چي الله جل جلاله ونه غواړي .کله چي يې مور او پلار دخپل زوی دزيات ټپربډلو څخه لاس واخيستی ماشوم يې يوازيتوب ته پرېښودئ او بيا يې ددلاورۍ پيغام ورکاوه ، دهمت څاکونه يې وروچتول شاګرد په ډېر لنډ وخت کي خپله ناروغي غورځوي او ديوه فعاله اوويښ شاګرد په صفت په ټولګۍ کي ځان وړاندي کوي.

داولادونو ترمنځ توپير کول داولاد درواني

ناروغی لامل دئ

دریم: هغه وخت هم ماشوم ته ځان ټیټ معلومیږي چي پلار داولادونو ترمنځ توپیر کوي ځینو ته امتیازات ورکوي او ځینو ته یې نه ورکوي په دې صورت کي ماشوم فکر کوي چي زه په رتبه کي ټیټ یم که نه پلار به زما څخه پام نه اړولای کله چي دماشوم سره دافکر پیدا سو سمدلاسه په رواني ناروغي اخته کیږي او دزده کړي څخه بې برخي کیږي حال داچي داولادونو ترمنځ مساوات کول یو حتمي کار دئ ځکه دبخاري شریف په یوه حدیث کي راځي:

2397 – حَدَّثَنَا عَبْدُ اللَّهِ بْنُ يُوسُفَ أَخْبَرَنَا مَالِكٌ عَنْ ابْنِ شِهَابٍ عَنْ حُمَيْدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ وَمُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ أَنَّهُمَا حَدَّثَاهُ عَنْ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ أَنَّ أَبَاهُ أَتَى بِهِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنِّي نَحَلْتُ ابْنِي هَذَا غُلَامًا فَقَالَ أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَ مِثْلَهُ قَالَ لَا قَالَ فَارْجِعْهُ([2])

نعمان بن بشر رضي الله عنه فرمایي چي زه خپل پلار رسول الله ﷺ ته راوستلم او رسول الله ﷺ ته یې وویل : چي ما خپل دغه زوی ته غلام ورکړی . رسول الله ﷺ ورته وفرمایل : ټولو زامنو ته دي ورکړل. زما پلار ورته وویل : یا ، یوازي مي دغه زوی ته ورکړی. رسول الله ﷺ ورته وفرمایل: بېرته یې ځني واخله. درسول الله ﷺ ددې وینا څخه مطلب دادئ چي دنعمان بن بشیر رضي الله عنه پلار ته یې دا پیغام ورکاوه چي دخپلو اولادونو ترمنځ مساوات وکړه.ځکه په بل ځای کي رسول الله ﷺ فرمایي: وَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ فِي الْعَطِيَّةِ...............([3])

---

[2]: بخاري ج : ۹ص : ۳۸ط : المکتبة الشاملة

[3]: بخاري ج : ۹ص : ۳۷ط : المکتبة الشاملة

ژباړه : تاسو واولادونو ته په ورکړه کي عدل وکړی .

همدا ډول که ماشوم په بدني ناروغي ، یتیم توب، مسکنت اخته وي او له امله یې په رواني ناروغي اخته سوي وي نو استاذ به یې په پورته ډول علاجونه کوي اویا ماشوم دوطن بېلوالی، یا دژبي او توکم بېلوالی په روهي لحاظ زورولی وي نو استاذ به خپل شاګرد دبشریت په قدرداني پوه کړي او دا به دده په ذهن په عقلي او نقلي دلائلو ومني چي عزت او برتري په سیمه ، توکم او ژبي سره نه ده بلکي په تقوا سره ده او تقوا هرڅوک کولای سي.

په لومړی سر کي موږ ویلي وه چي استاذ مسؤلیت لري چي په شاګردانو خبري وکړي ځکه خبري کول دلسان دوهم مهارت دئ اوژبه دپوهولو او راپوهولو ستره وسیله ده .په پیل کي موږ وویل چي دشاګردانو دخبرو نه کولو په صورت کي به یوه دپنځو ستونزو څخه پرته وي چي لومړی ، او دوهمه مو وښودل او دحل لپاره مو ځیني اړیني خبري وکړي اوس راځو دریمي ،څلورمي او پنځمي ته چي په خپل وار سره به یې یو په بل پسي تربحث لاندي ونیسو:

ځوک چې دخبرو کولو جرئت نه لري ځنګه یې بې جرئتي له منځه ځي؟

وړاندي موږ وویل: کله چې استاذ وخپلو زده کونکو ته درس وایي نو ده ته اړینه چې دژبي ددوهم مهارت یعني خبرو کولو ځخه کار واخلي خپله خبري وکړي یعني په شاګردانو اوربدل وکړي چې دژبي لومړی مهارت وو او په شاګردانو خبري وکړي چې دژبي دوهم مهارت دئ له بده مرغه په ډېرو مدرسو او مکاتبو کي داسي وي چې یو شاګرد دخبرو کولو هیڅ جرئت نه سي کولای ځرګنده خبره ده چې انسان دماشتوب پر مهاله دصحیحي رواني روزني ځخه برخمن سوی نه وي پورتنۍ او دې ته ورته نوري ستونزي ورته پیښیږي په کار داده چې هر مور او پلار خپل زوی دپیل ځخه یعني دهغه وخت ځخه چې ماشوم دیو شي درک کوي په جرئت ، شجاعت ، دکمال په احساس ، ښه سلوک ، دنورو په خیرښیګڼي خوشالېدلو ، دغصې په وخت کي پرځان دکنټرول او ټولو رواني او اخلاقي فضایلو وروزل سي ، همدا روزل دي چې یو ماشوم دتکامل او دانسانیت دتوازن تر بریده رسوي او کله چې دمسؤلیت تر مهاله ورسېدی نو خپل مسؤلیتونه په پوره او کامله توګه ترسره کړي او بیا په ټولنه کي مخ کښې ، هوښیار ، نظرلرونکی او عالم کس جوړ سي. ماشوم دپیدایښت له مهاله دمسلمان روزونکي په لاس کي دیوه امانت په ډول دئ مسلمان روزونکی ، پلار وي ، مور وي ، استاذ ، اکا او هرځوک چې وي اسلام لارښوونه ورته کوي ځو ددغه ماشوم پوره او صحیح رواني روزنه وکړي او کله چې دماشوم سترګي خلاصي سي نو روزونکی یې باید

ددغه ماشوم درواني صحت ټول اصول په نظر کي ونيسي څو دماشوم شخصيت تکره ، تکړه ، سالم فکر لرونکی ، متوازن صحت لرونکی او دلوړي ارادې لرونکی کس جوړ سي. دا هم ښکاره خبره ده چي که روزنکی دماشوم صحيح روزنه وکړي نو کولای سي چي دماشوم شخصيت ټولي هغه نيمګړتياوي لري کړي چي دماشوم تکامل ، جرئت ، حيثيت ، اعتبار او شخصيت ته تاوان رسوي. داچي يو څوک دخبرو کولو جرئت نه لري يا شاګرد په خپله ټولګۍ کي دنورو ټولګيوالو يا استاذ په مخ کي څه ويلای نسي نو حتما به دلاندي لاملونو څخه يو لامل موجود وي که هغه له منځه ولاړ سي نو شاګرد به دخبرو کولو جرئت پيدا کړي بيا به کولای سي چي دټولګيوالو ، استاذ ، پر دريځ او دهر چا په مخ کي خبري وکړي.

دسام پرېوتلو یا کم جرئتۍ لاملونه

کله چي دماشوم صحيح روزنه نه وي سوې نو ماشوم يا په داسي رواني ناروغي اخته وي چي ځان کم ورته معلوميږي چي پورته مو خبري پرې وکړي او يا داچي دماشوم دشرم پديده تر نورمال حالت زياته وي او ياداچي دويري پديده يې تر نورمال حالت زياته وي چي تفصيل يې په لاندي ډول دئ:

دشرم پديده

ښکاره خبره ده چي دشرم پديده دانسان پيدايښت څخه وروسته په طبعي ډول په انسان کي پيدا کيږي کله چي ماشوم پيدا سي په څلور مياشتنۍ کي په ماشوم کي دشرم نښي ښکاره کيږي کله چي ماشوم يو کلنۍ ته ورسېدی نو دغه پديده په څرګند ډول په ماشوم کي ښکاره کيږي پر دغه مهال نو چي کله ماشوم دنابلده چا سره مخ سي مخ بل لوري ته ګرځوي ، سترګي پټوي او لاسونه پر مخ ږدي کله چي ماشوم درې کلنۍ ته ورسيږي دماشوم دغه پديده پياوړې کيږي همدا وجه ده چي په دغه عمر کي ماشوم نابلده کور ته ولاړ سي نو دمور په غيږ کي چوپ کښيني ، غالمغال ، ښورېدل او خبري کول دشرم له امله نه کوي. البته دشرم دپديدې په زياتوالي کي وراثت هم رول لري يعني کله داسي وي چي په ماشوم کي په مورثي ډول سره دشرم پديده پياوړي وي خو زيات وخت دماشوم چاپېريال دماشوم دشرم دپديدې په زياتوالي کي زيات رول لري يعني که ماشوم دنابلده خلګو او کوچنيانو سره په ورځني ژوند کي زيات ګډون کوي دشرم پديده يې کمه وي او که کم ګډون کوي نو دشرم پديده يې زياته وي . که چيري دماشوم دشرم پديده زياته پاته سي نو دژوند تر پايه ماشوم ديو لړ ستونزو سره مخ وي يوه ستونزه يې داده چي په ټولګۍ کي خبري نه سي کولای استاذ نه سي کولای چي دبسني په پيمانه په دغه شاګرد زده کړي وکړي ځکه ده دژبي دوهم اساسي مهارت دلاسه ورکړی دئ داچي دشاګرد دشرم پديده څنګه راټيټېدلای سي نو علاج يې په لاندي ډول دئ:

دشرم دپديدې علاج

که دماشوم دشرم پديده تر نورمال حالت زيات وي نو ددې پديدې په راکمولو کي لومړی دشاګرد اولياء يعني مور ، پلار او نور نژدې قريبان زيات رول لري دساري په ډول که پلار دخپل زوی سره لاندنۍ رويې غوره کړي دماشوم دشرم پديده را کمېدلای سي:

1. داچي پلار خپل اولادونه اړ کړي چي دنورو ماشومانو او خلګو سره ګډون وکړي که څه هم پر ماشوم به لومړی يوه اندازه فشار راسي خو دلږ وخت په تېرېدو سره دغه ستونزه حلېدای سي

2. داچي پلار خپل ماشوم دنورو قريبانو سره په ملګرتوب کي يوازي پرېږدي البته دغه يوازي پرېښودل به لومړی لږه مده وي په کراره ، کراره به مده ورزياتوي څکه که لومړی ډېره مده يوازي پاته سي ښايي په نورو رواني ناروغيو اخته سي.همدا ډول که پلار دقريبانو پوښتني ته ځي ماشوم دځان سره ملګری کړي او دقريبانو يا نورو خلګو کور ته يې بوزي.

3. داچي پلار دخپل زوی سره داسي رويه غوره کړي لکه يو انډيوال چي دبل انډيوال سره ژوند کوي پلار هم دخپل زوی سره په دغه ډول په ازادانه ډول ژوند کول اختيار کړي.

4. داچي پلار دخپل زوی څخه دنورو مشرانو په مخ کي دخبرو کولو غوښتنه وکړي يعني داچي دمشرانو په مخ کي پلار دخپل زوی څخه ځيني پوښتني کوي او بيا دزوی څخه دهغه پوښتنو

جوابونه غواړي که دا پروسه تکراري سي نو دماشوم دشرم پديده به کمه سي.

داچي داسلام دين تر ټولو دينونو پوره او کامل دين دئ ټول هغه څه پکښي ستة چي نن دنياوالو دتجربې په مټ کشف کړی دي خو داسلام دين ډېر پخوا لا دهغه ستونزو حل ښودلی دئ چي په ځينو ځايو کي اوس هم خلګ ورسره لاس او ګرېوان دي له همدې امله ځيني حديثونه رانقلوو چي زموږ مطالب پرې ثابتيږي او کومي لاري چاري دشاګردانو دجرئت دپيدا کولو لپاره دي هغه په ټېنګيږي او کوم چي سالم فکر ولري ستر پيغام ځني پورته کولای سي:

بخاري شريف دعبدالله بن عمر ﵁ يو روايت رانقل کړی دئ چي دده مبارک دماشومتوب دمهال دئ . عبدالله بن عمر ﵁ روايت کوي چي يو وخت زه ماشوم وم رسول الله ﷺ داصحابانو څخه وپوښتل : هغه کومه درخته ده چي په ژمي کي پاڼي نه رژوي؟ زما په ذهن کي راغلل چي دا درخته دخرما درخته ده خو داچي زه ماشوم وم شرمېدلم نو ځکه مي بږغ ونه کړی. درسول الله ﷺ ددې پوښتني په جواب کي دنورو اصحابانو په ذهنو کي دا ورګرځېدل چي کېدای سي دابه دصحرا يوه درخته وي صحيح جواب يې ورته معلوم نه وو نو ځکه يې درسول الله ﷺ څخه وپوښتل چي اې دالله جل جلاله رسوله ! ته يې راوښيه چي دا کومه درخته ده؟ رسول الله ﷺ په جواب کي ورته وويل دا دخرما درخته ده. په يوه بل روايت کي راځي چي عبدالله بن عمر ﵁ فرمايي : درسول الله ﷺ دپوښتني په جواب کي زما په زړه کي راګرځېدل چي دخرما درخته ده خو داچي زه په ټولو کي ماشوم وم نو دشرم له وجهي مي بږغ ونه کړی . په يوه بل روايت کي راځي

عبدالله بن عمر رضي الله عنه فرمايي: كله چي رسول الله ﷺ پوښتنه وکړه نو زما په ذهن کي يې جواب وو مګر داچي ابوبکر رضي الله عنه او عمر رضي الله عنه چوپ ناست وه نو ما هم مناسبه ونګڼل چي څه نه ووايم. کله چي دمجلس څخه راولاړ سو نو ما خپل پلار ته وويل چي درسول الله ﷺ دپوښتني جواب زما سره وو مګر ما دشرم له وجهي نه ووايه، پلار راته وويل : که تاويلي واى نو تاته تر سرو اوښانو ښه تماميدل.

که په پورتني حديث کي لږ فکر وسي نو حتما ځني معلوميږي چي عبدالله بن عمر رضي الله عنه ماشوم وو دشرم پديده ورسره وه بيا چي کله يې پلار ته څرګندده کړه چي زما سره دشرم پديده وه نو ځکه مي جواب نه ورته ووايه پلار دستي وهڅوى چي کاشکي دي ويلي واى ځکه دا کار تاته ترسرو اوښانو غوره دئ . ددوى مبارکانو په زمانه کي تر ټولو غوره اوښه مال اوښان وه نو ځکه عمر رضي الله عنه خپل زوى ته وايي چي که تا په دغه مجلس کي خبري کړي واى خپل جواب دي ويلى واى نو ستا جرئت به زيات سوى واى دشرم پديده به دي کمه سوې واى. که ته ددې ځانګړتيا څخه برخمن سوى واى نو تاته تر هر ډول مال دا شي غوره وو.عمر رضي الله عنه يو ښه استاذ وو ځکه دده دپوهي ، ميړاني او ذکاوت نوم يې تر پيړيو ، پيړيو پوري پاته دئ نو که څوک دځان څخه ښه استاذ جوړول غواړي نو دعمر رضي الله عنه تقليد دي وکړي چي هغه دخپل ماشوم اولاد تربيه څنګه کول ، زده کړه يې څنګه ورکول؟

مسلم شريف دسهل بن سعد الساعدي رضي الله عنه څخه روايت کوي چي يوه ورځ رسول الله ﷺ اوبه راوړې په داسي حال کي يې دڅيښلو اراده وکړه چي په مجلس کي کښيناستى راسته طرفته يې ماشوم ناست وو او چپه

طرفته یې نور مشران ناست وه رسول الله ﷺ دماشوم څخه پوښتنه وکړه او ورته وې ویل : ته اجازه راکوې چې زه دغه اوبه نورو کسانو ته ورکړم؟ ماشوم ورته وویل : په الله جل جلاله قسم کوم چې په اوبو څیښولو کې هیڅوک تر تا ډېر حقداره نه دئ.

تاسو وګورئ رسول الله ﷺ دماشوم څخه داجازې غوښتنه کوي دا په دې معنا نه ده چې دماشوم رتبه تر رسول الله ﷺ لوړه وه او رسول الله ﷺ اړ وو چې دماشوم څخه اجازه وغواړي بلکې درسول الله ﷺ مطلب داوو چې ماشوم ښه وروزي ، او همدا ډول خپلو امتیانو ته پیغام ورکړي چې تاسو به دکشرانو تربیه په داسي ډول کوئ چې هغه جرئت والا سي او دخبرو کولو توانایي پیدا کړي ، دشرم پدیده یې له منځه ولاړه سي. بدبختانه زموږ په ځینو ځایو کې داسي رواج سته چې ماشوم ته هیڅ اجازه نه ورکوي چې دمشرانو په مجلس کې خبري وکړي او که ماشوم دمشرانو په مخ کې خبري کوي هغه بې ادبه بولي حال داچې دماشوم سره جفا ده او درسول الله ﷺ دروزني څخه بېله او مخالفه روزنه ده په کار داده چې ماشوم خبري نه کوي نور خلګ یې وهڅوي چې خبري وکړي څو جرئتمن سي او ددرس په وخت کې په جرئت سره داستاذ سره خبري وکړي او استاذ په دې وتوانیږي څو په ماشوم خبري وکړي دڅبي ددوهم مهارت څخه چې خبري کول دي ګټه ځني واخلي.

په یوه بل روایت کې راځي چې عبدالله بن عباس رضي الله عنه یې کوي دی مبارک وایي : زه ماشوم وم چې عمر رضي الله عنه به ماته دخپل خلافت په دور کې دمشرانو په مشوره کې بلنه راکول. دځینو مشرانو په زړونو کې داسي ورګرځېدل چې دا ماشوم دمشرانو مشورې ته راځي یعني داچې دا مناسبه

نه ده موږ هم کوچني اولادونه لرو. عمر رضي الله عنه دوی ته وویل : تاسو پوهیږئ چي زه دا ماشوم دڅه لپاره راغواړم؟!! دعمر رضي الله عنه هدف داوو چي ددې ماشوم سالمه تربیه وکړي او سالمه زدکړه ورکړي . همدا برکت دئ چي الله جل جلاله دعبدالله بن عباس رضي الله عنه څخه داسي عالم جوړ کړی چي داسلامي تاریخ په اوږدو کي په لومړیو او سترو علماؤ کي راځي.

که یو استاذ یا دشاګرد پلار دماشوم کامله روزنه او دماشوم کامله زده کړه غواړي نو دهمدغه میتود څخه دي کار واخلي کوم چي عمر رضي الله عنه په کار اچولی وو.

په یوه بل روایت کي راځي چي عبدالله بن عباس رضي الله عنه کړی دئ ، دی مبارک فرمایي: یوه ورځ عمر رضي الله عنه مشران راوغوښتل زه یې هم را وغوښتلم زه په دغه وخت کي ماشوم وم خو زه پوهېدم چي دڅه لپاره مي غواړي . عمر رضي الله عنه دنورو مشرانو څخه پوښتنه وکړه چي تاسو ددې ایت په اړه څه وایاست چي الله جل جلاله فرمایي: إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ .... ؟ ځیني مشرانو ورته وویل : ددې ایت مطلب دادئ چي الله جل جلاله موږ ته فرمایي چي کله دمکې فتح راسي نو تاسو دالله جل جلاله حمد بیان کړی او دالله جل جلاله څخه دمغفرت غوښتنه وکړی. ددوی تر جواب وروسته عمر رضي الله عنه زما څخه پوښتنه وکړه او راته وې ویل : عبدالله ! ته همداسي وایي؟ ما ورته وویل : یا ، عمر رضي الله عنه راته وویل : نو ته څنګه وایي؟ ماورته وویل : دالله جل جلاله دا کلام چي فرمایي: إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ .. موږ ته درسول الله صلی الله علیه وسلم اجل راوښودی او داچي وې وفرمایل : فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا په دې کلام سره یې ستا اجل راوښودی.

داچي موضوع ډېره اوږده نسي په لنډ ډول ويلاى سو چي دماشومانو دشرم دپډېدې دراکمولو لپاره ټولي هغه کړني په کار ولويږي کومي چي مو پورته بيان کړې نو استاذ به حتما ددې ستونزي څخه خلاص سوى وي چي شاګردان يې دشرم دپديدې له امله خبري نسي کولاى.

مخکي مو وويل چي کله ماشوم خبرې له دې امله نسي کولاى چي وېره يې په زړه کي ورګرځي چي هسي نه چي زه خبري وکړم زما خبري غلطي وي داستاذ له خوا تهديد سم يا دنورو ټولګيوالو له خوا په خندلو يا کم ګڼلو تهديد سم نو ددغه ويري له امله خبري نه سي کولاى لومړى به دويري پر پديدې باندي يو څه خبري وکړو:

دويري پديده

دويري پديده په ټولو انسانانو کي وي لويان ، کوچنيان ، نارينه او ښځي ټول ددې پديدې لرونکي وي او دا پديده په ماشوم کي په طبعي ډول وي او دا پديده تر ډيره بريده خوندوره او ګټه لرونکې ده ځکه څښتن تعالي ﷻ دانسانانو دحفاظت لپاره دې ته ورته ځيني شيان په طبعي ډول په انسانانو کي ايښي وي چي دانسانانو ساتنه پرې کيږي لکه دغه دويري پديده چي ډېر وخت انسان ددغه پديدې په مټ دځينو خطرونو څخه ځان ژغوري. اروا پوهان وايي چي په ماشوم کي په طبعي ډول په شپږ مياشتنۍ کي دويري دپديدې نښي ښکاره کيږي او تر درې کلنۍ پوري بشپړيږي . داچي دغه پديده تر يوه بريده دانسان لپاره غوره پديده ده خو په دې شرط چي په نورمال حالت کي وي او که دغه پديده تر نورمال

حالت زیاته سي نو زیات وخت دانسان درواني ناروغۍ لامل ګرځي چي دانسان جرئت له منځه وړي اویوه ستونزه یې داده چي په ټولګۍ کي دخبرو کولو جرئت نه لري او دې ته ورته دنورو ستونز سره هم لاس اوګرېوال کیږي نو لومړی هر مور او پلار دنده لري چي ددغه پدیدې دنورمال ساتلو لپاره فکر وکړي او هغه لاملونه په نښي کړي کوم چي دویري پدیده زیاتوي چي دلاندي لاملونو څخه عبارت دي:

دویري دپدیدې لاملونه

1. کله داسي وي چي مور خپل ماشوم دناآشنا مخلوقاتو او تیارو څخه ووېروي لکه چي دځینو حیواناتو نومونه ورته اخلي دماشوم په زړه کي دهغو شیانو ویره پاته سي او تل یې وېره تر نورمال حالت زیاته وي.
2. کله داسي وي چي دماشوم مور تل په پرېشانیو او زیاتو فکرونو وهلو کي بوخته وي ماشوم دمور دغه کیفیت زوروي بالاخره ویره یې په زړه کي ټینګ ځای ونیسي.
3. کله داسي وي چي دماشوم انطوایي روزنه وسي یعني ماشوم په داسي ځای کي وروزل سي چي هلته بیخي هیڅوک نه وي یا بل عبارت ماشوم یوازي په څلورو دېوالو کي لوی سي.
4. کله داسي وي چي دمور له خوا ماشوم ته زیاتي خیالي کیسې او نکلونه وسي لکه ددېبانو قصې ، دپیرانانو قصې او داسي نوري چي له امله یې دماشوم په زړه کي تل پاتي وېره پیدا سي

که فرضا یو شاګرد په دغه ویرجن حالت اخته سوی وي نو استاذ ته په کار ده چي ددغه ماشوم علاج وکړي چي علاج يې په لاندي ډول کېدلای سي.

دزياتي ويري علاج

دويري دعلاج لپاره یو لړ علاجونه ستته چي ځیني تجربه سوي علاجونه يې په لاندي ډول دي :

لومړی : استاذ به داسي شاګرد دتقدیر موضوع ابلاغ کړي او په دې به يې پوه کړي چي که تاته یو مشکل په تقدیر کي نه وي لیکل سوی که ته وبیرېږي او که ونه بیرېږي تاته هغه مشکل نه پیښېږي الله جل جلاله دې خبري ته اشاره کړې ده چي انسان په خپل ځان کي هيڅ کلکتوب ، بهادري او قوت نه لري بلکي طبعا کمزوری دئ لکه چي الله جل جلاله فرمايي :

إِنَّ ٱلْإِنسَـٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَآئِمُونَ ﴿٢٣﴾ [4]

ژباړه : بېشکه انسان بې صبره پیدا کړل سوی دئ کله چي شر (تکلیف) ورورسیږي فریاد کوي او کله چي نیکي ورورسیږي منعه کونکی وي مګر داسي نه دي هغه کسان چي لمونځ کونکی وي هغه کسان چي تل لمونځونه کوي او هيڅ يې نه قضا کوي.

---

[4]: سورة معارج الايات ١٩الي ٢٣

استاذ به شاګرد ته په تفصيل سره دا خبره وښيږي چې ته خو دالله جل جلاله بنده يې پر الله جل جلاله باندي ايمان لرې او په دې باور يې چې الله جل جلاله پر هر شي باندي قادر دئ. الله جل جلاله هغه څوک بهادر بللی دئ چې لمونځ ګذاره وي نو ته خو لمونځ ګذاره يې بايد دبهادرۍ چم وکړې بې زړه نه واوسې.

دوهم : شاګرد ته به دخپل عمر په اندازه مسؤليت ورکول کيږي څو دی ځان ازاد او خپلواک محسوس کړي او دی وکولای سي چې په ځينو چارو کي په ازادانه ډول سره تصرف وکړي په داسي کړنو سره چې شاګرد ځان خودمختار ، ازاد ، تصرف کونکی ووينې په تدريجي ډول يې وېره کميږي.

خپلو شاګردانو ته دزړورتوب ، بهادرۍ او شجاعت احساس ورکول په دې اړه داصحابانو ، تابعينو او نورو سلفو صالحينو دژوندانه حال شاګردانو ته بيان کړل سي. سعد بن معاذ رضي الله عنه فرمايي : موږ به خپلو ماشومانو ته درسول الله صلی الله عليه وسلم دغزاګانو زده کړه داسي ورکول سورة بقرة چې وريادوو دمثال په ډول خپلو شاګردانو ته دماشومو اصحابانو لاندي دشجاعت او زړورتوب قصه وسي چې ويل سوي دي: دنبي صلی الله عليه وسلم مبارک عادت داوو چې کله به لښکر دمدينې څخه ووتی نودستي به يې لښکر معاينه کاوه د لښکر حال به يې ځان ته معلوماوه او اړتيا وي به يې ځانته معلومولې د لښکر اصلاح به يې کول کم عمره هلکان يې بېرته استول زيات هلکوان به په خپل شوق سره د غزا لپاره ووتل نبي صلی الله عليه وسلم چې کله د احد غزا ته تشريف وړی نو د معاينې لپاره يې يو ځای لښکر ودراوه او کم عمره هلکان يې د کوچني والي په وجه بېرته استول چې پدغه هلکانو کښي دغه لاندي مبارکان وه. عبد الله بن عمر ، زيد بن ثابت، اسامه بن زيد، زيد

بن ارقم ، براء بن عازب ، عمرو بن حزم ، اسید بن ظهیر ، عرابه بن اوس ، ابوسعید خدري ، سمرة بن جندب او رافع بن خدیع رضي الله عنهم ددوی عمرونه نږدې (۱۳) او (۱۴) کلونه وه کله چې دوی ته د بېرته تللو امر وسو نو حضرت خدیج رضي الله عنه و نبي ﷺ ته د خپل زوی سپارښت وکړی او ورته وې ویل چې اې د الله جل جلاله رسوله ! زما دزوی غشي ویشتل ډېر ښه زده دي رافع چې د پلار دا خبره واورېدل داجازې په شوق جګ جګ سو چې قدم یې اوږد معلوم سي نبي ﷺ اجازه ورکړه. سمرة بن جندب رضي الله عنه خپل پلندر مره بن سنان ته وویل چې نبي ﷺ رافع ته اجازه ورکړه او و ماته یې اجازه رانکړه حال داچې زه پر رافع باندي غښتلي یم که چیري زما او د هغه مقابله وسي نو زه به هغه راچپه کړم نبي ﷺ ددوی دواړو مقابله وکړه ریښتیا هم سمرة رافع راچپه کړی پدې وجه نبي ﷺ سمرة ته هم اجازه ورکړه ددې څخه وروسته نورو کوچنیانو هم د اجازې هڅي وکړي په هغو کښي هم ځینو ته اجازې ورکړل سوې پدغه بهیر کښي شپه سول نبي ﷺ د ټول لښکر د حفاظت انتظام وکړل سو او پنځوس کسه یې د ټول لښکر د حفاظت لپاره مقرر کړل بیا یې وفرمایل: څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ یو ملګری ولاړ سو او وې ویل چې یا رسول الله ! زه و دې کار ته تیار یم نبي ﷺ ورته وویل چې ستانوم څه شي دی؟ ده مبارک وویل ذکوان دئ نبي ﷺ وفرمایل: ښه دئ ته کښېنه بیا یې و فرمایل : څوک به زمونږ حفاظت وکړي؟ یو ملګری ولاړ سو وې ویل : یا رسول الله ﷺ ! زه ودې کارته تیار یم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځني وکړه ده ورته وویل چې زما نوم ابو سبع دئ نبي ﷺ ورته وفرمایل چې ښه دئ ته کښېنه نبي ﷺ دریم ځلي بیا پوښتنه وکړه چې زمونږ حفاظت به څوک کوي؟ بیا یو

ملګری ولاړ سو چي یا رسول الله ﷺ ! زه ودې کارته تیار یم نبي ﷺ د نامه پوښتنه ځني وکړه ده ورته وویل چي زما نوم ابن عبد القیس دئ نبي ﷺ ورته وفرمایل چي ښه دئ ته کښینه لږ وخت وروسته نبي ﷺ و فرمایل هغه درې سره کسان دي راسي یو ملګری د نبيﷺ حضور ته راغلی نبي ﷺ ورته وفرمایل چي ستا هغه نور دوه ملګري څه سول ده ورته وویل : اې دالله ﷻ رسوله! درې سره واره زه ولاړ سوی وم نبي ﷺ دعا ورته وکړه او د حفاظت امر یې ورته وکړی ده هم ټوله شپه د نبي ﷺ د خیمې حفاظت وکړی.(5)

دچابکو خبرو علاج

تردې ځایه پوري دهغه شاګردانو دتکلم داصلاح په اړوند خبري وسوي چي دکم جرئتۍ له امله خبري نه سي کولای دا چي شاګرد داستاذ په وړاندي ، یا دټولګیوالو په وړاندي او یا دعامو خلګو په وړاندي خبري کولای سي خو خبري یې سمي نه استفاده کیږي ډیري تیزي او چابکي وي استاذ به ددې شاګرد داصلاح لپاره ده ته دخبرو کولو سرعت په دې ډول وښیي چي یو به دغه شاګرد ولاړ کړي چي دخبرو سرعت یې زیات دئ او یو به هغه شاګرد ولاړ کړي چي دخبرو سرعت یې نورمال وي یوه صفحه لیکنه به ورکړي مثلا بیا به داسي ریکاډر ورته کښیږدي چي دثبت وخت معلوموي ددې ریکاډر په مټ به تېز سرعت لرونکي شاګرد ته وښیي چي تا یوه صفحه لیکنه مثلا په یوه دقیقه کي وویل او هغه

---

(5) خمیس

شاګرد چې دخبرو سرعت يې نورمال دئ هغه په دوې دقيقې کې وويل نـو تاتـه پـه کارده چې خپـل سرعت راکـم کـړي دسـرعت راکمولـو لپـاره بـه شاګرد ته توصيه وکړي څو دخپلو خبـرو پـه جريـان کـې وقفونـه او سـکتې وکړي البته استاذ به دوقف او سکتې ځاي شـاګرد تـه ور وښـيي ، پاتـه دي نه وي چې شاګرد ته پر ځينو کلماتو باندي مد کـول هـم ګټـه لـري . داچې دخبرو سرعت تېز ،نورمال او کرار کـوم دئ وروسـته دلوسـتلو پـه مهـارت کې پردې باندي خبري کوو.

څوک چې پر يوه موضوع باندي تفصيل نه سي ورکولای علاج به يې څه وي؟

که استاذ دداسي شاګرد سره مخ سي چې خبري کولای سي مګر کله چې استاذ ديوې موضوع تفصيل وغواړي شاګرد هيڅ تفصيل نه سي ورکولای ددغه شاګرد ستونزه داده چې دنوموړي شاګرد ذهن انکشاف نه دئ کړی دذهن دانکشاف لپاره يې بايد استاذ کار وکړي هغه په دې ډول چې استاذ به يوه شاګرد ته هره ورځ يوه موضوع ورکوي بيا به نوموړي شاګرد ته يوه ورځ يادوې ورځي وخت ورکوي څو شاګرد پر دغه موضوع باندي تفصيلات پيدا کړي او بيا يې استاذ ته بيان کړي کله چې استاذ شاګرد ته دغه وظيفه ورکړه په شاګرد کې دپلټني ماده پياوړي کيږي دمور ،پلار او نورو خلګو څخه پوښتني کوي څو پر هغه موضوع باندي داسي توکي پيدا کړي چې دهغې موضوع تفصيل پکښې وي . استاذ که دخپل شاګرد سره په دغه ډول دڅو ځلو لپاره دا کار وکړي نو دشاګرد

ذهن انکشاف کوي او بیا کولای سي چي پر هره موضوع باندي تر خپله وسه تفصیل ورکړي او که استاذ دشاګرد دذهن دانکشاف لپاره نور میتودونه په کار واچوي هم کېدلای سي.

دلوستلو مهارت

درنولوستونکو ! وړاندي مو دژبي لومړی او دوهم مهارت چي اورېدل او خبري کول وه وښودل په دې بحث کي دژبي دریم مهارت چي لوستل دي تر بحث لاندي نیسو:

دښووني او روزني دپوهانو له انده لوستل دزده کړي دلاسته راوړلو لپاره بنسټ ګڼل کیږي ځکه همدا لوستل دي چي یوه شاګرد ته دمطالعې لاره خلاصوي او شاګرد دمطالعې له لاري خپلي زده کړي ته دوام ورکوي او دخپل علم عرصه پراخوي داچي یو شاګرد لوستل پیلوي داستاذ همکارۍ ته اړتیا لري . استاذ به خپل شاګردان تشویقوي څو مطالعه وکړي او دمطالعې له لاري په خپله زده کړه کي ترقي وکړي.

دلوستلو ګټي

که استاذ شاګردانو ته درس وایي ، شاګردان دویل سوي درس پرته نور څه نه لولي نو دشاګرد پوهه به یوازي پر هغه زده کړه راچاپېره وي کومه چي استاذ ورته ښودلې ده حال داچي درسي ټول کتابونه مختصر وي تفصیل واره نه وي نو پر هره موضوع چي کوم تفصیل وي شاګرد به ځني بې برخي وي دمثال په توګه که یو استاذ خپلو شاګردانو ته دجغرافیې

مضمون وايي نو په درسي كتاب كي به شاګرد دخپل هېواد په اړه معلومات تر لاسه كړي دمثال په ډول دافغانستان موقعيت به وپېژني ، ولايتونه ، مشهورسيندونه ، غرونه او داسي نور به وپېژني داچي يو شاګرد دكندهار اوسېدونكى دئ نو دكندهار تفصيل واره جغرافيايي موقعيت ددرسي كتابونو پرته په نورو كتابونو كي سته په درسي كتاب كي نسته كه استاذ شاګرد ته دمطالعې يا دلوستلو لاره خلاصه نه كړي نو شاګرد به دخپل ولايت دمعلوماتو څخه بې برخي وي او كه استاذ خپله هڅولى وي هغه كتاب يې شاګرد ته ورپيدا كړى وي چي ددې ولايت تفصيل واره جغرافيايي موقعيت پكښي بيان سوى بيا يې شاګرد تشويق كړى څو هغه مطالعه كړي نو شاګرد به دخپل مضمون په اړه ډېر معلومات لري او په زده كړه كي به يو پياوړى زده كونكى وي

شاګرد څنګه دلوستلو يا مطالعې سره اشنا كېدلاى سي؟

كله چي يو استاذ غواړي چي شاګرد دمطالعې سره اشناكړي نو پكارده چي دشاګرد ذهن ته په كرار او تكتيک سره انكشاف وركړي دمثال په ډول استاذ به لومړى وشاګرد ته ځني انځورونه ښكاره كړي چي ددرس سره تړلي وي لكه چي يو استاذ خپلو شاګردانو ته لمونځ ورزده كوي دمكې مكرمې يادونه پكښي وسي استاذ لا دوړاندي شاګردانو ته دمكې مكرمې انځور پيدا كړى شاګردانو ته يې ښكاره كړي او ورته ووايي چي دا دمكې انځور دئ ايا تاسو دمكې مكرمې په اړه نور معلومات لرئ؟ شاګردان به

طبعا بېلابيل جوابونه ووايي بيا استاذ بله ورځ يوه کوچنۍ ليکنه ورته راوړی ټولو ته به يې ورکړي او ورته وبه وايي چې په دې ليکنه کې دمکې مکرمې په اړه معلومات سته تاسو يې مطالعه کړئ په کوم ځای چې پوه نه سواست زما څخه پوښتنه وکړي کله چې شاګردانو هغه ليکنه مطالعه کړه حتما به دوی ته نوي لغاتونه په مخه ورغلي وي ځيني ليکنۍ نښي به مخي ته ورته راغلي وي دهغه په اړه به داستاذ څخه پوښتنه وکړي استاذ به معلومات ورکړي بيا به دې ته ورته يو بل انځور ورته راوړي بيا به دوی مطالعې ته وهڅوي ، کرار ، کرار به شاګردان دمطالعې او لوستلو پر لوري بيايي تر هغه بريده چې شاګرد وکولای سي پوره مطالعه وکړي او په مربوطه مضمون کي ژور معلومات تر ګوتو کړي او يو پياوړی شاګرد به جوړ سي . ديوه ښه استاذ لپاره دا لاره ډېره مهمه ده چې شاګردان دلوستلو يا مطالعې کولو سره اشنا کړي ځکه دښووني او روزني پوهان دشلمي پېړۍ راپدې خوا په دې اند دي چې شاګرد که يوازي ددرس تکرار په لوړ اواز کوي لکه طوطي چې نارې کوي دا شاګرد ته هيڅ ګټه نه رسوي پکار ده چې په مفهوم باندي يې پوه سي که يې په مفهوم باندي پوه نسي شاګرد خالي لاس پاتيږي . په ډېرو مدرسو او مکاتبو کي شاګردان ليدل کيږ ي چې استاذ په شاګردانو په لوړ اواز تمرين کوي خو شاګردان يې په مفهوم نه پوهيږي دا کار پرته له دې چې دشاګردانو وخت ضائع کړي نوره هيڅ ګټه نه لري.

دښه لوستونکي صفتونه او ځانګړتیاوي

1. لوستونکی باید په هغه الفاظو پوه وي کوم چې مطالعه کوي یعني داچې که یو لوستونکی ځیني شیان مطالعه کوي او په مفهوم یې نه پوهیږي هیڅ ګټه نه لري نو پکار ده چې لوستونکی لومړی په هغه لغاتونو او کلماتو ځان پوه کړي کوم چې په دغه لیکنه کي سته څو وکولای سي چې هغه مطلوب ترګوتو کړي کوم چې په دې لیکنه کي سته.

2. لوستونکي ته پکار ده چې دلیکني په نښو ځان پوه کړي لکه نقطې ، کامې ، مفسرې ، قوسونه ، خنجکونه او داسي نور ځکه ددغه نښو دلاري لوستونکی کولای سي چې جملې ، مفردات ، دمضامینو بېلتون او داسي نور سره بیل کړي.

3. لوستونکي ته په کار ده چې دلیکني اړونده اړتیاوي وپېژني لکه جمله ، مفرد ، پاراګرافونه ، دمطلب لنډیز ، نقشونه ، تصویرونه او داسي نور چې دتفکیک او تشریح په وخت کي کار ځني اخستل کیږي.

4. لوستونکي ته په کار ده چې دکتاب په مختلفو برخو باندي ځان پوه کړي لکه فهرست، فصلونه ، بابونه ، عنوانونه ، جدولونه او داسي نور . ددې لاري لوستونکی کولای سي چې پرلوستلو باندي برلاسی سي او خپله مربوطه ګټه ځني پورته کړي.

5. لوستونکي ته پکارده چي دهغه شي مطالعه وکړي کوم چي دی مینه او علاقه ورسره لري، همدا ډول هغه څه مطالعه کړي کوم چي دده ورته اړتیا وي ځکه که داسي نه وي ددغه مضمون سره لوستونکی مینه ونه لري نو طبعا فکر دخستګۍ احساس کوي کله چي فکر دخستګۍ احساس وکړ، نو بیا فکر دې ته نه فارغه کیږي چي لیکنه په عمیق ډول تر څارني لاندي ونیسي او ځان دي په پوه کړي.

پورته کړني که یو لوستونکی په نظر کي ونیسي نو کولای سي چي ددې شیانو په نظر کي نیولو سره ښه مطالعه وکړي او خپل مطلوب په موفقیت سره تر لاسه کړي البته داشیان پر شاګرد باندي ګران تمامیږي یو شاګرد بیخي داشیان نه پېژني نو تطبیق به یې څنګه کړي؟ ددې لپاره استاذ ته پکارده چي دغه شیان شاګرد ته په کرار، کرار او هغه طریقه سره چي دشاګرد استعداد وي ورزده کړي او بیا یې په شاګرد عملي کړي.

دتېز لوستلو غوره لار

څرګنده خبره ده چي دمعاصري نړۍ پوهان په دې اند دي چي انسان ته پکارده چي دمعقولو او منل سوو شیانو څخه په معقوله او منل سوې لاره کي چټکه ګټه واخیستل سي چي له هغوی څخه ددې شیانو لوستل او مطالعه کول هم دي، مطالعه او لوستل هم باید تېز وسي، استاذ به شاګرد هڅوي څو چټکه مطالعه وکړي په لنډ وخت کي ډېر معلومات راغونډ کړي. په دې ځای به حتما داپوښتنه چاته پیدا سي چي داسلام له نظره په کارونو کي بېړه په کار نه ده نو دپوهانو دا نظر به داسلامي

ایډیالوژي سره ټکر نه وي؟ جواب دادئ چي اسلام په هغه کارونو کي دچټکۍ منعه کړې ده چي خیر اوشر یې په انساني فکر نه توپیریږي یا په بل عبارت تدبر او تفکر ته اړتیا لري په زیاتو کارونو کي بیا اسلام دچټکۍ ښودنه کوي لکه خیریه کارونه ، دلمانځه ادا ، دحج ادا او داسي نور. معاصر پوهان، چي دچټکۍ ښودنه کوي دهغه کړنو چي معقولي وي . په هرصورت کي استاذ به شاګرد هڅوي چي چټکه مطالعه وکړي او په لنډ وخت کي دخپل لوست تېزوالی زیات کړي او په مټ یې زیاته ګټه په لنډ وخت کي ترلاسه کړي .پاته دي نه وي چي لوست یوازي په زیاته مطالعه باندي تېزېدلای سي یعني څومره چي یوڅوک مطالعه زیاته کوي دهغه لوست به دهغه کس په پرتله زیات وي کوم چي مطالعه لږ کوي په دې بنیاد استاذ ته په کارده چي خپل شاګرد زیاتي مطالعې ته وهڅوي ، په ګټو دي یې پوه کړي او دا دي ورته څرګنده کړي چي زیاته مطالعه ددې ترڅنګ چي ستا په معلوماتو کي زیاتوالی راولي ستا لوست هم تېزوي ته بیا کولای سي چي په ډېر لنډ وخت کي زیات معلومات راغونډ کړې.

په لوستلو کي دتېزوالي او کرار والي اندازه معلومول

که تاسو غواړئ چي شاګردانو ته ددوی دلوست اندازه وروښایاست چي ددوی دلوست اندازه کومه ده یعني داچي ددوی د لوست کرار دئ او که تېز دئ او دوی هم متوجه کړئ چي تاسو دخپل لوست اندازه معلومه کړئ نو تاسو لومړی لاندي عملیه پر خپل ځان باندي عملي کړي بیا یې

په دوی عملي کړئ هغه داچي يوه قصه چي تاسو ته په زړه پوري وي انتخاب يې کړئ په ښه غور او فکر سره يې ولولئ مثلا په درو دقيقو کي يې پای ته ورسوئ بيا په لاندي اندازو کي وګورئ چي کومه اندازه ده :

1. ډېر کرار لوستونکی: په يوه دقيقه کي د (۱۰۰) کلمو څخه تر (۲۰۰) کلمو پوري لولي.

2. کرار لوستونکی : په يوه دقيقه کي د (۲۰۰) کلمو څخه تر (۳۰۰) کلمو پوري لولي.

3. ښه لوستونکی : په يوه دقيقه کي د (۳۰۰) کلمو څخه تر (۵۰۰) کلمو پوري لولي.

4. تېز لوستونکی : په يوه دقيقه کي د (۵۰۰) کلمو څخه تر (۹۰۰) کلمو پوري لولي.

5. ډېر تېز لوستونکی : په يوه دقيقه کي د (۹۰۰) کلمو څخه تر (۱۰۰۰) کلمو پوري لولي.

کله چي استاذ پورتنۍ عمليه شاګردانو ته وښودل بيا دي شاګردان په دې امر کړي چي په خپل لوست کي تمرين زيات کړي چي په پايله کي يې دلوست دتېزوالي اندازه زياته سي ، استاذ دي شاګر وګوماري چي ديو څه تمرين وروسته دي دخپل لوست داندازې دمعلومولو لپاره پورتنۍ عمليه اجرا کوي څو دئ دخپل تمرين په ګټه پوه سي او نور دوام ورکړي.

بدبختانه په ځينو ځايونو په اشتباهانه ډول دځينو لارښوونکو او استاذانو له خوا شاګردانو ته ويل کيږي چي تاسو لوستل کرار کوئ ، په ارامۍ سره مطالعه کوئ دتېز لوستلو څخه ډډه کوئ ځکه تېز لوستل د لوستونکي لياقت کموي ، استعداد سوځي په پايله کي شاګرد دکمزوري

استعداد ځښتن ګرځي . حال داچي دايوه اشتباه ده ځکه تېز لوستل دانسان مهارت او کمال دئ دتېز لوستونکی مهارت تر هغه چا زيات دئ چي تېز لوستل نه سي کولای دمثال په ډول بزګر دوه يا درې ساعته په پرله پسې ډول په بېلچه کار کولای سي خو دوکاندار بيا شل دقيقې هم په پرلپسې ډول کار نه سي کولای دا ځکه چي دبزګر په دې کار کي تر دوکاندار مهارت زيات دئ همدا ډول هغه څوک چي دځغاستي ورزش کوي هغه کولای سي چي دډېري مودې لپاره ځغاسته وکړي کوم څوک چي دځغاستي ورزش نه کوي هغه بيا نسي کولای چي په دغه کچه ځغاسته وکړي . لوست هم داسي دئ څوک چي مطالعه زياته کوي دهغه مهارت زياتيږي عصبي سيستم يې په چټکۍ سره داخل سوي مواد خپل مرکز ته انتقالوي او کوم څوک چي زيات مهارت نه لري نو عصبي سيستم يې په کراره ورداخل سوي مواد خپل مرکز ته انتقالوي. پاته دي نه وي تېز لوستل په سترګو او ځينو نورو غړو پوري هم اړه لري که دچا سترګي روغي وي دليدل سوي شي څخه چابک عکس اخلي عصبي سيستم ته يې ورکوي هغه يې بيا خپل مربوطه مرکز ته سپاري دچا چي سترګي روغي نه وي نو په ليد کي دستونزو سره مخ وي کوم څه چي عصبي سيستم يې غواړي چابک نه ورته سپارل کيږي همدا ډول که په عصبي سيستم کي ځيني غړي نا ارامه يا ناروغه وي هم دغه ستونزي منځته راځي يعني چټک لوستل نه سي کولای.يوه بله خبره هم ډېره اړينه ده بايد يادونه يې وسي هغه داچي کوم کتابونه چي لوستل کيږي دکيفيت له مخي بيل وي ځيني کتابونه دمحتوا له پلوه اسانه وي يعني دکوم څه بيان چي پکښي سوي وي هغه يو اسانه مضمون وي ، ځيني کتابونه بيا داسي وي چي

مضامین یې مشکل وي کوم کتابونه چې مضامین یې مشکل وي لکه ریاضي ، ساینس ، منطق ، فزیک او داسي استاذ باید شاګرد ته توصیه وکړي چې دداسي مضامینو لوست په ارامه او کرار وکړي څو ځان په پوه کړي او ګټه ځني واخلي،کوم مضامین چې نارمل وي دهغه لوست باید نارمل وکړي او کوم مضامین چې اسانه وي باید لوست یې تېز وکړي.که استاذ خپل شاګرد ته داسانه،میانه او ګران مضامینو دمطالعې اندازه په لاندي ډول وښیي نو تر ډېره بریده به یې مشکل حل وي.

په یوه دقیقه کي کلماتو اندازه	کرار لوستونکی	تېز لوستونکی
دنارمل لوستونکي اصلي اندازه	۳۰۰	٦۰۰
دډېر اسانه موادو دلوستونکو اندازه	۴۰۰	۸۰۰
دډېرو مشکلو موادو دلوستلو اندازه	۳۰۰	۴۰۰
داحتیاطي مطالعې اندازه	۱۸۰	۳۰۰

دلوست بدعادتونه

استاذباید شاګردانو ته دلوست بد عادتونه وروښیي چې شاګرد ځان ځني وژغوري او دستونزو څخه یې ځان خلاص کړي.دلوست لپاره یو شمېر بد عادتونه سته چې ځني یې په لاندي ډول دي:

1. په شونډو کي لوستل : ددې مطلب دادئ چې لوستونکی دلوست پر مهال باندي شونډې ښوروي که یو لوستونکي دا کار کوي یعني دمطالعې پر مهال باندي شونډې ښوروي نو دده دچټک لوست مخ نیسي ، لوستونکی نسي کولای چې په یوه دقیقه کي تر ۳۰۰ کلمو

زياتي کلمې ولولي ددې عادت دپرېښودلو لپاره بايد لوستونکی په لومړی وخت کي پر خپلو شونډانو باندي ګوته ونيسي او شونډان دحرکت څخه بند کړي ددې کار په تکراري کولو سره کېدلای سي چي دغه بدعادت دلوستونکي څخه پاته سي او دستونزو څخه به يې ځان خلاص کړي.

2. په مرئ کي لوستل : ددې مطلب دادئ چي يو لوستونکی دکتاب مطالب په ستوني کي لولي داسي لوستل دچټک لوست مخه نيسي. لوستونکی بايد ددې کار څخه ځان وژغوري.

3. په لوړ اواز لوستل : يعني مطالعه په ځرګند او لوړ بږغ باندي کول داسي کړنه ديوې خوا دعصبي سيسټم پر ځينو غړو باندي فشار راوړي چي دډېر لږ وخت وروسته دمطالعې څخه ناتوانه کيږي دبله پلوه لوستونکی نه سي کولای چي دلوړ اواز سره دي چټک لوست وکړي.

4. تکراري لوستل: کله چي لوستونکی يوه جمله ولولي ددوهم ځل لپاره يې بيا لولي دا کار دلوست بدعادت دئ لوستونکی دچټک لوست څخه منعه کوي لوستونکی بيا نه سي کولای چي په لنډ وخت کي ډېره مطالعه وکړي او ډېر مواد دي په خپل ذهن کي په لنډ وخت کي را غونډ کړي.

استاذ ته په کار ده چي خپلو شاګردانو ته دلوست پورتني بد عادتونه وروښيي او شاګردان دمطالعې پر مهال ددغه بدو عادتونو څخه ځانونه وژغوري.

دمطالعې اصول

استاذ ته په کارده چي خپلو شاګردانو ته دمطالعې اصول وښيي او شاګردان ددغه اصولو مطابق خپلي مطالعې ته دوام ورکړي . دمطالعې لپاره زيات شمېر اصول سته چي ځيني يې په لاندي ډول دي:

1. مطالعه بايد په ارامو مغزو باندي ترسره سي يعني داچي کچيري دماغ ستړی وي ، يا لوستونکی دروحي فشار سره مخ وي بايد مطالعه ترسره نسي چي کومه ګټه نه لري.

2. مطالعه بايد په داسي وخت کي ترسره سي چي لوستونکی ډېر وږی نه وي او نه به په داسي وخت کي مطالعه کوي چي خوراک يې زيات کړی وي يعني ډېر موړ وي.

3. کله چي مطالعه کوي نو کافي رڼا به وي په تاريک ځای کي به مطالعه نه کوي. او نه به داسي ځای مطالعه کوي چي هلته داسي مصنوعي رڼا وي چي سترګي پر بريښي.

4. داسي ځای به مطالعه نه کوي چي هلته ږغونه وي او دلوستونکي فکر ور اوړي.

5. داسي ځای به مطالعه کوي چي هلته دتګ راتګ لاره نه وي يعني پر داسي ځای به مطالعه نه کوي چي هلته عبور او مرور وي.

6. دډېري خوشالۍ پرمهال به مطالعه نه کوي ځکه چي فکر نورمال نه وي.

7. دغم او خفګان په حالت کي به مطالعه نه کوي.

8. په داسي ځای کي به مطالعه نه کوي چي هلته ډېر يخ وي او لوستونکی يخ نا ارامه کوي.

9. داسي ځای به مطالعه نه کوي چي هلته ګرمي لوستونکی نارامه کوي.

10. دداسي شي مطالعه به نه کوي چي لوستونکی په هغه نه پوهيږي.

11. پرداسي مهال به مطالعه نه کوي چي دلوستونکي په يوشي کي فکر بند وي.

12. دويري په حالت کي به مطالعه نه کوي.

13. دداسي شي مطالعه به کوي چي دی مينه اوعلاقه ورسره لري او يااړتيا ورته لري.

14. کله چي دکتاب مطالعه کوي نو کتاب به ډېر سترګو ته نژدې نه نيسي او نه به يې ليري نيسي. بلکي په داسي ډول به يې نيسي چي سترګي يې په هوسايۍ سره ويني.

استاذ ته په کارده چي پورتني اصول شاګردانو ته ورزده کړي او بيا يې په عملي کولو سره وګوماري که يو لوستونکی پورتني اصول په پام کي ونيسي نو ديوې خوا به يې په اسانۍ سره مطالعه کړې وي او دبله پلوه دکوم شي مطالعه چي وکړي لوستل سوي مضامين به يې په ذهن کي ناست وي ځکه زيات شمېر خلګ شکايت کوي چي زه ماښام يو شي مطالعه کړم سهار مي بېرته هير وي که يو لوستونکی پورتني اصول په نظر کي ونيسي نو ددغه ستونزي حل به يې هم ترلاسه کړی وي.

دیوه شاګرد روزنه څه ته وایي؟

تربیت یا روزنه بېلابېل تعریفونه لري ځیني پوهان په دې اند دي چي تربیت دشخصیت دانکشاف دپروسې څخه عبارت دئ. ځیني بیا په دې اند دي چي تربیت دیوه فرد داجتماعي کېدو دپروسې څخه عبارت دئ . زما په اند دتربیت غوره تعریف دادئ چي تربیت دیوه فرد دروحي او جسمي دمعقولي روزني دپروسې څخه عبارت دئ ، په یوه داسي تربیت کي ټول فرهنګي مؤسسې رول لري لکه فامیل ، مدرسه ، مکتب ، شفافه ټولنه او داسي نور . دتربیت دغه تعریف ته عام تعریف ویل کیږي او دتربیت خاص تعریف په دې ډول دئ: تربیت داستاذ دسیستماتیک تاثیر څخه عبارت دئ چي یو شاګرد دټولني دمعقولو اقتضاءاتو سره سموي په هرصورت دتربیت اغېز دادئ چي په یوه شاګرد کي یو ډول بدلونونه رامنځته سي دمثال په ډول یو شاګرد مور او پلار ته سپکي خبري کوي ، دمشرانو احترام نه کوي ، په مدرسه کي نورو ټولګیوالی ته سپکي سپوري وایي. تردې وروسته شاګرد تربیت واخلي او وړاندي چي شاګرد کوم کارونه کول هغه پرېږدي یعني دمور اوپلار سره په رویه کي بدلون راولي ، دمشرانو احترام پیل کړي ، دټولګیوالو سره غوره سلوک پیل کړي ، داچي په شاګرد کي دغه نوی بدلون راغلی ، دا داستاذ دتربیې اغېز وو همدغه اغېز ته تربیت یا روزنه وایي.

يو عالم وايي : ددې لپاره چې دتعليم او تربيې څخه ګټمنه استفاده وسي نو لومړی بايد دشاګرد تربيه وسي ورپسې بيا دپرمختګ پرلوري تحريک سي.

دتربيت ياروزني برخي

دتربيت دپوهانو له انده تربيت پر شپږو برخو وېشل سوی دئ چې دلاندنيو برخو څخه عبارت دئ:

1. فکري تربيت: ښکاره خبره ده چې يو شاګرد اړ دئ چې ديوې مفکورې څښتن سي دانسان لپاره مفکوره يو اړين عنصر دئ ځکه کله چې ماشوم سترګي پرانيزي نو زيات شمېر شيان يې تر سترګو کېږي خو تفکيک يې کولای نه سي او نه يې ارزښتونه سره توپيرولای سي خو کله چې ماشوم دفکر څښتن سي ، فکر يې دتکامل پر لوري وخوځيږي نو دځينو داسي شيانو سره مخ سي چې هغه دفکر او ايډيالوژۍ سره اړه لري لکه مذهبي مسائل، ملي مسائل ، وطن دوستي ، احساس او داسي نور يعني داچې حتما په ټولنه کي بېلابېلي مذهبي ټولني سته استاذ اړ دئ چې دخپل شاګرد فکرا ديوې حقيقي مذهبي مفکورې څښتن کړي همدې کار ته فکري تربيت وايي ، ددې ترڅنګ موږ وينو يو کس راځي دملت او وطن يو عام المنفعة شي اخلي ورانوي يې خپل شخصي ګټه ځني اخلي ، بل کس دغه شي خو بيخي نه ورانوي بلکي که څوک کوم تاوان ورسوي دهغه مخه نيسي ددغه دوو کسانو په اړه موږ ويلای سو چې دلومړی کس دفکر سالم

تربیت سوی دئ او ددوهم کس فکري تربیت نه دئ سوی په دغه ډول نور فکري مسائل هم دي.

2. اخلاقي تربیت: استاذ ته په کارده چې دشاګردانو په دغه تربیت کې زیاتي هلي ځلي وکړي دغه تربیت دیوه شاګرد دسلوک ، رفتار او کردار دسمېدو څخه عبارت دئ کوم شاګرد چې دغه تربیت ترلاسه کړی وي هغه شاګرد مذهب پاله ، باډسلپیینه ، وطن پرسته او مهربانه کس وي . که څه هم دغه تربیه خورا لویه موضوع ده خو مهم ټکي یې په لاندي ډول دي:

الف : په شفاف او غوره طریقه سره دخپلي دندي ترسره کول .

ب : دسپین بږیرو او درنو خلکو احترام کول.

ج : دغریبانو ، کمزورانو او ناتوانه خلګو سره همدردي او غوره سلوک کول.

د : په یوه ټولنه کي دوجداني دندي پر بنسټ داسي کړني کول چي منفعت یې عام وي.

هـ : دوخت مراعات او قدر کول یعني بې ځایه وخت نه تېرول.

و: دمذهب پایبندي ، دټولني دکلتور او کلچر سره برابر رفتار کول.

3. ذهني تربیت : لکه څرنګه چي جسمي پرورښت په غذائي شیانو سره صورت نیسي ، ذهني پرورښت بیا دتربیت په واسطه صورت نیسي لکه دېلابېلو شیانو سره مقایسه کول، په شیانو او پدېدو کي فکر وهل ، دموضوعاتو تحلیل او تجزیه ، دموادو او مطالبو نتیجې څرګندول ، تحقیق کول او داسي نور. استاذ ته پکار ده چي دخپل شاګرد دذهني تربیت لپاره دشاګرد ذهن ته انکشاف ورکړي

کله چي دشاگرد ذهن انکشاف وکړی دشاگرد ذهني تربیت رامنځته کیږي البته دذهني انکشاف لپاره استاذ ته پکار ده چي دبېلابیلو طریقو څخه کار واخلي دمثال په ډول کله چي استاذ ټولګی ته راسي نو لومړی باید وشاگردانو ته څو ذهني سوالونه ووایي او شاګرد دهغه سوالونو په جوابونو باندي بوخت سي او دحل لپاره يې زيات فکر وهي داچي شاگرد په داسي موضوعاتو کي فکر وهي چي شاګرد ته پېچلي وي ددې لاري څخه دشاگرد ذهن انکشاف کوي اوتربیت تر لاسه کوي.

4. دکار تربیه : ښکاره خبره ده چي معاصره ودانه او پر مختللې نړی دالله ﷻ په اراده دخلګو دهلو ځلو ، کارونو او زيارونو په پایله کي رامنځته سوې ده ، هره ټولنه چي وګړي يې زیار ایستونکي وي ، کار کوي او کوشش کوي هغه ټولنه دهغه ټولني په پرتله زیاته پر مخ ځي چي وګړي يې دکار څخه لیري پاته وي پر همدې بنسټ استاذ ته پکار ده چي دشاگرد دکار تربیه هم وکړي چي اساسي ټکي يې په لاندي ډول دي:

الف : دبېلابېلو فعالیتونو دانجام سره دذوق او علایقو تربیه.

ب : شاگردان دپوهي او مهارت له نظره غني کول.

ج : دشاګردانو سره دمسلک په تعینولو کي کومک .

د : دکار په انجام کي دشاگرد جسمي توان اوسن په نظر کي نیول.

5. هنري تربیت: ښکاره خبره ده چي الله ﷻ دانسانانو استعدادونه بېل ، بېل پیدا کړي دي په هر انسان کي یو ډول نه یو ډول استعداد پروت وي او ټول استعدادونه هم یو ډول نه وي بلکي یوه

کس ته الله جل جلاله دښه اواز مهارت ورکړی وي چي په ټولنه کي دیوه ښه قاري په صفت راڅرګند سي ، بل کس بیا دیوه ښه انځور لیکلو مهارت په ځان کي لري، یو بل کس بیا دښه لیکلو مهارت په ځان کي لري استاذ ته پکارده چي دخپل شاګرد استعداد کشف کړي او دده دذوق او هڅي سره يې استعداد راڅرګند کړي او بیا يې داستعداد مطابق خپل هنر ته وهڅوي او دتلو لاره يې وروښيي . زموږ په ټولنه کي داشي بیخي لازمي دئ ځکه زموږ په ډېرو سیمو کي خورا ښه ، ښه استعدادونه پټ دي خو بدبختانه چي نمو يې نه ده کړې یا دبې علمۍ په وجه او یا داچي استاذ يې هنري تربیت نه دئ کړی همدا وجه ده چي زموږ افغاني ټولنه دتمدن څخه دنورو په پرتله لیري پاته ده.

6. خودي تربیت : دا تربیت ډېر ساده او اسانه دئ او دتربیت عرصه يې هم دنورو په پرتله عامه ده ځکه مخکي موږ ویلي وه چي په ماشوم کي په طبعي ډول دپلټني او تقلید قوه نغښتې وي کوم څه چي اوري هغه زده کوي او کوم څه چي ویني هغه په ځان کي عملي کوي دښه روښانتیا په موخه ویلای سو : یو ماشوم چي په یوه علمي او ادبي ټولنه کي لوی سوی وي هغه طبعا پوه او ادیب وي او کوم ماشوم چي په بې علمه ټولنه کي لوی سوی وي هغه بې علمه او بې ادبه وي کوم ماشوم چي دپوهانو سره لوی سوی وي هغه دقلم ، کتاب او کتابچې سره مینه لري ، په خبرو کي ادبي الفاظ استعمالوي او دځان لپاره یوه معقوله لاره لټوي ، کوم ماشوم چي دناپوهانو سره لوی سوی وي هغه دنامعقولو شیانو سره علاقه لري لکه جنګ کول ، ښکنځل

کول ، دجنګ اسباب او داسي نور همدا ډول خبري يې نامعقولي وي .ددغه خبرو په نظر کي نيولو سره که استاذ وټولګۍ ته پر خپل وخت ورسي او بيا شاګرد ته ووايي چي ته پوهيږې زه ولي ناوخته نه راځم ؟ بيا شاګرد ته دوخت دپابيندۍ اهتمام ور په نبنه کړي ، همدا ډول استاذ په ټولګۍ کي بې ځايه وخت نه تېروي او شاګرد ته دوخت ارزښت هم وروښيي ، استاذ سپکي خبري نه کوي ، په خبرو کي درواغ نه وايي ، نامشروع اعمال لکه نسوار سګريټ دشاګردانو په مخ کي نه کوي ، بې ځايه ټوکي ټکالي نه کوي او داسي نور که استاذ دغه کړني په ځان کي عملي کړي شاګرد يې طبعا تقليد کوي په ځان کي همدغه صفات راولي او که خدای مه کړه استاذ شاګردانو ته ښکنځل کوي ، يا سپکي خبري کوي ، دوخت اهتمام نه کوي ، په صنف کي بې ځايه وخت تېروي ، نامشروع کړني ترسره کوي او داسي نور نو شاګرد فکر کوي چي کوم کارونه چي استاذ کوي دا بد کارونه نه دي که وای نو استاذ به نه کولای . بدبختانه زموږ په افغاني ټولنه کي خودي تربيت ته بيخي پام نه کيږي په زياتو مدرسو کي استاذان ناوخته ټولګيو ته ورځي ، شاګردانو ته ښکنځل کوي ، په صنف کي بې ځايه وخت تېروي درس چي يې ورته ووايه استاذ ورته کښيني دوی سره پرېږدي ، او داسي نور نيمګړتياوي سته چي زموږ دافغاني ټولني زيات شمېر شاګردان يې بې تربيې کړي دي .او تل مو دا ګيله هم وي چي زموږ دشاګردانو اخلاق ډېر ټيټ دي حال داچي دا په استاذانو پوري اړه لري که استاذ شاګردانو ته نظيف، شفاف ، بااحساسه ، با مسؤليته ځان ثرګند کړي شاګرد يې هم تقليد کوي.

همدا وجهه ده چي اموزش پوهان دشاګردانو په زده کړه کي داستاذ رول زيات مهم بولي چي استاذ بايد مشخص سي او بايد دلاندنيو مشخصاتو لرونکی وي :

دښوونکي مشخصات

1. **دښوونکي شخصيت** : دښوونکي شخصيت دښوونکي تر تدريس مهم دئ . ددې مطلب دادئ چي په زياتو ځايونو کي ديوه استاذ درس چي مشهور وي په شاګردانو کي تر هغه استاذ زيات اغېز لري چي هغه زيات مشهور نه وي که څه هم دغه غير مشهور استاذ په پوهه کي تر مشهور استاذ زيات وي . ځکه دښوونکي سلوک دښوونکي دشخصيت بيانونکی دئ بايد دښوونکي سلوک په داسي ډول وي چي زده کوونکی هغه دخپل شخصيت درشد په حيث قبول کړي. او لارښووني يې په رښتيني ډول دځان لپاره ګټوري وګڼي.

2. **داستاذ ظاهري وضع** : استاذ بايد خپله ظاهري بڼه داصولو مطابق جوړه کړي يعني داچي استاذ بايد خپل لباس پاک وساتي ، دخپل دود ، مذهب او منطقي سره برابر لباس واغوندي ، دا لازمي نه ده چي استاذ به حتما قيمتي لباسونه اغوندي بلکي هڅه به کوي چي خپل نظافت پوره مراعات کړي. همدا ډول به خپل کړه وړه داصولو سره برابروي يعني داچي دشاګردانو سره به په اصوليکه علمي فضا کي ژوند کوي . دکبر او لويۍ څخه به ځان ژغوري او نه به دډيرو ټوکو ټکالو فضا ورسره رامنځته کوي.

3. **په بیان کي تسلط او کافي استعداد**: مطلب داچي استاذ به دخبرو ډول داسي جوړوي چي ښه جذاب وي ، ساده الفاظ وکاروي ، په داسي بڼه وي چي شاګردان ښه ورته متوجه سي. استاذ به هڅه کوي چي دداسي الفاظو دکارولو څخه ځان وژغوري چي دشاګردانو تر سویې لوړ وي لکه مخکي چي موږ دخبرو کولو په میتود کي وویل : شاګردان هرڅه زده کوي البته چي ددوی په ژبه وي یعني داچي په داسي الفاظو وي چي دوی په پوهیږي. استاذ به هڅه کوي چي خپلي خبري په لنډ مطلب کي سره راغونډ کړي ، لنډیز یې مخکي ورته ووایي ، بیا تفصیل ورکړي او وروسته یې خلاصه ورته بیان کړي . استاذ به دګډو وډو خبرو څخه ځان ژغوري چي دیوې سر وي دبلي پاي وي.

4. **دشاګردانو پېژندنه** : داستاذ دغوره صفاتو څخه بل صفت دادئ چي شاګردان وپېژني ، ددوی په منځ کي فردي اختلافات درک کړي او له منځه یې یوسي ، همدا ډول ددوی استعدادونه ځان ته معلوم کړي او بیا ددوی داستعدادونو مطابق کار وکړي . پاته دي نه وي چي استاذ به دمتوسطو استعداد لرونکو شاګردانو په سویه درس وایي او دکمزورو شاګردانو سره به شخصي همکاري کوي او یو ، یو به دتکړه شاګردانو سره کښېنوي چي هغوی همکاري ورسره وکړي.

5. **رهنمایي** : ښه ښوونکی هغه څوک دئ چي دښووني او روزني اصول زده کړي په مټ یې په ځان کي درهنمایۍ قوه پیاوړي کړي.

6. **درسي امادګي** : استاذ چي کوم درس شاګردانو ته وايي نو ټولګۍ ته تر راتګ وړاندي بايد پوره تياري ولري که څه هم ددرس موضوع استاذ ته ډېره ساده وي بيا به هم شاګردانو ته ددرس لپاره تياري نيسي ددې لپاره چي درس ترتيب کړي ، ددرس اندازه ځانته معلومه کړي بيا دوخت مطابق درس بيل کړي او وې وايي.

7. **علمي افاقي امادګي** : استاذ چي شاګردانو ته کوم درسي کتاب وايي بايد دهغه مضمون نور تشريحاتي کتابونه پيدا کړي هغه وګوري تر درس دباندي نور زيات معلومات پر موضوع باندي پيدا کړي او شاګردانو ته يې ووايي . په دې امادګۍ کي به استاذ هڅه کوي چي اړين شيان دوخت او پلان مطابق دنورو تشريحاتي کتابونو څخه شاګردان ته راوړي البته په دې ډول چي دشاګردانو ترسويه لوړ نه وي.

8. **علمي مسلکي امادګي** : ددې مطلب دادئ چي استاذ به کوشش کوي چي خپل درس مېتوديک کړي په مېتوديک درس کي حتما ځينو داسي توکو ته اړتيا سته چي درس په شرحه کيږي ، لکه چارټ ، نقشه ، عملي کار ، مثالونه او داسي نور ، استاذ به په خپله امادګي کي ددرس تر مطالعې وروسته په ګوته کوي چي سبا په درس کي کوم شي ته اړتيا سته ، زه بايد دکومو ميتودونو څخه کار واخلم . لنډه داچي ددرس پرته په ميتودونو کي فکر وهل ، باندني توکي اماده کول دې ته مسلکي امادګي وايي.

9. **دکار او وظيفې امادګي** : استاذ چي په کومه مدرسه او مکتب کي درس کوي ځان به دهغه ادارې داصولو سره

مطابق جوړوي یعني داچي ددرس دشروع وخت او دپای وخت به ځان ته معلوموي دتګ لپاره به امادګي نیسي ، داداريې له خوا چي دکومو شیانو غوښتنه وي دهغه لپاره به امادګي نیسي. او کوم شیان چي باید دځان سره یوسي هغه به اماده کوي.

10. **پوهه** : استاذ باید په هغه مضمون کي چي شاګردانو ته یې درسوي پوره برلاسی ولري ، که برلاسی پکښي ونه لري نو ددرس لپاره دي ځان نه ورته اماده کوي ځکه داسي استاذ ته یو ناکام استاذ ویل کیږي ، دشاګردانو وخت ضائع کیږي په دې کار کي تعلیمي اداره زیات رول لري چي استاذ ته به داسي مضمون ورکوي چي استاذ دهغه ماهر وي.

11. **تجربه** : استاذ باید په درس ، داداري سره په رویه ، دشاګردانو سره په رویه ، درسي میتود ، درسي کیفیت او داسي نورو کي کافي تجربه ولري ، که تجربه نه لري نو حتما به په خپل درس کي ناکامه استاذ وي پکارده چي خپله تجربه دنورو تجربه کارانو استاذانو سره دمشورو دلاري پیاوړې کړي.

12. **ابتکار او روش** : استاذ باید په خپل درس کي مبتکر وي دداسي شیانو ابتکار وکړي چي دشاګردانو په درس کي زیات اغېزمن وي همدا ډول دداسي روشونو څخه کار واخلي چي دمقبولیت تر بریده رسیدلي وي.

13. **دځرګندي برنامي درلودل** : مطلب داچي استاذ کله ددرسي کتاب پیل کوي نو خپله برنامه به شاګردانو ته ابلاغوي دمثال په ډول په درسي کتاب کي بیع ، اجاره ، هبه او اعاره بیان

سوي وي استاذ دکتاب په شروع کي دوی ته برنامه داسي ابلاغ کړي :
ګرانو شاګردانو ! څوک چي بل چاته شي ورکوي يا به يې دپيسو په بدله کي ورکوي يا به يې بېله پيسو ورکوي که يې په پيسو ورکاوه نو يا به يې دټول عمر لپاره ورکوي او يا به يې بېرته ځني غواړي که يې بېرته ځني غوښتی اجاره ورته وايي او که يې نه ځني غوښتی بيع ورته وايي او که يې بېله پيسو ورکاوه هغه شي به بېرته ځني غواړي يا به يې نه ځني غواړي که يې بېرته ځني غوښتی اعاره ورته وايي او که يې نه ځني غوښتی هبه ورته وايي. بيا به استاذ شاګردانو ته ووايي چي هر کله موږ دغه څلور شيان دمذهبي احکامو له اړخه زده کړه بس زموږ کتاب به هم خلاص وي داسي برنامه شاګردانو ته ورکول په حقيقت دشاګردانو پر ذهنونو باندي يوه لنډه عملي نقشه او رهنمود دئ ، ټول شاګردان هره ورځ ، هره واونۍ او هره مياشت متوجه وي چي نن موږ دخپلي برنامې تر کومه بريده رسېدلي يو. استاذ هم پردغه نقشه باندي ځي ، هره ورځ او هره اونۍ شاګردانو ته وايي چي نن زموږ او ستاسو نقشه څلور زاويې لري نن ورځ يا دا اونۍ فلانکۍ زاويه تربحث لاندي نيسي ، دداسي کړني په کولو سره شاګردانو ته ددرس خط سير معلوميږي او که داسي برنامه موجوده نه وي ، شاګردان پر يوه نامعلوم لوري روان وي ، شاګردان دخستګۍ احساس کوي ، په ناشوقۍ سره درس وايي او تل دلالهانده تګ احساس کوي چي موږ به ترکومه ځای پوري په څنګه او څه ډول روان يو

14. **ښه مطالعه لرل** : استاذ بايد ژوره مطالعه ولري څو وکولای سي ددې لاري څخه هر اړخيز معلومات راغونډ کړي

دشاګردانو سره په هره زاويه کي همکاري وکړي دا کار ديوې خوا داستاذ په ژوندانه کي مثبت بدلون رامنځته کوي دبله پلوه داستاذ شخصيت دشاګرد په وړاندي درنيږي چي له امله يې شاګرد داستاذ درس ته زياته پاملرنه کوي.

15. **مثبت عکس العمل** : دفوري او انفعالي عکس العمل پرځای تفکري عکس العمل مطلب داچي کله دشاګردانو دلوري څخه کوم بې پروا کړنه ترسره سي چي ددرس په نه توجه پوري اړه لري او ياکومه بله بداخلاقي وکړي نو استاذ ددې پرځای چي داحساساتو څخه کار واخلي جدي او فوري عکس العمل وښيي تفکري او دعميق فکر وهلو وروسته به عکس العمل ښيي داسي عکس العمل به ښيي چي شاګرد خپلي نيمګړتيا ته متوجه سي ، استاذ خپل حيثيت وساتي دمثال په ډول يو شاګرد داستاذ سره بداخلاقي وکړه استاذ ددې توان لري چي شاګرد دټولګی څخه دباندي وباسي ، کولای سي چي سزا ورکړي ، کولای سي چي سپکي سپوري ورته ووايي ، دشاګرد ددغه بداخلاقی په پايله کي استاذ ته هم يو ډول فکري ناارامتيا په طبعي ډول پيښيږي خو استاذ ته پکار ده چي زغم وکړي دټولو غير معقولو لارو څخه لاس پر سرسي ، په دغه حالت کي دي بيخي هيڅ پرېکړه نه کوي کله چي يې حواس ارام سوه بيا دي فکر وکړي په مشوره دي يوه داسي معقوله لاره ولټوي چي دشاګرد په وړاندي داستاذ حيثيت هم برقراره سي ، شاګرد دراتلونکي لپاره بيا دغه بده کړنه تکرار نه کړي او ددرس څخه هم ليري پاته نسي که استاذ داسي ونه کړي بلکي جدي اقدام وکړي دستي شاګرد ته سزا

ورکړي نو دشاګرد احساسات نور هم پورته کیږي ، داستاذ په وړاندي ناوړه دریز اختیاروي ، پر خپل شوم او ناوړه اقدام باندي ټینګیږي ، دفاع یې کوي ، داهم کېدلای سي چي دشاګرد دي داستاذ سره غده زیاته سي او دراتلونکي لپاره دي بیخي تر درس تیر سي که داسي وکړي نو دژوند تر پایه به دغه شاګرد استاذ ته دیوه دښمن په ستر ګه ګوري

16. **صحیح قضاوت** : استاذ ته په کار ده چي په خپلو کارونو کي دغور او فکر څخه کار واخلي که فرضا داستاذ څخه کومه نیمګړتیا ترسره سي او دشاګرد له خوا نیوکه پرې وسي نو استاذ دي نیوکه په ورین تندي ومني او کومه کمزوري کړنه چي داستاذ څخه ترسره سوې ده پر هغه دي نه ټینګیږي ځکه که استاذ پر خپله نیمګړتیا باندي ټینګ سي او شاګرد په یو ډول نه په یو ډول قانع کړي نو داوس لپاره خو شاګرد چوپ سو مګر استاذ لوی تاوان وکړی ځکه دیوې خوا یې شاګرد پر باطله او غلطه لاره باندي بوتلی او دبلي خوا یو وخت نه یو وخت شاګرد پوهیږي دمسئلې اصل حقیقت ورته معلومیږي نو په هغه وخت کي بیا شاګرد داستاذ په وړاندي ډېره بده فیصله کوي او بیا استاذ ته دیوه ناپوه استاذ په ستر ګه ګوري.

په درس ځای کي داستاذ لومړی حضور

کله چي استاذ ودرس ځای (ټولګی) ته ورسي نو ددې لپاره چي درس يې ښه مؤثر سي ، شاګردان داستاذ درس ته ښه متوجه سي او درس يې ښه پايلي ولري نو پکار ده چي لاندي توکي په نظر کي ونيسي:

1. کله چي استاذ درس ګاه يا ټولګی ته ورغلی نو استاذ لومړی بايد خپلو شاګردانو ته ځان معرفي کړي او خپل نوم پرتخته باندي ورته وليکي.

2. کله چي استاذ ټولګی (درس ګاه) ته ورسي نو خپله برنامه به شاګردانو ته ابلاغ کړي يعني داچي استاذ دټولګی لپاره کوم اصول لري هغه به شاګردانو ته يو په يو وښيي يعني داچي کوم شيان په ټولګی کي لازمي دي هغه بايد وسي او کوم شيان چي منع دي دهغو څخه شاګردان بايد جدا پرهيز وکړي.

3. استاذ ته په کار ده چي ټولګی ته دلومړی ځل تر ورتګ وروسته دټولو شاګردانو نومونه زده او ياد کړي ځکه کله چي استاذ يو شاګرد ته دکومي موضوع لپاره خطاب کوي او هغه ته په خپل اواز خطاب وکړي ښه مؤثر تماميږي دهغه په پرتله چي نوم يې ورته معلوم نه وي.

4. استاذ چي کله ټولګی ته ورسي که شاګردانو يو دبله نومونه زده نه وه استاذ دي شاګردان وهڅوي چي يو دبله خپل نومونه زده کړي او استاذ دي په دغه زده کړه کي همکاري ورسره وکړي يو

دبله دي يې سره معرفي کړي ځکه چې ددوی يو دبله معرفت په زده کړه کي رغنده رول لري.او استاذ دي دمعرفت ګټې هم دوی ته وښيي.

5. کله چي استاذ شاګردان په لومړی سر کي يو دبله سره معرفي کوي نو داسي فضا دي جوړه کړي چي هر شاګرد به ولاړيږي خپل نوم او پوره پته به يادوي ځکه دا کار ديوې خوا دشاګردانو جرئت زياتوي دبلي خوا کوم معرفت چي دی په لوړ اواز دنورو شاګردانو په وړاندي ابلاغ کړي ښه مؤثر تماميږي.

6. استاذ ته پکارده چي په لومړی سر کي خپله درسي برنامه شاګردانو ته ابلاغ کړي چي موږ به په راتلونکو څو هفتو کي کوم ، کوم څه وايو او په څه ډول به يې وايو.

7. استاذ ته پکارده چي په لومړيو وختو کي شاګردانو ته ثابته کړي چي درس ويل ګټه لري او کوم درس چي زه تاسو ته وايم پر تاسو لازمه ده چي زده يې کړئ او زما مسؤليت دئ چي تر کومه بريده زما توان وي زه به په تاسو باندي درس زده کوم نو ددې لپاره زه هره ورځ ، هره هفته او هره مياشت ارزيابي کوم . استاذ به ددغه ارزيابۍ کړنلاره شاګردانو ته ابلاغ کړي.

8. استاذ ته پکارده چي کله خپلو شاګردانو ته مربوطه مضمون شروع کوي نو ځيني اوليه درسونه دي ورته ووايي چي دهغه مضمون لپاره تمهيدي بڼه اختيار کړي.

9. استاذ ته په کارده چي کله يو مضمون شاګردانو ته درسوي استاذ به شاګردانو ته وښيي چي دا درسي کتاب دئ طبعا

مختصر دئ تاسو باید په دې مضمون کې تفصیل واره معلومات تر لاسه کړئ ددې مضمون لپاره به تاسو پراخه مطالعه کوئ دمطالعې لپاره به کتابونه ورته وښیي چې دیوې خوا شاګردان دمطالعې سره اشنا سي دبلي خوا په مربوطه مضمون کې زیات معلومات تر لاسه کړي او بیا شاګرد په جرئت او شوق سره خپل مضمون تعقیب کړي.

10. استاذ چې کله خپل اصول شاګردانو ته ابلاغ کړه نو په لومړی اونۍ کې دي ارزیابي وکړي هغه اصول چې ده ټاکلي دي هغه پلي سوي دي که یا؟ کوم درسي پلان چې ده جوړ کړی وو هغه عملي سوی دئ که یا؟ که عملي سوی وو خو ډېر ښه که عملي سوی نه وو نو استاذ به حتما هغه لاملونه په ګوته کوي چې له امله یې شاګردانو دده اصول نه دي پلي کړي او یا له امله یې دده درسي پلان نه دی عملي سوی دعملیت لپاره به رغنده ګامونه پورته کوي.

دشاګردانو توجه ځانته جلبول او دټولګی کنترول

زیات وخت استاذ درس وایي شاګردان نه ورته متوجه کیږي او یا په ټولګی کي غالمغال وي په پایله کي شاګردان بېله درسه پاته سي او یا داستاذ احساسات راپورته سي ، دقهر څخه درس پریږدي ، یا دټولګی څخه ووزي او یا ددوی په وهلو او کوټولو پیل وکړي نو ددې پرځای چې استاذ درس وایي شاګردان استفاده نه ځني کوي او یا استاذ دقهر په وجهه دوی ته درس ورپریږدي استاذ ته پکارده چې داصولیکي لاري څخه کار

واخلي ، دوی متوجه کړي او دغالمغال څخه يې راوګرځوي او خپل درس ته ادامه ورکړي . ددغه کار لپاره استاذ ته پکارده چې لاندي ټکي په نظر کي ونيسي:

1. که داستاذ ددرس په جريان کي شاګردانو بل لوري ته توجه واړول کرار يا په زوره يې خبري شروع کړي او يا يې بل شغل اختيار کړئ نو استاذ دي ځای پرځای درس بس کړي څو دقيقي دي چوپ ودريږي ، بيله دي چې چاته پاملرنه وکړي دټولګئ يو سر او بل سرته دي ولاړ سي شاګردان چې داستاذ دا عمل ويني دستي په دې فکر کيږي چې يو څه پيښه ده چې داستاذ درس بند سو او استاذ يو بل دريز اختيار کړئ ټوله شاګردان خپل پام داستاذ لوري ته ور اړوي کله چې دشاګردان پام استاذ ته ورواوښتئ استاذ به زيات علمي او منطقي دلائل ورته ووايي څو دوی قانع کړي چې درس ته نه متوجه کېدل کوم نقصانونه لري او درس ته متوجه کېدل کومي ګټي لري.

2. که شاګردانو داستاذ په درس کي بې نظمي جوړه کړه استاذ دي دزشتي رويې څخه کار نه اخلي چې په وهلو کوټولو او يا په پوچ رد ويلو شاګردان ارام کړي ځکه که دا کار وکړي نو دشاګردانو داستاذ څخه طبعي کرکه کيږي په ښکاره چوپ پاته کيږي ځکه پوهيږي چې څه ويل ګټه نه لري خو په زړه کي داستاذ او درس دواړو سره بې علاقه کيږي ځکه موږ مخکي پردې خبري باندي په تفصيل سره خبري کړي وي چې انسان طبعا فشار نه مني څو چې انسان فکرا يو کار ته نه وي اماده سوی دفشار په مټ نه سي اماده کېدلای که څه هم تر يو وخته په فشار باندي په ښکاره اماده سي خو کله چې لږ

وخت پیدا کړي بېرته خپل طبیعت ته اوړي. استاذ ته پکار ده چي هر کله په ټولګۍ کي بې نظمي جوړه سوه نو دیوه یا دوو شاګردانو دي کرار خبري اتري پیل کړي چي لیري شاګردان يې نه اوري او ا ستاذ دي ددغه شاګردانو لوري ته چي خبري ورسره کوي ډېر په غور سره متوجه سي چي په څېره کي يې نښي ښکاریږي نور شاګردان چي داستاذ او نورو ټولګیوالو خبرو اترو ته متوجه سي دستي نور مشاغیل پریږدي داستاذ لوري ته متوجه کیږي کله چي دشاګردانو توجه را واوښتل استاذ دي خپل بیان ورته شروع کړي ، هر څومره چي استاذ پر خپل بیان باندي برلاسی وي په هغه پیمانه اندازه دټولګۍ دراتلونکي بې نظمۍ مخه نیول کیږي.

3. که داستاذ په درس کي بې نظمي پیل سوه استاذ یو شاګرد یادوه شاګردان کشف کړل چي بې نظمي ددوی له امله رامنځته سوه نو استاذ دي درس پریږدي دهغه دوو شاګردانو نومونه دي پر تخته باندي ولیکي او په غټ خط دي بې نظمي ورسره ولیکي شاګردان یو دم ددغه شاګردانو نومونو ته متوجه کیږي چي نومونه يې پرتخته باندي لیکلي دي او سوال ورته پیدا کیږي چي دانومونه ولي لیکل سوي دي بیا دي استاذ دټولګۍ دټولو شاګردانو څخه پوښتنه وکړي چي دانومونه ولي لیکلي دي ؟ ښکاره خبره ده چي ډول ، ډول نظرونه به شاګردان ورکړي ، استاذ دي ټوله په غور سره واوري او بیا دي ورته ووایي چي دا نظرونه ماواورېدل خو داچي دکوم یوه نظر صحیح دئ مخکي به زه تاسو ته دنظم په اړه یو څه بیان وکړم استاذ دي خپل بیان پیل کړي په څرګند ډول دي دهغه

شاګردانو اهانت نه کوي کوم چي بې نظمي يې رامنځته کړې ده بلکي خپل بيان دي پرنظم باندي راچاپېره کړي ځکه که دهغوی اهانت وکړي دهغو په زړه کي يو ډول غده پيداکيږي داچي دوی پوه سوه چي استاذ زموږ بې نظمي درک کړې ده او بيا يې هم زموږ توهين ونه کړئ بلکي دنصيحت او اشارې له لاري يې موږ پوه کړو دا داستاذ يو ډول احسان بولي او په راتلونکي کي دبې نظمي په مخ نيولو کي تر يوه بريده رول لري.

4. که په ټولګۍ کي بې نظمي رامنځته سوې وه نو استاذ دي انګېزه خپره کړي مثلا تخته دي وټکوي ، يا دي رسم پر تخته باندي وليکي ، يا دي يو چارټ وځړوي او يا دي کومه بله انګېزه خپره کړي چي دشاګردانو پام دنورو مشاغلو څخه ددغه انګېزې پر لوري راجلب سي بيا دي استاذ خپل جالب بيان پيل کړي څو دخپل بيان په مټ وتوانيږي چي شاګردان دبې نظمۍ څخه رامنعه کړي او دنظم پر لوري يې تشويق کړي او بيا خپل درس ته ادامه ورکړي.

5. که په درس ځای کي دشاګردانو له خوا غالمغال رامنځته سي استاذ دي دهغه شاګردانو نومونه په نښه کړي چي ډېر منظم وي دهغو نومونه دي پرتخته وليکي دهغو ستاينه دي پيل کړي انساني فکر طبعا ستايش خوښوي کوم شاګردان چي بې نظمي جوړوي هغه هم دې ته لېواله کيږي چي يووخت زموږ نومونه هم ددې لپاره پرتخته وليکل سي چي ستاينه مو وسي ، استاذ دي دخپلو خبرو په جريان کي زياته کړي چي زه به په راتلونکي کي تر ټولو دښه شاګرد نومونه تاسو ته په ډاګه کوم او داسي دي هم وکړي بيا نو هر شاګرد

هڅه کوي چې دبې نظمۍ څخه ځان وژغوري او ځان ددې جوګه کړي چې استاذ يې دغوره شاګردانو په ليست کې وليکي او ستاينه يې نورو شاګردانو ته وړاندې کړي.

6. استاذ دې دبې نظمۍ پرمهال شاګردان په ګروپي کار اخته کړي مطلب داچې که بې نظمي رامنځته سوه استاذ دې يوه موضوع وټاکي ټول شاګردان دې پردوو يا درو ګروپونو وويشي او وظيفه دې ورکړي چې هر ګروپ پر نوموړې موضوع باندې څېړنه وکړي دمثال په ډول استاذ دې شاګردانو ته موضوع ورکړي چې تاسو دښه شاګرد مواصفات وليکئ هر ګروپ چې ښه مواصفات وليکل هغه دتقدير وړ دئ.

که داستاذ خبري سلاست نه لري بايد څه وکړي؟

ښکاره خبره ده داستاذ خبري دشاګردانو په ښه استفاده کې زيات رول لري ځکه لايقو او تکړه شاګردانو ته داستاذ درس داسې مثال لري لکه يو انځور ګر چې ديو باغ يا غره ډېر ښائسته انځور وليکي مګر دانځور پر يوه برخه يې ډېره لږه بدخوندي وي کله چې يې ليدونکی ووينې پوه سي چې ددې انځور په ليکلو کې ډېر کمال سوی دئ کله چې يې هغه نيمګړتيا ته پام سو نو دانځور کمال يې هير سي يوازې نيمګړتيا ته متوجه سي په کمالاتو کې يې فکر نه وهي بلکې په نيمګړتياوو کې يې فکر وهي. تکړه او لايق شاګردان هم داستاذ درس ته زيات متوجه وي که داستاذ په درس کې ډېره لږه نيمګړتيا څرګنده سي نو شاګردان داستاذ کمالات هېر کړي

نیمګړتیاوو ته یې متوجه سي کله چي شاګرد داستاذ نیمګړتیاوو ته متوجه سو دستي داستاذ حیثیت دشاګرد په وړاندي ټیټیږي کله چي داستاذ حیثیت ټیټ سو بیا داستاذ درس په شاګرد کي هیڅ اغېز نه کوي دلاروښانتیا لپاره ویلای سو چي بطلیموس درياضي دعلم مؤسس دئ دتاسیس ویاړ دده په برخه دئ که څه هم وروسته ددې فن علماؤ تر ده ښه ابتکارات کړي دي خو بیا ددې فن ویاړ دده په برخه دئ اوس نو که څوک په دې فن کي دبطلیموس ډېر ساده نظر یا مقوله بیان کړي درياضي دفن خوښونکي ډېر ورته متوجه کیږي دبطلیموس دغه مقوله خوښوي ، یادوي یې او دمثال لپاره یې هرځای بیانوي که چیري یو بل څوک دبطلیموس تر نظر ښایسته نظر ورکړي او دده تر مقولې غوره مقوله ووايي خلګ پام نه ورته کوي ، نه یې یادوي او نه یې دمثال لپاره بیانوي دا ځکه چي دخلګو په ذهنونو کي دبطلیموس شخصیت منل سوی دئ او دغه کس چي تر بطلیموس یې ښه نظر ورکړی دئ دده شخصیت دخلګو په ذهنونو کي نه دئ منل سوی استاذ هم که یې دشاګردانو په ذهنونو کي شخصیت ومنل سي شاګردان یې خبرو ډېره ښه توجه کوي ، خبري یې یادوي او درس ته یې زیاته توجه کوي او که داستاذ شخصیت دشاګردانو په ذهنونو کي ونه منل سو نو بیا داستاذ درس ته هیڅ توجه نه کوي هرڅومره چي غوره درس وي بیا هم ددوی په فکرونو کي کوم مقام نه لري. همدا ډول دنالایقه او کمزورو شاګردانو لپاره داستاذ درس داسي مثال لري لکه یوڅوک چي درياضي یوه اوږده عملیه اجرا کوي که دغه کس د نوموړي عملیې په حل کي یو عدد غلط ولیکي دعملیې حل به خامخا غلط وي استاذ چي کله نالایقه شاګردانو ته درس وايي نو دهغه

اصولو څخه به کار اخلي چې ددرس لپاره ټاکل سوی دي که یې په اصولو کي لږه غلطي وکړه نو دکمزورو شاګردانو زده کړه بیا نه سي کولای ځکه په کمزورو شاګردانو درس زده کول داسي ګران کار دئ لکه درياضي يوه ګرانه عملیه حلول په عملیه کي چې عدد غلط سي نتیجه یې غلطه وي دکمزورو شاګردانو په ورزده کړع کي چې یو اصل غلط سي نتیجه یې غلطه وي یعني شاګردان خالي لاس پاتیږي په هر صورت استاذ چې کله شاګردانو ته درس وايي نو خپله پوهه دخبرو له لاري انتقالوي استاذ مکلف دئ چې په خبرو کي سلاست ولري که استاذ په خبرو کي سلاست نه لري ، خبري یې قطع کیږي تکړه شاګردان فکر کوي چې ګویا استاذ پوهه نه لري چې خبري ځني قطع سي او پرکمزورو شاګردانو بیا ګډوډي راځي ځکه کمزوري شاګردان چې سلیسي خبري ورته کیږي دپوهي انفعال په تکلیف کوي نو چې خبري قطع ، قطع کیږي نو څه حال به یې وي. دهمدې خبري په نظر کي نیولو سره استاذ ته پکار ده چې خپلي خبري تر خپله وسه سلیسي او رواني وساتي . البته دا کار کله داستاذ په وسه نه وي ځکه دانسان په باطني حواسو چې کوم دخیال حس دئ هغه دخزانه حس څخه خبري راباسي که دانسان دخیال حس پیاوړی نه وي په فطري ډول کمزوری وي او یا دپیاوړي کولو لپاره یې پریکټیس نه وي سوی داسي انسان که استاذ سي که هرڅومره پوهه په دماغ کي ولري بیا هم خبري سلیسي نه سي کولای ځکه دخیال حس چابکي ، چابکي خبري دخزانې څخه نه سي راپورته کولای چې سلیسي خبري وکړي په پایله کي استاذ دستونزو سره مخ کیږي ددې ستونزي دهواري لپاره او ددې لپاره داسي استاذ دشاګردانو په وړاندي خپل حیثیت وساتي او یا کمزورو

شاګردانو ته غوره درس ورکړي استاذ ته په کار ده چې لاندي لارښووني په نظر کي ونيسي ، عملي يې کړي او ګټه څني پورته کړي تر ډېره بريده به يې ستونزي هواري وي:

1. استاذ چي کله شاګردانو ته يوه موضوع څېړي دڅېړني پرمهال خبري څني ورکي سي استاذ دغم احساس کوي ، دا کار دځان لپاره نه سي زغملای او دځان دحيثيت لپاره دا کار ټيټوالی بولي په پايله کي داستاذ روحيات تر فشار لاندي راسي زده خبري لاځني ورکي سي نو لومړی دده لپاره پکارده چي لومړی دهغه زده خبرو غم وخوري يعني داچي پر ټاکلې موضوع خو خبري څني ورکي سوي زده خبري خو بايد څني ورکي نه سي ددې لپاره استاذ ته پکارده چي تر درس مخکي لا دخبرو قطع پرځان ومني او دافکر وکړي چي دهرانسان خبري قطع کېدلای سي او په خپل فکر کي ټينګه فيصله وکړي چي دخبرو قطع زما لپاره هيڅ عيب نه دئ ځکه زه په فطري ډول ناروغه يم داچي خبري مي قطع سوې هيڅ دتشويش خبره نه ده يو کس چي جسمي ناروغه وي ، ژبه يې بنده ، بنده کيږي يا دماغې تکليف لري دضرورت پرته ګډيږي خلګ دی معذور بولي داسي کړنه ددغه ناروغ لپاره هيڅ عيب نه دئ دغه استاذ به هم دخبرو قطع په خپل فکر کي دځان لپاره هيڅ عيب نه بولي که داسي فيصله دځان سره وکړي او خپل فکر پر دغه نظر باندي ثابت پريږدي نو کله چي خبري څني ورکي سوې دستي به دی تر روحي فشار لاندي نه راځي او زده خبري به نه څني ورکيږي.

2. کوم استاذ ته چي تجربه وي چي زما خبري قطع کيږي نو هرکله چي دشاګردانو درس ته تياري نيسي نو يوه بله موضوع به حتما مطالعه کوي چي ددرس سره يو څه ورته والی لري کله چي يې شاګردانو ته درس پيل کړی نو که داستاذ خبري قطع سوې استاذ به بېله دي چي تر روحي فشار لاندي راسي دستي به هغه موضوع ته ځي چي ده مخکي مطالعه کړې ده هغه به څېړي شاګردانو ته به دا فکر نه ورکوي چي موضوع زما څخه ورکه سوه يامي خبري قطع سوې بلکي هغه موضوع چي ده مخکي مطالعه کړې ده داسي به يې شاګردانو ته څرګنده کړي داموضوع دمطلوبه موضوع لپاره دمثال يا دتشريح شکل لري.

3. پر کوم ځای چي داستاذ خبري قطع سوې استاذ به هغه ځای په خپل ذهن کي معلوم کړي ځکه چي کله دده دخبرو قطع پای ته ورسېده نو بېرته به دهغه ټاکلي ځای څخه خبري پيلوي ځکه که بېرته خبري تر ټاکلي ځای مخکي يا وروسته پيل سي نو دشاګردانو پر ذهنونو باندي بد اثر کوي.

4. کوم استاذ چي دخبرو قطع ورسره مله وي بايد دخپلو خبرو ټيمپو ياسرعت کم کړي په ارامۍ او هوسايۍ سره دموضوع ريسرچ او تحقيق پرمخ بوزي دخپلو خبرو په جريان کي لنډي وقفې او سکتې وکړي تر ډېره بريده دقطع په مخ نيوي کي رول لري.

5. دخبرو دقطع دلمنځه وړلو لپاره بايد دتجربه کارانو او فصيحو استاذانو سره مشورې کوي ، دهغه تجربې به په کار اچوي او دهغو مشورې به اوري عمل به په کوي.

6. که کوم شاگرد داستاذ څخه یوه پوښتنه وکړي داستاذ سره یې دستي جواب نه وي نو استاذ ته په کارده چي لومړی دهغې پوښتني سره څرنګوالی وکړي بیا خپله دنورو شاګردانو څخه وپوښتي چي ددغه پوښتني په جواب کي څه نظر لري؟ تردې وروسته به دغور او دقت په کولو سره دپوښتني جواب په حکیمانه ډول سره صبا ته پریږدي.

7. که استاذ دموضوع څېړنه وکړي او استاذ په دغه څېړنه کي تېروتلی وي دیوه شاګرد له خوا داستاذ نیمګړتیا په ګوته سي استاذ ته ثابته سي چي زما نظر غلط دئ دشاګرد نیوکه واقعا پرځای ده استاذ دي پر خپل باطل نظر نه ټینګیږي بلکي دشاګرد خبره دي ومني او خپل تېروتل دي شاګردانو ته داسي ابلاغ کړي چي دا دانساني طبیعت او فطرت غوښتنه ده دازما شخصي نیمګړتیا نه ده.

8. استاذ دي هڅه وکړي چي دخبرو دقطع په لاملونه پسي وګرځي او دحل لاري چاري یې ولټوي په دې کار کي تجربه لرونکي استاذان زیات رول لوبولای سي چي پوښتنه ځني وسي.

په صنف کي دبې انضباطۍ مخه څنګه نیول کېدلای سي؟

داچي ددرس لپاره اړین کار نظم دئ چي نظم په ټولګۍ کي نه وي امکان نه لري چي درس پنځوس فیصده هم صورت ونیسي نو استاذ ته په کارده چي دخپل درس دکیفیت دښه والي لپاره په ټولګۍ (درسګاه) کي

نظم رامنځته کړي . دښه نظم لپاره که استاذ لاندي ټکي په نظر کي ونيسي نو دنظم کيفيت به يې ډېر ښه وي:

1. استاذ دي شاګردانو ته دنظم لپاره يو لړ څرګند اصول وضع کړي چي په مټ يې شاګردان دبې نظمۍ څخه رامنځته سي دمثال په ډول استاذ دي شاګردانو ته امر وکړي چي ټول شاګردان مکلف دي چي ددرس تر پيل پنځه دقيقي وړاندي په ټولګۍ کي حاضر وي کوم شاګردان چي دتعليمي ساعت تر پيل وروسته راسي په ټولګۍ او درس کي اخلال جوړوي او بې نظمي رامنځته کوي ، ټول شاګردان مکلف دي چي ددرس په جريان دهر ډول واخله راکړه او خبرو څخه په کلکه ډډه وکړي، ټول شاګردان مکلف دي چي کله پوښتنه کوي نو لومړی ګوته پورته کړي داستاذ داجازې وروسته ولاړ سي او خپله پوښتنه مطرح کړي ، ديوه شاګرد دپوښتني په جريان کي بل شاګرد حق نه لري چي څه ووايي او يا ګوته پورته کړي، ټول شاګردان مکلف دي چي دصنف ارامه فضا ناارامه اواخلال نه کړی ،شاګرد بايد خپلې نيوکې اووړانديز ددرننبت په فضا کي داستاذ سره مطرح کړی، شاګرد بايد په پاخه هوډ سره ودمدرسې ته حاضرسی اودغيرحاضرۍ څخه ډډه وکړی ،شاګرد بايد دخپلو ټولګيوالو سره په درسونو کې سالمه سيالي وکړی ،شاګرد بايد دصنف په راتګ سره اخلالونکی توکی لکه ټليفون اويانور دلوبو سامانونه داستفادې څخه بند کړی، شاګرد بايد داستاذ په نه موجوديت کې واداري ته خبر ورکړی، هرشاګرد بايد دادرې وټولو اصولوته درانوی وکړی ،شاګرد بايد پرخپل وخت ومدرسې ته حاضرسی ،شاګرد بايد دځان سره

درسی مواد لکه قلم کتابچه اوداسی نورولری ،شاګرد باید د ځان اوصنف دنظافت پوره خیال وساتي ،شاګرد باید د مدرسې دلوازمو (میز ،چوکۍ ،تخته پنکه اوداسی نور) څخه سالمه ګټه واخلی اودخرابتیا په صورت کې واداری ته خبرورکړی، شاګرد باید دوینښ غړی په ډول دچارو په سمون اوسمبالتیا کې پوره ونډه واخلی اومدرسه دخپل کور په څیر وبولی، شاګرد باید دمدرسې مذهبي او فرهنګي یونیفورم دځان سره ولری، شاګرد باید داستاذ سره ددرس دباندی جر اوبحث ونه کړی، شاګرد باید داستاذ لخوا ورکړل سوی کورنۍ دنده په ښه کیفیت سره ترسره کړی،شاګرد باید دنورو ټولګیوالو سره ښه دورور ګلوی برخورد ولری . استاذ ته پکارده چي پورتني اصولو ته ورته نور اصول هم شاګردانو ته داړتیا په اندازه وضع کړي.

2. استاذ چي کله د شاګردانو لپاره دټولګۍ دنظم نسق لپاره کوم اصول ټاکي نو دښه نظم نسق لپاره دي دشاګردانو نظرونه هم واخلي که ددوی په نظرونو کي معقول شیان وي هغه دي هم پلي کړي . کله چي استاذ شاګردانو ته خپل اصول ابلاغ کړه نو دشاګردانو موافقه دي واخلي او ددغه اصولو ګټي دي ورته بیان کړي که استاذ دغه کار ترسره کړي نو شاګردان بیا دبې نظمۍ لپاره جرئت نسي کولای ځکه که بې نظمي رامنځته کړي خامخا دا فکر ورته پیداکیږي چي دا زه هغه کار کوم چي زما دخپلي موافقې خلاف کار دئ.

3. کله چې یو شاګرد دټولو اصولو درانوی وکړي نو داستاذ لخوا دي په یوډول سره مکافات سي او یا دي یې استاذ تمجید اوستایش وکړي څو شاګرد داصولو دتطبیق لپاره تشویق سي.

4. کوم شاګرد چې داصولو څخه مخالفت وکړي استاذ دي یې په معقول ډول مجازات کړي او یا دي شاګرد دځني امتیازاتو څخه بې برخي کړي لکه داخلاقو نومرې نه ورکول او داسي نور.

5. که داسي شاګرد کشف سو چې په قصدي ډول سره په ټولګۍ کي اخلال جوړوي نو استاذ دي یې بالفور بلي ټولګۍ ته بدل کړي څوصنف یې دبدو عواقبو څخه وژغورل سي.

6. که په ټولګۍ کي کومه دبې نظمۍ موضوع رامنځته سوه او دهغې موضوع پایلي بدي وي استاذ دي نوموړې موضوع وڅیړي ، داموضوع دي نه پرېږدي چې بل عواقب ایجاد کړي.

7. کوم شاګردان چې په ټولګۍ کي بې انضباطي ایجادوي استاذ دي هغه شاګردان په نښه کړي په ټولګۍ کي دي یې ودروي څو شاګردان ورته وګوري او اخلالونکو ته یو ډول روحي ضربه سي او یادي یې په تکراري ډول دڅو دقیقو لپاره دټولګۍ څخه وباسي.

دتوري یا سپیني تختې څخه استفاده کول

ښکاره خبره ده چې په درس ځای کي دتختې لرل ددرس لپاره ډېر ګټور تماميږي کوم درس چې پر تخته باندي ولیکل سي او تشریح سي ترهغه درس ښه اغېزمن تماميږي کوم درس چې په تقریري ډول باندي

تشریح سي استاذ چي کله ټولګۍ ته داخل سي دتختې څخه دي استفاده کوي استاذ ته پکارده چي دلاندي نکاتو څخه استفاده وکړي څو درس یې ښه مؤثر تمام سي:

1. استاذ چي کله ټولګۍ ته داخل سي پکار ده چي تر سلام اچولو وروسته دشاګردانو احوال پرسي وکړي ورپسې نېټه پر تخته باندي ولیکي او کوم درس چي وایي دهغې موضوع عنوان پرتخته باندي ولیکي.
2. استاذ به پر تخته باندي شاګردانو ته په داسي بڼه لیکنه کوي چي لیري او نژدې ټول شاګردان یې مشاهده کړي او ګټه ځني واخلي.
3. که استاذ غواړي چي موضوع شاګردانو ته تشریح کړي نو مهم ټکي دي یې پرتخته ولیکي.
4. استاذ دي هڅه کوي چي دشاګردانو دارزیابۍ پرمهال شاګردان تختې ته راولاړ کړي څو شاګرد وکولای سي چي داستاذ له خوا پوښتل سوې موضوع په کره توګه تشریح کړي ، نور شاګردان ښه استفاده ځني وکړي او په عین حال کي دشاګرد دجرئت په زیاتېدو کي هم ښه رول لري.
5. که شاګرد کومه پوښتنه وکړي استاذ دي یې پرتخته ولیکي وروسته دي یې جواب کړي.
6. کله چي استاذ موضوع په لیکلي ډول پرتخته باندي ولیکي بیا شاګردانو ته امر وکړي څو هغه لیکل سوی شي په خپلو

کتابچو کي وليکي نو ترهغه بريده دي استاذ خپله ليکنه نه خرابوي ځو باور يې سي چي شاګردانو ټول شيان وليکل.

7. کله چي مو درس پای ته ورسيږي اودټولګۍ ځخه وزئ نو کوم ځه چي مو پرتخته ليکلي وي هغه خراب کړئ ځو بل استاذ ته ستونزي ايجاد نه کړي.

شاګردانو ته عملي درس ورکول

دشاګردانو دښې زده کړي په لړ کي شاګردانو ته عملي کارونه کول ښه اثر لري ، کومه موضوع چي استاذ په تقريري ډول سره شاګردانو ته تشريح کړي ، شاګردان يې ياد کړي خامخا به ځني داسي شاګردان وي چي په نوموړې موضوع باندي ښه پوه سوي نه وي دمثال په ډول استاذ خپلو شاګردانو ته داختر لمونځ شرحه کړئ ، شاګردانو زده کړئ ، که استاذان خپل شاګردان دباندي راوباسي په عملي ډول اودسونه په تازه کړي ، په عملي توګه داختر لمونځ په ادا کړي نو دشاګردانو به خپل درس ښه زده سوی وي بلکي استاذ ته پکارده چي په هر درس کي چي عملي کيږي شاګردانو ته يې په عملي توګه اجرا کړي ، که عين هغه عمليه شوني نه وي نو استاذ دي يې په تمثيلي ډول هغه درس ورته شرحه کړي داچي استاذ په عملي درس کي ښه کامیابه وي نو پکارده چي لاندي ټکي په نظر کي ونيسي :

1. کله چي استاذ غواړي چي شاګردانو ته په عملي توګه درس شرحه کړي نو پکارده چي هغه توکي دوړاندي لا برابر کړي چي په عمليه کي پکاريږي.
2. استاذ ته پکارده چي دتقريري درس مهم ټکي شاګردانو ته ورياد کړي او دعمليې په وخت کي يې دهرټکي په عملي کېدو سره دهغه ټکي نوم واخلي او شاګردانو ته يې ورياد کړي چي موږ په تقريري ډول کي داسي ويلي وه اواوس يې په عملي ډول وينو.
3. استاذ دي شاګردانو ته وخت ورکړي چي دعمليې په اجرا کي پوښتني وکړي او استاذ دي هم دعمليې داجرا په وخت کي شاګردان ګام پرګام ارزيابي کوي.
4. استاذ دي شاګردان وهڅوي څو دعمليې داجرا په توکو کي داستاذ سره کومک وکړي.
5. استاذ دي دعمليې تر اجرا وروسته شاګردانو ته وخت ورکړي څو شاګردان په څو ځلي هغه عمليه په خپل فکر او خپل توان سره اجرا کړي که کومه نيمګړتيا ځني ترسره سي استاذ دي يې نيمګړتيا ور په نښه کړي او بيا دي يې وراصلاح کړي.
6. استاذ دي شاګردانو ته دنده ورکړي څو شاګردان ځيني شيان خپله هم عملي کړي دمثال په توګه که استاذ شاګردانو ته دنړۍ نقشه تعريف کړې وي استاذ دي ځينو شاګردانو ته وظيفه ورکړي چي شاګردان دنړۍ په نقشه کي دافغانستان نقشه نقش کړي، ځينو ته دي بيا بله سيمه ورپه نښه کړي چي شاګردان يې نقش کړي.

7. استاذ دي شاګردان تشويق کړي چې دعملي درس داړتيا توکي شاګردان دتوان مطابق پيدا کړي او دکار اخستني لپاره يې ټولګۍ ته راوړي.
8. استاذ بايد دعملي درس په لړ کي شاګردانو ته تحريري کورنۍ دندي ورکړي او دشاګردانو تر اجرا کولو وروسته يې بايد وګوري او نيمګړتياوي يې اصلاح کړي.

دشاګردانو سره داستاذرويه بايد څنګه وي؟

ښکاره خبره ده چې داستاذ په درس کي دشاګردانو سره داستاذ برخورد زيات رول لري ځکه استاذ اړ دئ چې خپل شخصيت په شاګردانو داسي ومني چې شاګردان يې دخپل رهنمود په توګه قبول کړي که داستاذ دريز دشاګردانو په وړاندي ټيټ وي شاګردان يې درس ته په ډېره لږه پيمانه پاملرنه کوي که استاذ غواړي چې دشاګردانو په وړاندي خپل حيثيت وساتي پکارده چې لاندي ټکي په نظر کي ونيسي:
1. استاذ بايد دشاګردانو سره يوازي علمي اړيکي ولري مطلب داچې که استاذ دشاګرد په وړاندي خپل حيثيت ساتل غواړي نو خپلي اړيکي دي دشاګرد سره يوازي علمي کړي دنورو دنياوي چارو لکه کار وبار ، انډيوالي او داسي نورو څخه دي ځان وساتي.
2. استاذ بايد دشاګردانو سره په وړين تندي خبري وکړي ، دزشتي رويې څخه ډډه وکړي او دشاګردانو دخوشاله کولو ، دانګېزې

دخپرولـو او تـر يـوه بريـده ددرس دځرنګـوالي لپـاره دي کلـه ، کلـه شاګردانو ته يوه فکاهة هم وايي.

3. استاذ بايد دشاګردانو سره دومـري ټـوکي ټکالي زيـاتي نـه کړي چي هغه بيخي دداسي کس په سترګه ورته وګوري چي دده سره مساوي وي.

4. استاذ دي دشاګرد دمنفي عمل په کولو سره دستي زښت او فوري عکس العمل نـه ښيي بلکي دفکـر وهلـو اوشاګردانو تـه ددغـه منفي عمل دبدو عواقبو ترځرګندولو وروسته دي خپل مدبرانه عکس العمل وښيي.

5. استاذ ته پکارده چي شاګردانو ته خپل ځان دمشفق ، نـرم او مهربان انسان په توګه معرفي کـړي ځـو دهغـوی مينـه ورسـره پيـدا سي او دده خبري بيا په غور سره واوري.

6. اسـتاذ دي کلـه ، کلـه بداخلاقـه شـاګردانو تـه معقـول مجازات هم ورکوي ځو شاګردان دا خبره درک کړي چي په استاذ کي دقهر ماده ستـه ځکـه تـل نرمـي هـم دسـتونزو هـواری نـه سـي رامنځتـه کولای .

7. مدرس بايد دخپلـی مـذهبی ، وجـدانی اواجتمـاعی دنـدی لمخـی پرخپـل وخـت خپلـی سـپيڅلی وظيفـی تـه حاضرسـی ځـو شاګردان داستاذ ددغه کړني څخه خودي تربيت ترګوتو کړي.

8. استاذ بايـد خپـل درس داهـدافو پـه يـوه لنـډه ټـاکلی جملـه پيل کړي ځو شـاګردانو تـه جالبـه ، پـه زړه پـوري او ددوی پـه ذهنونـو کي دمطلوب دحصول لپاره ښه نقش سي .

9. استاذ باید دیوه ښه لاربنود په صفت دشاګردانو پوهنیزی ستونزی حل کړی اومرسته ورسره وکړی .
10. استاذ باید دشاګردانو سره پوره او کامل اخلاص ولري.
11. استاذ باید دشاګردانو داخلاقو په جوړولو کې زیات رول ولری .
12. استاذ باید دشاګردانو سره خپلي خبري ، درس او رویه داسلام دسپېڅلي دین او دافغانانو دفرهنګ او عنعناتو مطابق پر مخ بوزي.
13. استاذ ته پکارده چي دشاګردانو ددرس په نه زده کړه کي ددوی دنه زده کړي لاملونه پیدا کړي او بیا دي یې په معقوله لاره باندي ستونزي ورحل کړي.
14. استاذ ته پکارده چي دشاګردانو فکرونه په نظر کي ونیسي هغه څه دي پرشاګردانو نه غورځوي چي ددوی طبائع یې نه مني ځکه که داسي وکړي دشاګرد او استاذ په منځ کي دمیني واټن زیاتیږي او شاګرد بیا استاذ ته دکر کي په سترګه ګوري.
15. استاذ ته پکارده چي دشاګردانو روغتیا او ناروغتیا ، دفکر ناارامي او ارامي په نظر کي ونیسي او ددوی دحالاتو مطابق درس پر مخ بوزي.
16. استاذ ته پکارده چي شاګردان په پوره نومونو باندي یاد کړي.

17. استاذ ته پکارده چې شاګردانو ته دهر ډول ښکنځل کولو او داسي خبرو کولو څخه ډډه وکړي چې دشاګرد فکر يې نه سي زغملای.

18. استاذ ته پکارده چې دشاګردانو ترمنځ تفکيک وکړي لائق ، نالائقه ، اخلاقي ، بداخلاقه ، اخلالونکی او نه اخلالونکی شاګردان وپېژني او ددوی دسويو مطابق رويه ورسره وکړي.

19. استاذ بايد خپل شاګرد دشخصي دخوابدتيا پربنسټ دامتيازاتو څخه نه بې برخي کوي يا په بل عبارت دصنف دبانديني ناخوالي دي په صنف کي نه سپړي.

20. استاذ بايد دشاګردانو په وړاندي دهرډول منفي کارونو څخه ډډه وکړي لکه درواغ ويل ، نسوار کول ، سګريټ څکول ، دشاګرد سره پر نفس درېدل ، خيانت کول او داسي نور.

21. استاذ ته پکارده چې دټولو شاګردانو سره په يوه ډول رويه وکړي مطلب داچي استاذ ته پکار نه ده چي يوه شاګرد ته امتياز ورکوي بل ځني بې برخي کوي ، ديوه سره ناسته ولاړه کوي دبل څخه بې موجبه کرکه کوي يعني استاذ بايد دمساوي شاګردانو ترمنځ توپير ونکړي.

22. استاذ بايد دشاګردانو ترمنځ هر ډول تبعيضات له منځه يوسي او ددوی په منځ کي دوروروګلوي او صميميت فضا رامنځته کړي.

23. استاذ بايد دخپلو شاګردانو ترمنځ علمي رقابت او سيالي رامنځته کړي.

شاګردانو ته کورنی کار ورکول او دهغه کتل

داستاذ لخوا شاګردانو ته کورنۍ دنده ورکول دعملي کار یوه برخه ده او ددرس په زده کړه کي کورنی کار زیات اغېزمن تمامیږي استاذ به په پوره هڅه سره دشاګردانو کورنۍ دندي ته متوجه کیږي او په هیڅ درس کي به شاګردان نه پرېږدي چي کورنۍ دنده ترسره نه کړي او ددې لپاره چي دشاګردانو کورنۍ دنده په درس کي ښه اغېزمنه تمام سي استاذ ته پکارده چي دکورنۍ دندي په اړه لاندي ټکي په نظر کي ونیسي:

1. تر ټولو وړاندي باید استاذ وشاګردانو ته دکورنۍ دندي هر اړخیزي ګټي ور په ښه کړي دمثال په ډول کورنۍ دنده ترسره کول وشاګردانو ته ددرس تمرین دئ ، کورنۍ دنده په درس کي دشاګردانو دذهن انکشاف رامنځته کوي، کورنۍ دنده دشاګردانو دلیک ښکلا زیاتوي ، کورنۍ دنده دشاګردانو درسي ستونزي لمنځه وړي یعني که یوشاګرد ناسم پوه سوی وو یا نه وو پوه سوی کله چي کورنۍ دنده ترسره کړي داستاذ له خوا یې نیمګړتیا په ښه کیږي او شاګرد ددوهم ځل لپاره سم پوه کیږي ، کورنۍ دنده دشاګرد لپاره تر ټولو ښه بوختیا ده ځکه که شاګرد په کور کي په نورو شیانو بوخت سي دشاګرد ذهن ددرس څخه فاصله نیسي بیا ددرس په زده کړه کي ستونزي ورته پېښیږي، کورنۍ دنده ترسره کول ددې مخه نیسي چي شاګردان په ناسمو کارونو باندي بوخت سي او داسي نوري ګټي هم پکښي سته استاذ ته پکارده چي دخپل ټول مهارت څخه کار

واخلي ، دکورنۍ دندي ټولي ښيګڼي شاګردانو ته بيان کړي او په پايله کي شاګردان کورنۍ دندي ته وهڅوي.

2. استاذ ته پکارده چي شاګردانو ته دکورنۍ دندي دپوره کولو په صورت کي امتياز وټاکي مثلا شاګردانو ته دي دښه کورني کار دپوره کولو په صورت کي پنځه نمرې او افرين وټاکي، دمتوسط کار دپوره په صورت کي دي درې نمرې او شاباس وټاکي ورسره دي وليکي چي کوشش کوه، دکمزوري کار دترسره کولو لپاره دي يوه نمره وټاکي بيا دي ورته وليکي چي پوره کوشش وکړه کار دي ډېر کمزوری دئ. کوم شاګرد چي کورنۍ دنده ترسره کړې نه وي هغه ته دي جزا وټاکي مثلا ددغه شاګرد څخه دي دصنفي لياقت او يا صنفي اخلاقو نمرې وګرځوي.

3. استاذ چي کله شاګردان دکورني کار دپوره کولو په ګټه پوه کړي بيا به شاګردانو ته دکورنی کار امتيازات او مجازات په ډېر دقت سره وښيي او دهغو مطابق بيا چلند ورسره وکړي.

4. کله چي شاګرد کورنی کار ترسره کړی وي استاذ يې بايد لاسليک کړي ، نېټه پر وليکي او امتياز پر وليکي.

5. کله چي شاګرد کورنی کار ترسره کړی وي استاذ بايد دشاګرد په کورني کار کي غلطياني په ګوته کړي او بيا يې اصلاح کړي.

6. استاذ بايد دشاګردانو کورنی کار په هيڅ صورت کي په بل شاګرد ونه ګوري.

7. استاذ چې کله دشاګردانو کورنی کار ګوري لومړی باید شاګردانو ته ووايي چې دکورني کار کتابچې خلاصي کړئ استاذ به دټولګي دسر څخه تر پایه پوري ولاړ سي په ولاړه به دشاګردانو کورني کارونه دومره وګوري چې کومو شاګردانو کورنی کار راوړی دئ که یا؟ کومو شاګردانو چې کورنی کار نه وي راوړی هغه به ولاړ کړي قانوني کړنه به ورسره وکړي.

8. استاذ باید په ورځني پلان کي دکورني کار دکتلو لپاره وخت بیل کړي او دهغه وخت مطابق دشاګردانو کورنی کار وګوري.

9. که دشاګردانو شمېر زیات وو استاذ نه سوای کولای چې ددوی کورني کارونه په ټولګي کي وګوري استاذ ته پکارده چې ددوی څخه کتابچې ټولي کړي دځان سره یې کورته یوسي او په کور کي یې په ښه دقت سره وګوري.

10. استاذ به په هیڅ صورت کي دشاګردانو کورنی کار داسي نه ګوري چې یوازي لاسلیک پر وکړي نور یې ونه څېړي بلکي په ښه دقت سره به یې ګوري ځکه که دقت پکښې ونه کړي دشاګردانو کورنی کار ترسره کول ډېره لږه ګټه کوي.

11. کوم شاګرد چې کورنی کار نه ترسره کوي استاذ باید لومړی دغه شاګرد کښېنوي او اصل لامل ځني وپوښتي چې ولي شاګرد کورنی کار نه ترسره کوي او دهغې ستونزې دحل لپاره دي بیا استاذ همکاري ورسره وکړي. که بیا هم شاګرد کورنی کار نه ترسره کوي استاذ باید ددغه شاګرد داولیاؤ سره په رابطه کي سي او دهغوی

سره په مشوره دده ستونزه حل او یا یې په دواړو دکورنی کار پوره والي ته وهڅوي.

12. استاذ ته پکارده چې دشاګردانو دکورني کار دکتلو په وخت دشاګرد املا ، انشاء او لیکنې ښې ته وګوري همدا ډول وڅېړي چې شاګرد ددرس مطلوب څنګه په کورني کار کې څرګند کړی دئ.

13. استاذ به دکورني کار دکتلو په وخت کې دصحت(√) او غلطۍ (X) دنښانو څخه استفاده کوي څو شاګرد ته غلط او صحیح ځای معلوم سي.

14. استاذ باید یوازې پردې بسنه ونه کړي چې شاګردانو ته تحریري کورني کارونه ورکړي بلکې پکارده چې نور عملي کارونو هم په کورني دندو کې ورکړي لکه شفاهي تمرین ، نقش لیکل ، سپورټ او داسې نور.

دشاګردانو ددرس ارزیابي

په ښه درس کې ارزیابي زیات اغېز لري که یو استاذ دشاګردانو درس ارزیابي کوي داستاذ درس ډېر مؤثر وي دهغه درس په پرتله چې دهغه درس ارزیابي نه وي سوې که یو استاذ غواړي چې دارزیابۍ له لاري خپل درس زیات اغېزمن کړي نو پکارده چې لاندي ټکي په نظر کې ونیسي نو درس به یې په ښه توګه صورت نیولی وي:

1. **ورځني ارزیابي** : اصلا دارزیابۍ مطلب دادئ چې استاذ ځانته معلومه کړي چې کوم درس چې ما شاګردانو ته ویلی دئ ایا شاګردانو هغه درس زده کړی دئ که یا؟ ددې کار دمعلومولو لپاره

استاذ ته پکارده چي هر ورځ درس پيلوي په خپل ورځني پلان کي به دارزيابۍ لپاره څو دقيقې وخت ورکوي البته کله چي استاذ ټولګۍ ته ورسي نو لومړی حاضري اخلي ، بيا دشاګردانو احوال پرسي کوي ، ورپسې دنوي درس عنوان اونبټه پر تخته باندي ليکي مګر تر نوي درس وړاندي بايد استاذ دزاړه درس پوښتنه دشاګردانو څخه وکړي چي په کومه کچه شاګردانو درس زده کړی دئ دا ددرس په جريان کي لومړی ارزيابي سوه کله چي استاذ درس بشپړ کړئ بيا به دشاګردانو څخه پوښتنه کوي چي تاسو په نني درس کي کومي پوښتني لرئ؟ هغه پوښتني زما څخه وکړئ څو په درس ښه پوه سئ . شاګردانو چي خپلي پوښتني وکړې بيا به استاذ دشاګردانو ارزيابي په نوي درس کي کوي په کوم ځای چي شاګردان نه وه پوه سوي په هغه ځای به شاګردان پوه کوي.

2. **اونيزه ارزيابي** : استاذ ته پکارده چي خپل اونيز پلان ولري او په پلان کي اونيزي ارزيابۍ ته ځای ورکړي يعني يوه ورځ په نصفي ډول و ارزيابۍ ته ورکړي په هغه ورځ دي دټولي اونۍ درس دشاګردانو څخه وپوښتي چي څو فيصده شاګردانو درس زده کړی دئ او دغه فيصدي دي دځان سره وليکي کله چي په دوهمه اونۍ کي ارزيابي وکړي فيصدي دي يې ځانته معلومه کړي او بيا دي ددې اونۍ او تيري اونۍ ارزيابي سره پرتله کړي چي څومره توپير لري که په دې اونۍ کي فيصدي ټيټه سوې وي حتما دي يې استاذ ځانته لامل معلوم کړي او هغه ستونزه دي له منځه يوسي دکومي له امله چي ددرس دزده کړي فيصدي ټيټه تللې وه او که په دې اونۍ کي

دفیصدي اندازه زیاته سوې وه بیا دي یې هم لامل ځانته معلوم کړي دکوم شي له امله چي ددرس دزده کړي فیصدي لوړه تللې وه هغه شي دي تعقیب کړي او دځان لپاره دي دغوره درس روش وټاکي او تل دي ددغه روش څخه استفاده کوي.

3. **میاشتنۍ ارزیابي** : ددرس دښې زده کړي لپاره استاذ مکلف دئ چي دورځني ، اوونیزو پلانونو په څېر میاشتنی پلان هم ولري په دې پلان کي به دتېرو پلانو په څېر دارزیابۍ لپاره ورځ وټاکي او په ټاکلي ورځ به دشاګردانو ددرس ارزیابي کوي او داوونیزي ارزیابۍ په څېر به یې فیصدي ځانته معلوموي او دنورو میاشتو سره به یې پرتله کوي څو استاذ ددې مهارت له لاري خپل درس ته وده او ترقي ورکړي او خپله تجربه پیاوړې کړي.

دارزیابۍ ګټي

استاذ که دپورتنیو ارزیابیو څخه استفاده وکړي نو دیوې خوا یې په درس کي تجربه زیاتیږي ځکه استاذ ددې لاري کولاى سي چي ددرس منفي او مثبت نکات ځانته معلوم کړي دبله پلوه به دهغه شاګردانو مکلفیت رامنځته سوي وي چي په درس کي لاوبالي کوي ځکه که شاګرد دا شي درک کړي چي زما څخه پوښتنه کیږي او دنه زده کړي په صورت کي زه دعکس العمل سره مخ کیږم نو حتما یو څه زده کوي او ځان په پوه کوي او که مکلفیت ورته نه وي نو پر خپله لاوبالي باندي پاتیږي درس ته هیڅ توجه نه کوي علاوه پردې باندي ددې لاري څخه لایق شاګردان

تشویقیږي ځکه کوم شاګردان چي په ارزیابي کي ښه وبریښي هغه حتما تقدیریږي او مکافات ورکول کیږي کوم شاګردان چي په ارزیابي کي ټیټي نمرې لاسته کړي خامخا روحا یا جسما تهدیدیږي او دیو ډول نه یوډول مجازات سره مخ کیږي دانساني طبیعت له اړخه څوک چي مکافات او تقدیر ترګوتو کړي په هغه لاره کي نور هم کوشش کوي او څوک چي دتهدید او مجازات سره مخ سي حتما ددې ویرجن حالت څخه ځان باسي لنډه داچي لایق شاګردان به ددغه ارزیابۍ په برکت نور تشویق سوي وي او نالایقه شاګردان به حتما دا حالت نه وي زغملی ځان به یې ځني ژغورلی وي او ددرس زده کړي ته به یې مخه کړې وي.

4. **په درس کي نغښتې ارزیابي** : ارواپوهان په دې اند دي چي هر انسان په ځانګړي ډول ماشوم په فطرتي لحاظ داسي جوړ دئ چي فقط پنځه دقیقي یوې خاصي موضوع ته نسي متوجه کېدای حتما یې فکر بلي خوا ته ځي کوم انسانان چي دفکر څښتنان وي هغه له دې امله چي عقل او پوره فکر لري خپله توجه او خپل پام راګرځوي ځکه ددرس اهمیت ورته معلوم دئ او غواړي چي دعلم ګټي ځانته راجلب کړي په هر قیمت چي وي ، ماشوم چي کامل فکر نه لري استاذ چي دیوې موضوع څېړل ورته پیل کړي دلنډې مودې تر تېرېدو وروسته یې دستي فکر بلي خواته ځي دومره تعقل او تدبر نه لري چي خپل فکر دي راجمع کړي او دا فکر دي وکړي چي استاذ خو موږ ته علم رازده کوي او ددې علم په مټ موږ کولای سو چي درښتني ژوند برخلیک وټاکو او تل پاتي ګټي ترګوتو کړو . دداسي شاګردانو سره بلکي دټولو شاګردانو سره به استاذ همکاري کوي چي

فکر یې برقرار وساتي ، دفکر دبرقرار ساتلو لپاره په درس کي نغښتې ارزيابي زيات رول لري په درس کي نغښتې ارزيابي په دې معنا ده چي داستاذ درس په پوښتنيزه بڼه وي يعني داچي کله استاذ دموضوع په څېړلو پيل وکړي کله چي يوه يادوې جملې ووايي دستي يو شاګرد ولاړ کړي چي ما څه وويل؟ شاګرد که داستاذ دوينا په وخت کي متوجه وو جواب ورکوي که متوجه نه وو چوپ پاتيږي ټول شاګردان ورته ګوري او ده ته دحال په ژبه وايي چي استاذ فقط دوې يا درې جملې وويلي ستا فکر نو په دغه وخت کي چيري تللی وو ؟ شاګرد داحالت نه سي زغملای داستاذ راتلونکی درس ته ان په ان متوجه کيږي ، بيا چي استاذ څو جملې نوري ووايي بيا به دبل شاګرد څخه پوښتنه وکړي چي ما څه وويل ؟ شاګرد به جواب ورته وايي بيا چي استاذ څو نوري جملې وويلې بيا به دبل شاګرد څخه پوښتنه کوي چي ما څه وويل؟ لنډه داچي استاذ به خپل درس تر پايه پوري په دغه ډول باندي وايي که استاذ دغه ميتود په کار واچوي ټول شاګردان فکر کوي چي استاذ موږ نه پريږدي چي درس راباندي زده نه کړي نو داستاذ هري جملې ته ښه متوجه کيږي زده کوي يې که يې زده نه سي دستي داستاذ څخه پوښتنه کوي څو ځان ښه پوه کړي ، دبله پلوه داستاذ داسي پوښتني دجذاب درس لپاره ښه ميتود دئ داستاذ درس خسته کونی نه تماميږي ځکه هره پوښتنه چي استاذ کوي دشاګردانو لپاره په درس کي يو ډول نوښت دئ ، دکومو شاګردانو فکرونه چي بې اختياره بلي خوا ته تللي وي استاذ چي پوښتنه وکړي دستي دهغوی فکرونه راجمع سي بيا درس ته توجه وکړي او که استاذ

دموضوع څېړل پیل کړي تر پایه پوري په مسلسل ډول باندي خپل درس جاري وساتي په ټولګۍ کي به زیات شمېر داسي شاګردان وي چي فکرونه به یې بلي خواته تللي وي هغه وخت به یې فکرونه راجمع سي چي استاذ درس پای ته ورسوي بیا نو که استاذ پوښتنه وکړي ګټه نه لري ځکه ټول درس بېرته تکرارول ګران کار وي او نه وخت ددې اجازه ورکوي چي استاذ دي بېرته درس تکرار کړي او که استاذ دڅو جملو ورسته پوښتنه وکړي که څه هم دزیات شمېر شاګردانو فکرونه بلي خواته تللي وي استاذ کولای سي چي ویل سوي جملې په ډېره اساني سره شاګردانو ته تکرار کړي او شاګردانو ته دا فکر ور کړي چي داجملې خو مي تکرار کړي تاسو باید خپل فکرونه برقرار وساتئ زه ستاسو څخه ددرس زده کړه او دفکر ثابت ساتل غواړم یعني داچي استاذ ددې لاري څخه دلوی تاوان مخه نیولای سي . بله خبره داده چي استاذ ټول درس په مسلسل ډول ووایي په منځ کي یې هیڅ پوښتنه نه کوي نو ددې ترڅنګ چي دډېرو شاګردانو فکرونه به بلي خواته تللي وي او ددرس دزده کړي څخه به بې برخي سوي وي نور تاوانونه هم پکښي سته یو داچي داستاذ انرژي به بې ځایه مصرف سوي وي ، وخت به یې ضایع سوي وي ، په پلان کي به یې ګډوډي رامنځته سوی وي ځکه ده خو په شاګردانو درس نه دئ زده کړی حتما به بله ورځ ورکوي چي ددغه ورځي درس په زده کړي او دکومو شاګردانو چي فکرونه پر ځای او ثابت وه هغو خو به یو څه زده کړي وي مګر داستاذ درس به ډېر ورته خسته ونکی تمام سوی وي هر کله

چي ددغه استاذ ددرس سره مخ کيږي نو دوی به دديغت احساس کوي او ددرس څخه به يې هيڅ خوشالي نه ښکاره کوي.

دښه استاذ صفتونه

ښکاره خبره ده چي داستاذ لفظ سپېڅلی او ددرنښت وړ دئ ، هر استاذ چي په ځان کي دحقيقي استاذ صفات ځای کړي داحترام وړ دئ په دې لحاظ استاذ ته پکارده چي خپلو هر اړخيزو صفتونو ته پوره پاملرنه وکړي. داستاذ صفات پر درو کټګوريو وېشل کېدای سي :

1. **په ټولنه کي داستاذ صفات** : استاذ ته پکارده چي په ټولنه کي غوره صفات ولري چي ځني يې په لاندي ډول دي:

الف: استاذ مکلف دئ چي دالله جَلَّ جَلَالُهُ دټولو اوامرو اطاعت وکړي او دټولو نواهيو څخه يې منعه وکړي، ټول فرائض ، واجبات ، سنن ، مستحبات وپېژني او وعمل په وکړي، همدا ډول ټول محرمات ، مکروهات اوناوړه شيان وپېژني او ځان ځني وژغوري که استاذ دغه شيان په ځان کي عملي کړي ددې ترڅنګ چي دالله جَلَّ جَلَالُهُ رضا به يې خپله کړې وي دده عزت او درنښت هم په ټولنه کي زياتوي ځکه الله جَلَّ جَلَالُهُ فرمايي:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا.([6])

ژباړه : بېشکه هغه کسان چي ايمان يې راوړی وي او نيک عملونه يې ترسره کړي وي ژر به الله جَلَّ جَلَالُهُ دوی ته (په ټولنه کي) عزت او مقبوليت ورپه برخه کړي.

---

[6]: سورة مريم الاية ٩٦

ب : استاذمکلف دئ چي دښوونځي ټول مثبت عنعنات ، او فرهنګ ته درناوی وکړي ، خپل کړه وړه ، لباس ، خبري به دښوونځي دمثبتو عنعناتو سره برابروي.

ج: استاذ مکلف دئ چي په ښوونځي کي دداسي کسانو سره اړیکي ونه لري چي په ښوونځي کي منفور او سپک خلګ وي چي داستاذ پر حیثیت باندي بد اثر کوي.

د : استاذ ته پکارده چي دښوونځي دوګړو سره ښه اخلاق او ښه برخورد ولري ، په معاملاتو کي ورسره شفافیت ولري دهر ډول خیانت ، درواغو او دوکې څخه ځان وژغوري.

2. **دننه په صنف کي داستاذ صفات** : دا هغه صفات چي وړاندي دخودي تربیت تر عنوان لاندي او داستاذ دمشخصاتو ترعنوان لاندي تر یوه بریده پرې وړغېدو . استاذ مکلف دئ چي دځان دغوره والي لپاره همدغه صفات په ځان کي عملي کړي.

3. **داستاذ مسلکي صفات** : دا هغه صفات دي چي داستاذ سره په تدریس ، دشاګردانو په ښه پوه کولو او داهدافو په ښه واضح کولو کي مرسته کوي چي ځني يې په لاندي ډول دي:

الف: استاذ باید دخپل مسلک سره علاقه ولري او په مینه ، مینه شاګردانو ته درس ورکړي یعني استاذ دي داسي نه کوي چي درس کول دځان لپاره یو درد سر بولي او یوازي داقتصادي ګټي لاسته راوړلو په موخه ترسره کوي دچا پرچم هسي يې تر سر اړوي.

ب : استاذ باید په خپل مضمون کي وارد وي ځکه که استاذ په خپل مضمون کي پوره برلاسی ونه لري نو هیڅکله دښه استاذ په توګه نسي

څرګندېدلای او نه يې په شاګردانو کي درس ښه اغېزمن کېدای سي بلکي تل به دستونزو سره لاس او ګرېوان او دلايقو شاګردانو په وړاندي به يې حيثيت هم ټيټ وي ، که استاذ دکمزوري درس له لاري يو ځلي دشاګردانو په وړاندي حيثيت دلاسه ورکړئ نو بيا که هغه مضمون شاګردانو ته پيل کړي چي استاذ ښه پکښي ماهر وي بيا هم خپل دلاسه ورکړی حيثيت نسي ګټلای او دشاګردانو په وړاندي حيثيت ساتل مهمه خبره ده ځکه که شاګردانو داستاذ شخصيت دخپل علمي رشد لپاره رهنمود نه وي منلی داستاذ درس نتيجه نه لري.

ج: استاذ بايد دنوو علومو سره توافق ولري.دمثال په توګه تر نولسمي پېړۍ وړاندي دمذهب پوهانو او ساينس پوهانو ترمنځ دستورو ماتوالی او يا نه ماتولی يوه توده موضوع وه په پايله کي ډېر اوږده بحثونه ـ مناظرې پرې جوړي وي ، بلکي دپېړيو ، پېړيو څخه دواړو ډلو دخپلونظرونو دثبوت لپاره اوږده اوږده کتابونه ليکلي وه. دمذهب پوهانو په ډله کي دنوموړي موضوع ثبوت دعقيده پوهانو دنده وه او په دوئ پوري يې اړه درلوده ددوئ له انده ټول ستوري که سيارات دي ،که ثوابت دي په خپل منځ کي ماتوالی مني او دساينس پوهانو له انده دغه کار شونی نه وو بلکي ټول ستوري يو نه جلاکېدونکي او نه څيري کېدونکی شيان وه خو ددوئ دغه اوږدې مناظرې په اوس مهال کي په څرګند ډول بې ګټې ثابتي سوي دي او په ښکاره ډول دمذهب پوهانو په ګټه موضوع ثابته سوې ده څوک چي لږ مطالعه لري هغه ته ثابته ده چي ستوري په هر مهال کي کېدلای سي چي ټوټه ټوټه سي او په خپل منځ کي ماتوالی او څيري والی ومني ځکه په دې نژدې وختو کي يعني دنوولسمي پېړۍ راپېدې خوا ټولي نړۍ

وليده چي د روسيې په سيمه کي په شلمه پيړۍ کي دځينو سيارو ټوټې ولوېدې او داخبره ثابته سوه چي سيارې ماتيږي. دپورتني خبري په نظر کي نيولو سره کوم کتابونه چي دستورو دنه ماتوالي ددليلونو لپاره ليکل سوي دي او يا هغه کتابونه چي دستورو دماتوالي ددليلونو لپاره ليکل سوي دي هغه ټول بې ګټې دي ، ځوک چي يې مطالعه کوي هيڅ ګټه پرې مرتبه نه ده ځکه په اوس وخت کي دټولي نړۍ پوهان په يوه خوله وايي چي ستوري په خپل ځان کي ماتوالی مني. داستاذ مسلکي صفت دادئ چي دنوو علومو او نوو لاسته راوړنو سره توافق ولري يعني په پورتني ډول که کومه موضوع نوې ثابته سوې وي استاذ يې بايد ومني دزړو او دبې ګټو خبرو څخه چي پکار نه وي لاس واخلي يعني داچي که فرض يې کړه په پورته موضوع کي بيا هم استاذ هغه پخواني نظريات تر سر نيولي وي او ددې نوو موضوعاتو څخه خبر نه وي يا توافق نه لري بلکي يوازي په دې دليل چي داموږ داسلافو نظرونه دي دغه بې ګټې کتابونه لولي او نظريات يې ابلاغوي دا داستاذ مسلکي ضعف دئ استاذ بايد ځان ځني وساتي.

د : استاذ بايد نوي معلومات دخپلي پوهي جز وګرځوي يعني داسي فکر وکړي چي که زه نوي معلوماتونه تر لاسه نه کړم لکه زما دپوهي يوه برخه چي نوي.

هـ : دفردي اختلافاتو سره اشنا وي دتدريس پر مهال يې دمثبتو او منفي نکاتو څخه ګټه پورته کړي.

و : استاذ بايد يو ښه انتقال کونکی ، يعني دښې قوه افادې څښتن وي ، داسي قوه ولري چي په مټ يې شاګردان ښه پوه کړي او شاګردان ښه استفاده ځني وکړي.

ز: استاذ باید خپل درس ، کړه وړه ، کردار او اخلاق داسي جوړ کړي چي داستفادې وړ وګرځي.

ح : استاذ باید دتدریس په فعالیتونو او مهارتونو کي جدي وي او دځان لپاره لازمي او نه بېلېدونکي شیان وګڼي.

ط :استاذ باید باجرئته وي ، هیڅکله دچا تر تاثیر لاندي رانسي چي دخپلي پوهي څرګندتیا نه سي کولای.

ي : استاذ باید داستراري موضوع په وړاندي دسازش جوړولو وړتیا ولري.

ک:استاذ باید دښه شخصیت ، اسلامي او اجتماعي رویې څښتن وي.

ل : استاذ باید مهربانه ، صابر ، حلیم او دښو اخلاقو سره علاقه من وي.

م : استاذ باید تل خپلو معلوماتو ته توسع ورکړي پر هغه معلوماتو باندي بسنه ونه کړي کوم چي دده سره وړاندي ستنه ځکه دنړۍ دودي فارمول ددې تقاضا کوي چي نوي ، نوي شیان باید ورځ تر بلي دهري زماني مطابق راڅرګند سي.

ن : استاذ باید په خپل فکر او ذهانت سره دتدیس مهارتونو ته انکشاف ورکړي او نوي لاسته راوړني پکښي وي او دګټو څخه یې ځان برخمن کړي.

س : استاذ باید عادل ، رحم لرونکی ، همکار ، باثباته او پر خپل ځان باندي معتمد انسان وي.

ع : استاذ باید دشاګردانو مشوق وي یعني استاذ باید دشاګردانو تشویق ته زیاته توجه وکړي ځکه تشویق په ښه پوه کولو کي زیات اغېز لري،

استاذ باید تواضع ولري، او دشاګردانو سره ددوستانه رویې درلودونکی وي.

ف: استاذ باید دښه قضاوت څښتن وي او په ټولګي کي ښه ډسپیلین ایجاد کړي.ځکه څو چي په ټولګۍ کي قانون او ډسپلین موجود نه وي تر هغه وخته پوري نظم راتلای نه سي او کله چي نظم رامنځته نه سي نو درس هم په هیڅ صورت کي په صحیح توګه صورت نه سي نیولای.

ص : استاذ باید دشاګردانو سره دصمیمیت په فضا کي ژوند وکړي یعني نه داسي چي دشاګردانو سره یې رویه زشته وي چي شاګردان کرکه ځني وکړي او نه یې رویه داسي وي چي ډېر دشاګردانو سره په ناسته ولاړه کي دخیل وي او بالاخره شاګردان په داسي سترګه ورته وګوري لکه ددوی سره مساوي څوک.

ق : استاذ باید دخپل درسي کار پلان او نقشه طرحه کړي او دشاګردانو سره یې هم شریکه کړي.لکه مخکي چي مو پردې موضوع باندي خبري کړي دي استاذ باید دخپلي طرحي مطابق خپل درسونه پر مخ بوزي او شاګردان دهري اونۍ په پای کي پوه کړي چي دا اونۍ زموږ دپلان سره سم هغه موضوع پیلوو کومه چي مو په پلان کي وه.

ش : استاذ باید دمدرسې او مکتب دادارې سره په هر ډګر کي همکاري وکړي بلکي دمدرسې او مکتب دادارې سره داستاذ همکاري ډېره لازمي ده اداره کولای سي چي په ټوله مدرسه کي کامل ډسپلین هغه وخت رامنځته کړي چي داستاذ همکاري ورسره وي.

ت : استاذ باید شخصي مصؤنیت ولري ، دمدرسۍ سره امین واوسي ، په پوره صداقت سره خپلي نیکي مشوري دصمیمیت په فضا کي ورسره شریکي کړي.

تدریس څه ته وایي؟

دتدریس کلمة دښووني او روزني دپوهانو له انده دهغه فعالیت څخه عبارت ده چي دښوونکي لخوا صورت نیسي او په پایله کي شاګرد زده کړه کوي. یو عالم بیا دتدریس کلمه داسي تعریفوي : تدریس عبارت دئ دمشخصو موضوعاتو په باره کي دتصوراتو ایجادول. تدریس یوه اصطلاح ده چي په دې اصطلاح کي دورزده کولو پروسه مشخصه کیږي نوموړې اصطلاح له یوه پلوه دپوهي تقدیمول احتوا کوي او دبله پلوه دپوهي اخیستل یا اخذ کول احتوا کوي. په دغه پروسه کي دزده کړي ښوونکی زیات رول لري . دتدریس پروسه په ظاهر ډېر ساده ښکاري مګر که څوک دقیق ورته متوجه سي نو دتدریس پروسه څه ساده کار نه دئ بلکي یوه ګرانه او مشکله عملیه ده . هر استاذ ته پکارده چي دتدریس په اصولو باندي ځان پوه کړي دتعلم دقانونیت دماهیت د پېژندلو په واسطه دتدریس پروسه نظارت او اداره کړي مطلب داچي لکه په پیل کي چي مو ویلي وه : څومره چي زده کړه مهم او پېچلی کار دئ په همدغه پیمانه ورزده کړه هم مهم او پېچلی کار دئ تاسو وینی په ټولنه کي بېلابیل استاذان شتون لري خو شاګردان یې په وړاندي بېلابېل نظرونه لري دځینو په اړه وایي چي دغه استاذ ښه پوه دئ خوپه درس یې موږ نه

پوهیږو ، دځینو په اړه بیا وایي چې دغه استاذ ښه درس وایي خو مطالعه نه لري ، دځینو په اړه وایي : دغه استاذ ښه درس وایي ، ښه مهارت لري مګر په زړه کي مي ښه نه ځني راځي او دې ته ورته نور نظرونه هم ستړه ددې وجهه یوازي داده چې استاذ دتعلم دقانونیت په ماهیت نه دئ پوهېدلی او دتدریس لپاره یې اصولیکه لاره نه ده انتخاب کړې همدا وجهه ده چې وایي : (عالم کېدل اسان کار دئ خو استاذ کېدل مشکل کار دئ) .دتدریس پروسه عبارت ده دتاریخي او اجتماعي تجاربو دکسبېدو او انتقال دخاص شکل څخه یعني کومي تاریخي او اجتماعي تجربې چې په لاس راغلي دي هغه په کسبي ډول زده سي او دتدریس په پروسه کي ورګډي سي . زده کړه پخپل ځان کي یوه دوه اړخیزه عملیه ده او دیوه مشترک هدف درلودونکي ده چې داستاذ او شاګرد ددواړو فعالیت احتوا کوي . مطلب داچي په دې عملیه کي استاذ او شاګردان دواړه سهم لري هدف یې دشاګرد په اړخ کي زده کړه ده او داستاذ په اړخ کي ورزده کړه ده، شاګردان په دغه عملیه کي داستاذ دمهارت او غوره عادت په مټ معلومات لاسته راوړي او ضمنا تربیت هم حاصلوي . استاذ خپل معلومات وشاګردانو ته انتقالوي . تدریس باید داسي ترسره نه سي چې یوازي وشاګردانو ته دمعلوماتو ورکول وي بلکي باید استاذ دخپل مضمون تدریسي بڼه داسي جوړه کړي چې شاګردان په پوره پیمانه سهم په کښي واخلي څومره چې شوني وي شاګردان دي ددرس په جریان کي په درسي موضوعاتو کي مداخله وکړي څو شاګردان د تربیت تکاملي جنبه ولري . ښوونکی باید تدریس په ځانګړي توګه دسر څخه تر پایه انجام نه کړي بلکي استاذ باید دلارښود رول ادا کړي او شاګردان په خپله دتدریس

پروسه مخ ته بوزي ځکه دمعاصري نړۍ پوهان په دې اند دي چي په معاصر وخت کي بايد ښوونکی شاگردان په ټولگۍ کي فعال (Active)وساتي نه داچي يوازي (Passiva) انفعال کونکي او په پټو سترگو قبلونکي وي نوره په ځان کي هيڅ د تحرک قوه ونه لري . زده کړه نه يوازي قبولي ، انفعالي يا دپوهي لاس ته راوستل دي چي دښوونکی له خوا ورکول کيږي بلکي يوه مغلقه فعاليتي پروسه ده چي دپوهي دلاس ته راوړلو سره سم فردي تجارب هم صورت نيسي .يعني داچي کله شاگرد داستاذ تدريسي کړنلاره ويني نو شاگرد تدريسي کړنلاره دځان لپاره انتخابوي البته که داستاذ تدريسي کړنلاره اصولي وي نو شاگرد به فردي تجارب په تکاملي توگه تر گوتو کړی وي او که داستاذ کړنلاره ناسمه وه نو شاگرد به يې ددې پرځای چي دپوهي څښتن کړي يې وي پر ناسمه لاره به يې روان کړی وي تدريس او تعليم ديوې پروسې دوه جهته تشکيلوي چي يوه زده کړه او بل ورزده کړه ده او دا دوه جهته يو دبله نه شکېدونکی پيوند لري. پاته دي نه وي چي په زده کړه او ورزده کړه کي داشي لازمي دئ چي دهر شاگرد خصوصيت او پوره پېژندنه وسي ځکه چي تدريس دانسانانو دانفرادي شکل څخه عبارت دئ ځکه هر شاگرد وځان ته جلا خصوصيت لري چي هغه خصوصيت دده ځانگړی صفت دئ او نور شاگردان هغه صفت يا خصوصيت نه لري ځکه نو په تدريس کي بايد دشاگردانو د درک ، فهم ، معرفت او دشاگردۍ قابليت په نظر کي ونيول سي په دې اساس ويلای سو چي تعليم يا تدريس دبنسټيزي پېژندني په مثل دئ يعني لکه څرنگه چي په کومه طريقه اساسي پېژندنه راتلای سي تدريس هم بايد داسي سي چي په مټ يې دشاگرد اساسي

پېژندنه وسي او شاګردته دخصوصياتو او قابليت په کچه زده کړه ورکړل سي. يوه عالم هم په دې برخه کي ويلي دي : زده کړه دهغه مشاهدې څخه عبارت ده چي دادارک په وسيله رامنځته کيږي يعني لکه ځيني شيان چي په سترګو مشاهده کيږي زده کړه همداسي دادراک په وسيله مشاهده کيږي البته په عمل کي لکه ليدل سوی شي همداسي تطبيقيږي. دلا سپيناوي په موخه ويلای سو چي کله يوکس په مځکه کي ديوشي زراعت کوي ده ته تر ټولو وړاندي لازمي ده چي يو وار ددې مځکي خصوصيت ځانته معلوم کړي چي دا مځکه دکوم شي زراعت ښه کولای سي ځکه دمځکي خصوصيات بېل ، بېل دي ديوې سيمي مځکه دانګورو او انارو کښت ښه کوي دبلي سيمي مځکه بيا نوموړي مېوې بيخي نه کوي نوري مېوې کوي. که بزګر دمځکي خصوصيات ځانته معلوم نه کړي بلکي په ناخبرتيا سره په مځکه کي کښت وکړي حتما به دستونزو سره مخ کيږي کېدای سي په مځکه کي يې داسي څه کرلي وي چي هغه مځکه بيخي ددغه شي دکښت هيڅ جوګه نه وي نو کوم تخم چي يې کرلی وي هغه به بې ځايه تللي وي ، نور مصارف کي يې په کړي وه هغه به بې ځايه تللي وي همدا ډول بزګر چي په مياشتو ، مياشتو پر دغه مځکه اوبه لګولي دي ، خواری يې په کښلي دي هغه به ټولي بې ځايه تللي وي. داستاذ او شاګرد مثال همداسي دي استاذ بايد دشاګرد خصوصيات لومړی وپېژني ورپسي په شاګرد کي تخم وکري يعني زده کړه او پوهه ورانتقال کړي که داسي وکړي نو داستاذ اقدام به پرځای وي او که په ناخبری سره پوهه ورانتقال کړي دهغه ناخبره بزګر په څېر به دزياتو ستونزو سره مخ سي.

دتدریس خصوصیات

1. په شاګردانو کي دزده کړي احساس فعالول : مطلب داچي که په شاګرد کي دا احساس فعاله سي چي زه یو څه زده کوم او باید څه ډول یې زده کړم خو یوه خبره لازمي ده هغه داچي دمدرسې دشاګردانو درسي محتویات په هر شکل چي تقدیم کیږي باید دشاګردانو دحافظې او ددوی دسابقه تجربې په پیمانه ورزده سي یعني دومره څه ورزده سي چي ددوی حافظې یې دیادولو وړتیا لري او داسي څه ورزده سي چي دوی یې په مقدماتي شیانو پوهیږي یعني ددوی پروړاندي تجربې باندي اتکاء ولري دمثال په ډول یو شاګرد اعداد نه وي زده کړي هغه نسي کولای چي اعداد سره جمعه کړي چا چي جمع نه وي زده کړي هغه نسي کولای چي دجمعې لنډه طریقه یعني ضرب زده کړي . همدا ډول شاګردانو ته درسي محتویات دشاګردانو دهغې پوهي سره چي دوی یې په ازادانه ډول دمشاهدې په واسطه لاس ته راوړي اتکاء ولري نوي پوهه هغه وخت ښه زده کیږي چي دهغه تقدیم کېدل دشاګردانو دامادګۍ ، دفهم دسطحي سره متناسب او متکي په عیني واقعاتو وي ، مثلا ماشوم شاګرد ګل ، دېوال ، پنکه او داسي نور شیان چي دشاګرد ورسره سر وکار وي پېژني او که دغه ماشوم ته دګل زراعي امراض ورښودل کیږي ، یاد دېوال ساختماني اصولي جوړښت ورښودل کیږي او یا دپنکي تخنیکي جوړښت ورښودل کیږي دا دشاګرد دفهم دسطحي سره متناسب نه دئ

همداډول دشاګردانو په حافظه کي دتجربې احساس بيداره او فعاله کړي څو دشاګردانو سطحي معلومات عميق تره ، مکمل تره ، دقيق تره او درست تره سي . په شاګرد کي دحافظې دتجربې احساس فعاله کوي دشاګرد دتشويق او متوجه کېدلو له لاري کېدلای سي دمثال په ډول يو شاګرد ته وويل سي چي په درس کي هر څه ويل کيږي هغه ته حتما انسان اړتيا پيدا کوي شاګرد ته ددې خبري تر کولو وروسته ده ته ددليل په توکه وويل سي : اې شاګرده ! که ستاسره په کتابچه کي ددوستانو دتليفونونو نمرې وي ته په يو سفر روان سي دلاري په اوږدو کي نابېره ستا دتګ وسيله موټر ، موټر سايکل ، بايسکل دفعاليت څخه ولويږي ته ژر جيب ته لاس کړي غواړي چي کتابچه راوباسي او دوستانو ته تليفون وکړي چي هغه ستا مرستي ته راسي کله چي ته په جيب کي وګوري ستا په جيب کي کتابچه نه وي ورکه سوې وي او ستا ده هيڅ دوست نمبر په ياد نه وي نو ته به حتما دزياتو مشکلاتو سره مخ سي او که ستا دځينو دوستانو دتليفون نمرې په ياد وي کېدلای سي ستا سره ډېره همکاري وکړي. بله خبره داده چي استاذ بايد دشاګرد پوهه دحافظې دلاري عميق تره کړي څو شاګرد دموضوع په اصل مفهوم پوه سي که چيري دښوونکو معلومات دواقيعتونو سره متناسب او مشخص نه وي شاګرد دموضوع په اصل مفهوم پوه سوی نه وي په دې صورت کي دښوونکو درس لفظي شکل اختياروي او طوطي واره زده کړه منځته راځي شاګرد هيڅ ګټه نسي ځني پورته کولای.

2. دشاګردانو ددرسي فعالیت انګېزه : وشاګردانو ته دمؤثره درس په جریان کي انګېزه بیدارول زیات ګټمن دئ ځکه دغه درسي انګېزه بیدارول شاګردان درس ته تشویقوي، په شاګرد کي دزحمت او استقامت قوه پیاوړې کوي دانګېزې دبیدارولو لاري په لاندي ډول دي که یې استاذ په نظر کي ونیسي او عملي یې کړي حتما به یې دګټو څخه برخمن وي:

الف : په شاګردانو کي ددرس علاقه او مېنه پیدا کول : شعوري علاقه دزده کړي دپروسې په واسطه پرورښت کوي او دښوونکو د درسي وسایلو سره مستقیم ارتباط لري ځکه چي درسي وسایل دزده کړي کیفي صفات زیاتوي دشاګردانو دزده کړي مثبت مناسبات نه یوازي چي علاقه او درسي مینه دمحتویاتو سره روزي بلکي دزده کړي په پروسه کي مهم رول لري دزده کړي دپروسي ددلچسپه کېدو لپاره باید وشاګردانو ته دمشاهدې او دهغه څخه ازادانه نتیجه ګیري دقضایاوو حل او لابراتواري کارونه په درسي ډول اجراسي. دمثال په ډول کله چي شاګرد په بیولوژي کي دویني ګروپ په نظري ډول زده کړي بیا داستاذ لخوا لابراتوار ته بوتلل سي کومه عملیه چي ده په کتاب کي ویلې وه هغه ورته عملي سي او بیا دښه تشویق لپاره ورته وویل سي چي ته کولای سي چي هر وخت دخپلي کورنۍ دغړو دوینو ګروپ معلوم کړي او ته کولای سي چي دګروپ دمعلوملو په پایله کي مطابقه وینه داړتیا په وخت کي دچا څخه واخلي اویایې چاته ورکړي حاصل داچي دنوي پوهي دزده کړي ددلچسپۍ بیداروونکې ، انکشاف ورکونکې او تاید کوونکې طریقه عبارت ده دمفاهیمو او نظري موادو سره دشاګردانو اشناکېدنه ، شاګردانو ته هغه

ټولي عمليې په عملي توګه اجرا کول کوم چي يې په علمي ډول ويلي وې همدا عملي کارونه دي چي په شاګردانو کي ددرس سره علاقه او ددرس سره مينه زياتوي.

ب : ددرس په جريان کي دمناسبي او قناعت ورکونکي وضعي منځته راوستل : دزده کړي دتحريک دمهمو عواملو څخه يو دمناسبي او قناعت ورکونکي وضعي راوستل دي د درس په جريان کي ددغه مطلب دحل لپاره دهرشاګرد په واقعي امکاناتو پوهېدل ضروري ګڼل کيږي. مطلب داچي په شاګردانو کي توپير سته ځني تېز فهمه ، ځيني متوسط او ځيني کرار فهمه دي استاذ چي هره موضوع شاګردانو ته تشريح کوي بايد په داسي الفاظو يې تشريح کړي چي شاګردان قناعت پرې وکړي يعني دشاګرد هر (ول) ته داسي جواب ووايي چي دی پرې قانع سي که هغه عقلي وي ، منقولي ، مثالي وي او که په بل ډول وي.

ج : دشاګردانو دلياقتونو ، عادتونو ، پوهي او مهارت ارزيابي : که دشاګردانو په زحمت کي دښوونکو له خوا په عادلانه ډول ارزيابي وسي ممکن دشاګردانو تدريجي پوهه په داخلي انګېزه او تحريک بدله سي. لکه مخکي چي مو دارزيابۍ دګټي تر عنوان لاندي پردې خبره باندي تر يوه بريده خبري وکړي.

3. موضوع ، اهداف او د درس قضايا : د درس داهدافو ، نتايجو او موضوع سره دشاګردانو بلدتيا ډېره مهمه ده ښکاره خبره ده چي دهر درس موضوع تقويمي پلان تعينوي ښوونکی ته پکارده چي نوموړې موضوع ددرس په جريان کي ابلاغ کړي او دلکچر دمېتود څخه په استفاده کولو ابلاغ په ښه ډول صورت سره نيسي يعني کله

چې استاذ دخپل پلان څخه يو ټاکلې موضوع شاګردانو ته ابلاغوي نو که يې پرتخته باندي دعنوان په توګه وليکي او دپلان يادونه ورته وکړي ،دا کار شاګردانو ته دمخته تللو خط سير دئ، دلکچر تر څنګ پرموضوع باندي شفاهي بيان دشاګردانو ادراک فعاله کوي او دهغه په واسطه دپلان مختلفي برخي واضح کيږي يعني کله چې استاذ مربوطه عنوان پرتخته باندي وليکئ بيا به استاذ همدغه عنوان په شفاهي ډول شاګردانو ته تفصيل واره بيان کړي چې ديوې خوا به دعنوان ټول جزئيات په ګوته سوي وي او دبله پلوه به دشاګردانو دادارک قوه فعاله سوې وي. ښوونکی بايد په درسي پلان کي لومړی خپل درسي سيستم واضح کړي او وروسته ددرس موضوع په درسي پلان کي واضح کړي . استاذ بايد شاګردان مکلف کړي چې دپلان مطابق درسي محتويات وحافظې ته وسپاري . ښوونکی ته پکارده چې دشفاهي بيان په واسطه اګاهانه او شعوري زده کړه شاګردانو ته انتقال کړي که استاذ دغه کړني عملي کړي نو په دغه ډول سره دتدريس اصولي طريقه عملي کيږي .

4. په شعوري ډول دنوو موادو درک : د درسي موادو درک دپراکتيکي پروسې په حيث بايد اساسي او مستقيم نتايج ولري دا هغه وخت کېدای سي چې دنوو درسي موادو څخه په اساسي توګه استفاده وسي ښکاره خبره ده چې ادراک بېله قبلي تفکر او بېله دمخکني تقريبي اهدافو صورت نه نيسي . ادراک دمختلفو موادو په مؤثر کېدو تکيه لري لکه په لوړ اواز خبري کول ، په ادارک باندي دشاګردانو پوهاوی دادراک حافظې ، تفکر او بيان سره چې دادراک په

مؤثر کېدو کي مستقيم رول لري . ادراک دشيانو او پدېدو دپېژندني دلاري دحافظې سره رابطه برقراره کوي چي دحسي تجاربو دفعال کېدو باعث کيږي همدا ډول تفکر دشعور له لاري دادراک دلومړۍ مرحلې په ډول رابطه برقراروي يادول او شعور يو دبل سره نه شکېدونکې رابطه لري په هره اندازه چي شيان په حافظه کي باقي پاته سي په هغه اندازه ادراک شعوري دئ .ادراک همېشه دشيانو دبېلونکو نښو په اساس تفکيک يا جلا کيږي دمثال په ډول درخته ساقه لري ، او به جريان لري ، اوسپنه صيقل سوېده نومړي درې شيانو په ښکاره او بېلونکو نښو سره بيل دي نو هر څومره چي دتفکيک علايم زيات وي ادراک ژر صورت نيسي شاګردان د درسي مطالبو ديادولو په غرض بايد په عين وخت کي کلمات واوري چي علايم او مفاهيم يې دشيانو او پديدو ترمنځ دعملي فعاليتونو دپروسې په واسطه په حافظه کي مستحکم کيږي دبيان درک دشاګردانو دحسي تجربو سره هم ارتباط لري . ددې لپاره چي شاګردان په درست ډول دښوونکو بيان درک کړي بايد دوی دهري کلمې په مفهوم وپوهيږي معلومي کلمې مستقيما او بېله امادګۍ څخه درک کيږي ددې لپاره چي شاګردان په نا اشنا کلمو وپوهيږي ضروري ده چي خپل خاص ادراکي فعاليتونه په کار واچوي.

5. عيني تفکر دزده سوو موادو رابطه او مناسبات ، همدا ډول دزده سوو پدېدو داخلي ماهيت روښانه کوي هر ډول علمي پوهه چي وشاګردانو ته ورکول کيږي بايد شعوري وي او شاګردان معلومات په اګاهانه ډول زده کړي کله چي شاګردانو علمي موضوعات په شعوري

ډول زده کړل دغه فهم او پوهه ددوی پر فکر تاثیر اچوي ځکه چې شعور په خپله درست او دقیق انعکاس ، درست او دقیق واقعیت دانسان په ذهن کي دئ لکه څنګه چې ددرسي مطالبو درک دپوهي یادولو باعث او همداډول په شاګردانو کي دعلمي جهان بینۍ سبب کیږي ځکه نو دقانون مندۍ درک دزده کړي دموادو په ارتباط او دپدېدو دماهیت کشف اساسي رول لوبوي . اطفال دزده کړي په جریان کي ترهغه څه له مخه محسوس شیان زده کوي ا ودوی یې دحسي اعضاوو په واسطه درک کوي دغه دادراک مقدماتي مراحل دي چې دنوي پوهي په واسطه دوباره حقایق حاصلیږي د درسي کتاب دمتن درک او فهم او شفاهي بیان دپوهي دلاسته راوړلو عمده او اساسي مراحل دي ځکه نوشاګردان باید دشعوري فعالیتونو زده کړي ته اماده او مجهز وي که شاګردان دعلمي موضوعاتو په زده کړه کي استعداد په کار اچوي او د درس څخه مثبته نتیجه اخلي .

6. دپوهي تصمیم او سستماتیک کول : تعلیم او ستماتیک کول دپوهي دزده کولو دمهمو او عمده وسایلو څخه دي چې دنوو موادو دزده کولو په وخت کي له هغه څخه کار اخیستل کیږي دیوه عالم پوهه بې له تسلسله څخه دیوې کتابخانې سره تشبیه کیږي چې په هغه کي هر شي وي مګر تحویلدار داړتیا وړ شي نه سي پیدا کولای باید وویل سي چې په خپله تر پوهي تسلسل مهم دئ دپوهي تسلسل کول دادئ چې درس په فصلو ، حصو ، بابو او حتي په جلا مضمونونو وویشل سي او بیا وروسته یې په تدریس پیل وسي مطلب داچې که شاګردانو ته پوهه په داسي ډول ورکړل سي چې سلاست نه لري کوم

څه چې باید مخکې وي هغه وروسته سي او کوم څه چې باید وروسته وي هغه مخکې سي په دغه حالت کې شاګرد ډېر لږ څه زده کوي بلکې امکان نه لري چې شاګردان دې شعوري او اګاهانه پوهه تر لاسه کړي، که یې کوم څه یاد وي هغه به هم طوطي واره زده کړه وي.

7. پایلي معلومول: ښوونکی دپایلي معلومولو په واسطه دا پیدا کوي چې کوچنیانو کوم نوي شیان ددرس په جریان کې زده کړي دي ، څه ډول شاګردانو کار کړی دئ ، دشاګردانو دکار ارزښت دکار په جریان کې معلوم ، مشاهده او تر دقیقې څېړنې لاندې نیسي څو دی وکولای سي دهغو نیمګړتیاوي تعین او په اینده درسو کې هغه رفع کړي. لکه وړاندې چې موږ داوونیزې او ماشتنۍ ارزیابۍ په اړه خبري وکړي او وموښودل چې استاذ باید دهري او نۍ او میاشتي ترارزیابۍ وروسته فیصدي ولیکې او دنورو اوونیو او میاشتو سره یې پرتله کړي که پرمختګ سوی وي او یا شاتګ سوی وي لامل یې باید معلوم کړي.

8. کورنۍ دنده : کورنۍ دنده په حقیقت کې دصنفي کار ادامه ده کورنی کار په شاګردانو کې دزحمتکښۍ او مسؤلیت احساس او علاقه راولي ، دې ورته نوري ګټې هم پکښې نغښتي دي دکورني کار محتویات باید دښوونکو له خوا په ارامۍ یا تحمل سره تشریح سي په کورني کار کې باید ښوونکی دکار مېتود او شکل واضح کړي ځکه کورني کارونه دوه ډوله شاګردانو ته ورکول کیږي چې عبارت دي له شفاهي کورني کار څخه او تحریري کورني کار څخه ، شفاهي کورني کار داسې دئ لکه چې شاګرد ته دیوشې دیادولو اویاتمرین کولو دنده

وركړل سي څو دی يې په شفاهي ډول تمرين او يا ياد كړي او تحريري ډول دكومي موضوع په ليكني ډول ، تمرين كولو ، تشريح كولو او يا رانقل كولو ته وايي.

♉♉♉♉

♌

دلیکوال نور چاپ سوي آثار

۱	اړینه پوهه	تالیف
۲	لوی ګناهونه د دوزخ لمبې	=
۳	سپېڅلي ورځې	=
۴	موسیقي او نوي لیکوالان	=
۵	تجوید درسي کتاب	=
۶	د زړه یادونه	=
۷	د اسلامي نړۍ مظلومیت او د خلاصون لارې چارې	=
۸	رښتیني باور	=
۹	د تلاوت لارښود	=
۱۰	د ماشومانو لمونځ درسي کتاب	=
۱۱	نبوي کورنۍ	=
۱۲	نبوي معجزې	=
۱۳	نبوي غزاوې	=
۱۴	د سپېڅلي پیغمبر ﷺ سپېڅلی ژوند	=
۱۵	اسلامي آداب درسي کتاب	=
۱۶	ایا زموږ په هیواد کې د جمعې لمونځ سته؟	=
۱۷	ښوونه چې ورزده کړو	=
۱۸	په اسلام کې حرام دید	ژباړه

۱۹	خپل ځانونه وپېژنئ	=
۲۰	دنبوت او انبیاؤ تاریخ	=
۲۱	ددوزخ او دوخیانو حالات	=
۲۲	یوولس ګناه کاري ډلي	=
۲۳	په سرو تیارو کي سرې لمبې	=
۲۴	کوډي جادوګري او ناروا تعویذونه	=
۲۵	فضائل اعمال	=
۲۶	فکري جګړه	=
۲۷	دامام اعظم رحمه الله وصیتونه	=